

Hallituksen esitys Eduskunnalle alueiden kehittämislaiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi alueiden kehittämislaki. Sillä kumottaisiin vuonna 1993 alueiden kehittämisestä annettu laki.

Alueiden kehittämislain tavoitteita ehdotetaan uudistettavaksi vastaamaan muuttuneen toimintaympäristön asettamia vaatimuksia.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi alueiden kehittämisessä noudatettavasta suunnittelu- ja järjestelmästä ja alueiden kehittämistä koskevia tehtäviä toteuttavista viranomaisista. Lisäksi laissa ehdotetaan säädettäväksi tuen myöntämisestä alueiden kehittämiseen sisäasiainministeriön hallinnonalalla.

Alueiden kehittäminen perustuisi lakiehdotuksen mukaan edelleen määräaikaisiin ohjelmiin. Tavoitteena on parantaa eri ohjelmien yhteensovittamista siten, että alueelliset ja valtakunnalliset tavoitteet voitaisiin nykyistä paremmin ottaa huomioon ohjelmia laadittaessa.

Maakunnan liitto toimisi edelleen aluekehittämisviranomaisena maakunnassa. Se laatisi maakunnan aluetta koskevan maakuntaohjelman, joka sisältäisi maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet, maakunnan kehittämisen kannalta olennaiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi ja suunnitelman ohjelman rahoittamiseksi. Maakuntaohjelmassa sovitettaisiin yhteen valtioneuvoston hyväksymät valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet ja muut maakuntaa koskevat alueiden kehittämiseen liittyvät ohjelmat. Maakuntaohjelma laadittaisiin valtuustokausittain.

Maakuntaohjelman perusteella ehdotetaan laadittavaksi vuosittainen maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma, joka sisältäisi ehdo-

tuksen maakuntaohjelman ja erityisohjelmien kannalta keskeisistä toimenpiteistä sekä arvioiden niiden rahoittamisesta. Maakuntaohjelman toteuttamiseksi voitaisiin kuten nykyisin laatia ohjelasopimuksia.

Valtioneuvosto hyväksyisi hallituskauden alussa valtakunnalliset alueiden kehittämistä koskevat tavoitteet. Valtioneuvosto voisi tavoitteiden toteuttamiseksi päättää laadittavaksi erityisohjelmia. Erityisohjelmat sovitetaan yhteen maakuntaohjelman kanssa. Erityisohjelmien toteuttamiseksi ehdotetaan laadittavaksi ohjelasopimuksia.

Valtioneuvoston päätöksellä määrätyt ministeriöt määrittelisivät lakiehdotuksen mukaan hallinnonalaansa varten alueiden kehittämistä koskevat tavoitteet ja toimenpiteet. Alueiden kehittämistä koskeva suunnittelu olisi osa hallinnonalan suunnittelua. Se sisältäisi myös periaatteet toimenpiteiden alueellisesta kohdentamisesta ja rahoituksesta. Ministeriöt määrittelisivät myös vuosittain toimenpiteiden alueellisen rahoituksen.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset Euroopan yhteisön alueellisten rakennerahasto-ohjelmien valmistelusta, hyväksymisestä ja muuttamisesta.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset myös tuen hakemisesta, myöntämisestä ja maksamisesta sekä tuen käytön valvontaa ja tarkastusta koskevat säännökset.

Esityksessä otettaisiin lisäksi huomioon eräät kansallisen lainsäädännön ja Euroopan yhteisön lainsäädännön muutoksesta johtuvat muutostarpeet.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2003.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
YLEISPERUSTELUT	3
1. Johdanto	3
2. Nykytila.....	3
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	11
2.3. Nykytilan arviointi.....	21
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	24
3.1. Tavoitteet	24
3.2. Keskeiset ehdotukset	26
4. Esityksen vaikutukset	27
4.1. Taloudelliset vaikutukset	27
4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	29
4.3. Ympäristövaikutukset	29
4.4. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan.....	30
4.5. Vaikutukset alueelliseen kehitykseen.....	30
5. Asian valmistelu ja lausunnot.....	31
5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	31
5.2. Lausunnot.....	32
6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	33
6.1. Valtionavustuslaki	33
6.2. Ympäristövaikutusten arviointia koskevat säännökset.....	33
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	34
1. Lakiehdotuksen perustelut.....	34
1 luku. Yleiset säännökset	34
2 luku. Viranomaiset	38
3 luku. Ohjelmatyö	41
4 luku. Sisäasiainministeriön hallinnonalalla myönnettävä tuki.....	49
5 luku. Erinäiset säännökset.....	56
6 luku. Voimaantulo	58
2. Tarkemmat säännökset	59
3. Voimaantulo	59
4. Sääntämjärjestys	60
LAKIEHDOTUKSET	61
Alueiden kehittämislaki	61

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Alueiden kehittämistä koskeva lainsäädäntö ehdotetaan kokonaan uudistettavaksi. Uudistuksessa on tarkoituksena säilyttää voimassa olevan lain mukaisten viranomaisten toimivaltasuhteet.

Alueiden kehittämisestä annetun lain säätämisen jälkeen 1990-luvulla alueellista kehitystä ovat leimanneet kaikilla alueilla suuri työttömyys ja voimakas muuttoliike suuriin kasvukeskuksiin. Elinkeinorakenne on muuttunut ja aluerakenne on keskittynyt entistä voimakkaammin. Syyt kehitykseen ovat olleet sekä sisäisiä että ulkoisia, Euroopan integraatiokehityksestä ja talouden globalisatiosta yleisesti johtuvia.

Alueiden merkitys on entisestään lisääntynyt. Kansainvälistyneessä toimintaympäristössä maan eri alueiden kilpailukyvyn turvaamisella luodaan edellytykset maan kaikkien osien kehittymiselle, mikä samalla tukee koko maan taloudellista kasvua. Samalla tavoitteena on vähentää alueiden kehittyneisyseroja ja parantaa väestön elinolosuhteita. Valtion tehtävänä olisi luoda toiminnan yleiset puitteet ja tukea alueita niiden pyrkimässä toteuttamaan alueelliselle kehittämiselle asettamia tavoitteita.

Uudistuksessa on tarkoituksena tehostaa alueiden kehittämistä sekä parantaa aluepoliittista suunnittelua ja ohjelmapolitiikkaa. Ohjelmatyön sisältöä on myös tarkoitus laajentaa suuntaamalla kehittämistoimenpiteitä aluekeskuksiin ja niitä ympäröivään maaseutuun. Tavoitteena on ohjata alueiden kehittämistä maakunta- ja valtakunnan tasolla siten, että kehittämistyö muodostaa alue- ja keskushallinnon kehittämistoimista vuorovaikutteisen kokonaisuuden. Laissa asetettaisiin alueiden kehittämistä varten tavoitteet, jotka valtioneuvosto tarkentaa. Ministeriöiden asema alueiden kehittämisessä määritellään nykyistä tarkemmin. Laissa ehdotetaan että ministeriöt määrittelevät alueiden kehittämistä koskevat tavoitteet, toimenpiteet ja alueiden kehittämiseen käytettävän rahoituksen. Maakunnan liitto laatisi maakunnan kehittämisen tavoitteet sisältävän määräaikai-

sen maakuntaohjelman, jossa sovitettaisiin yhteen maakuntaa koskevat muut ohjelmat. Lisäksi ehdotetaan luotavaksi suunnittelumennettely, maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma, jonka tarkoituksena on vaikuttaa keskushallinnossa talousarvion toteuttamiseen ja talousarvioehdotuksen laadintaan.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset myös tuen myöntämisestä sisäasianministeriön hallinnonalalla. Säännöksissä otetaan erityisesti huomioon perustuslain vaatimukset.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Sääntelyn kannalta aluepolitiikan kehittyminen Suomessa voidaan katsoa alkaneen 1960-luvulla. Vuonna 1966 tulivat voimaan ensimmäiset aluepoliittisiksi luettavat säädökset. Voimaan tulleeseen kehitysaluepoliittiseen lainsäädäntökokonaisuuteen kuuluivat laki kehitysalueiden talouden edistämisestä (243/1966), laki kehitysalueiden teollisuuden veronhuojennuksista (244/1966) ja laki kehitysalueiden teollisuuden sekä eräiden muiden elinkeinoalojen investointilutoista (246/1966). Lait koskivat kehitysalueita ja olivat määräaikaisia. Lainsäädäntökokonaisuuteen kuuluneessa keskeisessä laissa, kehitysalueiden talouden edistämisestä annetussa laissa säädettiin yleisluonteiset tavoitteet, joita tarkennettiin kahdella muulla lailla. Laissa oli kuusi pykälää, joissa säädettiin kehitysaluepolitiikan tavoitteista ja keinoista, kehitysaluejaosta sekä viranomaisten toiminnasta. Lain 1 §:ssä asetettiin pyrkimykseksi tuotannon ja elintason kohottaminen ja työllisyyden sekä toimeentulon turvaaminen niissä osissa maata, joissa taloudellinen kehitys oli olennaisesti jäljessä muuta maata.

Kehitysaluepoliittisia lakeja uudistettiin vuonna 1970 säätämällä laki kehitysalueiden talouden edistämisestä vuosina 1970 - 1975 (876/1969), kehitysalueuottolaki (881/1969), laki kehitysalueen tuotannollisen toiminnan edistämiseksi myönnettävistä veronhuojennuksista (894/1969), muutos leimaverolakiin

(895/1969) sekä laki kehitysalueiden ammatikoulutuksen edistämisestä (117/1970). Myös nämä mainitut lait olivat kestoaltaan määräaikaista ja koskivat kehitysalueiksi määrättyjä alueita. Keskeisen puitelain, kehitysalueiden talouden edistämisestä vuosina 1970 - 1975 annetun lain, tavoitteet olivat lähes samat kuin edellisellä lailla. Tavoitteena oli edelleen tuotannon ja elintason kohottaminen sekä työllisyyden turvaaminen maan kehityksestä jälkeen jääneillä alueilla. Uutena tavoitteena oli kuitenkin toimeentulon turvaaminen. Lakia koskeneessa hallituksen esityksessä HE 171/1969 vp. tuotiin esille tasaisuus- ja tehokkuustavoitteet. Tasaisuustavoitteilla pyrittiin taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten erojen vähentämiseen, kun taas tehokkuustavoitteilla haettiin kokonaistuotannon lisäystä tuotantotoimintaa ohjaamalla. Yleisesti kehitysaluepolitiikan voidaan katsoa keskittyneen kolmelle osaluuelle, tuotantotoimintaa, koulutukseen ja hallintoon. Tuotantotoimintaa tuettiin veronhuojennuksilla ja koulutusta kehitettiin perustamalla kehitysalueille uusia yliopistoja, korkeakouluja sekä ammatillisia oppilaitoksia.

Kehitysaluepolitiikasta voidaan katsoa siirtyneen laaja-alaisempaan alueiden kehittämiseen vuonna 1975, jolloin annettiin laki alueellisen kehityksen edistämisestä (451/1975). Laki oli määräaikaisten ja sen voimassaoloa jatkettiin lailla (322/1979) vuoteen 1981. Lain 2 §:ssä asetettiin tavoitteeksi, että on pyrittävä tarkoituksenmukaisen aluejaon puitteissa turvaamaan koko maassa tasapuolisesti kunkin alueen väestölle pysyvän työpaikan saannin mahdollisuus, tulotason nousu ja tärkeiden palvelujen saatavuus sekä muutoinkin edistämään eri alueiden elinkeino- ja yhdyskuntarakenteen tasapainoista kehitystä. Alueellisen kehityksen edistämisestä (451/1975) annettua lakia koskevan hallituksen esityksen HE 132/1974 vp mukaan todettiin kehitysalueelainsäädännön puutteena olevan toimenpiteiden alan rajoittuneisuus. Kehitystoimenpiteet eivät kohdistuneet kaikkiin sellaisiin elinkeinoihin, joilla on vaikutusta alueelliseen kehitykseen. Lain 3 §:n mukaan ministeriöiden, niiden alaisten keskusvirastojen ja muiden valtion hallintoviranomaisten oli toiminnassaan pyrittävä muun ohella edis-

tämään erityisesti tasapainoista alueellista kehitystä. Lakiin otettiin siten tärkeä periaate siitä, että valtion viranomaisten tulee toiminnassaan ottaa huomioon aluepolitiikan tavoitteet. Laissa otettiin lisäksi käyttöön aluepoliittinen suunnittelujärjestelmä. Lain 5 §:n mukaan alueellisia kehittämissuunnitelmia ja niiden edellyttämiä toimenpiteitä varten valtioneuvosto voi määrittellä koko maata koskevat yhdyskuntarakenteen kehittämistavoitteet sekä taajama- että haja-asutusalueita varten. Lain 7 §:ssä kuvattiin suunnittelujärjestelmä ja siihen liittyvät viranomaiset. Sen mukaan ministeriöiden tuli laatia hallinnonalaansa koskevan suunnittelun yhteydessä tarvittaessa alueelliset kehittämissuunnitelmat. Lääninhallituksen oli selvitettävä alueensa kehittämistarpeita ja laadittava alueellisia kehittämissuunnitelmia läänin kehittämiseksi yhteistoiminnassa seutukaavaliittojen ja valtion piirihallintoviranomaisten kanssa. Yhteistoimintaa korostettiin lisäksi säännöksellä, jonka mukaan lääninhallituksen oli tarvittaessa oltava yhteistoiminnassa kuntien sekä elinkeinoelämää edustavien ja ammatillisten järjestöjen kanssa. Suunnittelujärjestelmään kuuluivat lisäksi työpaikka- ja väestösuunnitteet.

Alueiden kehittämistä koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin seuraavan kerran vuonna 1981 säätämällä laki tasapainoisen alueellisen kehityksen edistämisestä (532/1981). Aluepoliittiset tavoitteet ilmaistiin ensimmäistä kertaa sitä koskevassa tavoitepykälässä. Aluepolitiikan tavoitteina lain 2 §:n mukaan oli väestönkehityksen alueellisen tasapainoisuuden edistäminen sekä pysyvän työpaikan, tulotason nousun, tärkeiden palveluiden saatavuuden ja hyvän elinympäristön turvaaminen koko maassa tasapuolisesti kunkin alueen väestölle. Lisäksi tavoitteeksi asetettiin muutoinkin edistää väestön elinolojen alueellisesti tasapainoista kehitystä ja tuotantorakenteen monipuolistumista.

Tasapainoisen alueellisen kehityksen edistämisestä annettua lakia koskevassa hallituksen esityksessä HE 67/1981 vp lakia kutsuttiin puitelaiksi, jossa säädettiin aluepolitiikan tavoitteista ja toimenpiteistä sekä hallinnollisista toimista tasapainoisen alueellisen kehityksen edistämiseksi. Laki sisälsi lisäksi säännökset aluepoliittisista toimenpiteistä,

joilla aluepolitiikan tavoitteita toteutetaan, perusvyöhykkeistä, tukialueista ja erityisalueista sekä aluepoliittisesta suunnittelusta. Suunnittelujärjestelmä säilytettiin pääosaltaan muuttumattomana. Läneittäiset väestö- ja työpaikkasuunnitteet hyväksyi kuitenkin valtioneuvosto.

Alueiden kehittämistä koskevaa puitelakia uudistettiin vielä 1980-luvun lopulla, kun säädettiin vuoden 1989 alusta voimaan tullut laki aluepolitiikasta (1168/1988). Laki oli määräaikainen ja voimassa 31 päivään joulukuuta 1993 saakka. Laissa aluepolitiikan tavoitteet olivat pitkälti samoja kuin edellisessä vuoden 1981 puitelaissa. Lain aluepolitiikan tavoitteita koskevassa 2 §:ssä aluepolitiikan painopisteitä olivat väestön elinolojen tasapainoinen kehittäminen, väestönkehityksen ja perusrakenteen tasapainoinen alueellinen kehittäminen sekä tuotantorakenteen uusiutumisen ja monipuolistumisen edistäminen.

Väestön elinolojen tasapainoisessa kehittämisessä keskeistä oli turvata mahdollisuus saada työpaikka, riittävä toimeentulo, ammattitaidon ja osaamisen ajanmukaisuus sekä tärkeiden palvelujen saatavuus ja hyvä elinympäristö. Laissa vahvistettiin lääninhallitusten asemaa alueellisessa kehittämissuunnittelussa ja vakiinnutettiin alueellisiin kehittämissuunnitelmiin perustuva toimintatapa. Lain 3 §:ssä lueteltiin aluepoliittiset toimenpiteet. Lain 6 §:n mukaan läänien alueellisella kehittämissuunnittelulla edistettiin aluepolitiikan tavoitteiden toteutumista. Kehittämissuunnitelmia lain mukaan olivat väestö- ja työpaikkasuunnitteet sekä läänien tavoitesuunnitelmat ja toimenpidesuunnitelmat. Lisäksi laissa olivat säännökset läänin kehittämisrahasta, perusvyöhykkeistä, tukialueista ja toimenpi-dealueista, erityisalueista ja erityisalue-toimenpiteistä.

Seuraavan vuosikymmenen alussa aluepolitiikassa ryhdyttiin valmistelemaan kokonaisuudistusta, jota valmistelemaan nimettiin erityinen selvitysmies. Aluepolitiikassa tapahtuneen toimintaympäristön muutoksen kansainvälisen kilpailun lisääntymisen kautta ja Suomen mahdollisen liittymisen Euroopan talousalueeseen katsottiin edellyttävän aluepolitiikan tehostamista ja uusien välineiden käyttöön ottamista. Kansainvälisen kilpailun lisääntyessä alueiden merkitys oli kasvamas-

sa. Valmistelun tuloksena annettiin laki alueiden kehittämisestä (1135/1993), jäljempänä aluekehityslaki, joka tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1994. Aluekehityslaisa siirryttiin ohjelmaperusteiseen aluepolitiikkaan.

Lainsäädäntö

Alueiden kehittämisestä annetun lain tavoitteena on edistää maan alueiden omaehtoista kehittämistä ja tasapainoista alueellista kehitystä. Tavoitteen saavuttamiseksi turvataan alueiden väestön elinolojen kehitys ja sen kannalta tärkeiden palvelujen saatavuus, turvataan alueellisen kehityksen kannalta tarpeellinen perusrakenne, uudistetaan alueiden tuotantorakennetta, parannetaan yritysten toimintaedellytyksiä ja edistetään uusien työpaikkojen syntymistä sekä vahvistetaan muuttoin alueiden talouden ja väestön osaamisen perustaa. Näin toimittaessa lain tavoitteen saavuttamiseksi on aluekehityslain mukaan pyrittävä ottamaan huomioon, että tämä tapahtuu ympäristön kestävästä kehitystä tukevalla tavalla.

Aluekehityslain mukaan kunnilla ja valtiolla on aluekehitysvastuu. Aluekehitysviranomaisena toimii lain 2 §:n mukaan maakunnallisesta edunvalvonnasta ja seutukaavoituksesta huolehtiva kuntayhtymä eli maakunnan liitto maakuntajakolaisa (1159/1997) tarkoitettussa maakunnassa. Maakuntajakolaila on säädetty maakunnan käsite ja maakuntajaon perusteet. Samalla luovuttiin rakennuslakiin ja aluekehityslakiin perustuvasta maakuntajaon määrittelytavasta. Maakuntajakolain mukaan alueiden kehittämistä ja alueiden käytön suunnittelua varten maa jaetaan maakuntiin. Valtion aluekehitysvastuuta aluekehityslain 2 §:ssä kuvataan siten, että valtion viranomaisten tulee päätöksenteossaan ottaa huomioon lain tavoite ja arvioida toimenpiteidensä alueellisia vaikutuksia.

Aluekehityslain 3 §:ssä luetellaan aluekehitysviranomaisena toimivan maakunnan liiton tehtävät. Maakunnan liitto vastaa maakunnan yleisestä kehittämisestä sekä edistää kuntien seudullista ja muuta yhteistyötä. Aluekehitysviranomainen huolehtii toimialueellaan yleisestä aluepoliittisesta suunnittelusta, alueellisten kehittämissuunnitelmien valmistelusta ja

niiden toteutumisen seurannasta sekä aluehallintoviranomaisille kuuluvien aluekehitystoimenpiteiden yhteensovittamisesta. Suunnitelmat ja ohjelmat valmistellaan yhteistyössä valtion ja kuntien viranomaisten sekä alueella toimivien yritysten ja järjestöjen kanssa. Lisäksi aluekehitysviranomainen hoitaa myös tehtäviinsä liittyviä kansainvälisiä asioita. Aluekehityslain 1 §:n mukaan aluekehityslain on aluepolitiikan valmistelu ja toteutus järjestetty ohjelmiin perustavaksi, mikä vastaa eurooppalaista käytäntöä. Euroopan yhteisön rakennerahastot toteuttavat yhteisön sisäistä aluepolitiikkaa ohjelmina. Alueellisen kehittämistoiminnan kohteena on koko maa. Aluekehityslain ohjelmatyön muodostavat määräaikaiset tavoiteohjelmat, alueelliset kehittämisohjelmat ja ohjelmiasemakäytännöt. Aluekehityslain 4 §:n mukaan lain tavoitteen saavuttamiseksi alueiden kehittämistoimia suunnitellaan määräaikaisilla tavoiteohjelmilla, joiden tavoitteista, valmistelusta ja seurannasta säädetään tarkemmin asetuksella. Tavoiteohjelmista ja niiden yhteensovittamisesta päättää valtioneuvosto. Hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi alueiden kehittämisestä ja saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta HE 99/1993 vp todetaan, että ennen ohjelmakauden alkua valtioneuvosto hyväksyisi tavoiteohjelmien sisältöä koskevat periaatteet ja karkean eri hallinnonaloilla ohjelmien toteuttamiseen käytettävissä olevan rahoituksen. Alueiden kehittämisestä annetun asetuksen (1315/1993), jäljempänä *aluekehityssetus*, mukaan tavoiteohjelmia ovat kehitysalueohjelma, rakennemuutosalueohjelma, maaseutuohjelma, saaristo-ohjelma, osaamiskeskusohjelma ja raja-alueohjelma. Vuonna 1996 muutettaessa aluekehityslakia poistettiin asetukselta kehitysalueohjelma, joka oli osaksi käsitteenä ongelmallinen yhdistäen mielikuvat lähinnä kehitysalueeseen ja osaksi ohjelmalla päällekkäinen suhteessa muihin tavoiteohjelmiin. Ohjelmien tavoitteista säädetään tarkemmin aluekehityssetuksen 4 - 8 §:ssä, seurannasta 17 §:ssä ja valtioneuvoston niihin liittyvistä tehtävistä 19 §:ssä.

Tavoiteohjelmat ovat valtakunnallisia ohjelmia, joissa on tarkoituksena esittää ne aluepoliittiset toimenpiteet, jotka ovat koh-

dennettävissä alueiden tarpeiden mukaisesti lain tavoitteen saavuttamiseksi. Ohjelmat ovat määräaikaisia ja niitä voidaan aluekehityssetuksen mukaan tarkistaa vuosittain. Ohjelmien valmistelusta vastaa sisäasiainministeriö yhteistyössä muiden ministeriöiden ja aluekehitysviranomaisina toimivien maakuntien liittojen kanssa. Tavoiteohjelmien valmistelussa otetaan huomioon alue- ja elinkeinopoliittisten tavoitteiden lisäksi ohjelmien ympäristövaikutukset. Valtioneuvosto voi aluekehityssetuksen 19 §:n mukaan antaa ohjeita valtion viranomaisten osallistumisesta alueellisten kehittämisohjelmien toteuttamiseen. Lisäksi valtioneuvosto määrittelee yleiset periaatteet maaseutuohjelman toteuttamisalueiden määrittämiseksi sekä määrää osaamiskeskukset, joissa osaamiskeskusohjelmaa sovelletaan. Maaseutuohjelman osalta aluekehitysviranomainen määrää alueet, joilla ohjelmaa toteutetaan.

Aluekehityslain 4 §:n 2 momentin mukaan tavoiteohjelman sisältö määritellään aluekehitysviranomaisen johdolla sen toimialueella ohjelmakaudeksi valmisteltavissa aluekehittämisohjelmissa. Ohjelmat hyväksyy aluekehitysviranomainen. Laissa ja asetuksessa ei ole säännöksiä ohjelmakauden järjestämistavasta ja yksityiskohtaisesta valmistelusta, vaan tarkoituksena on ollut, että siitä sovitaan aluetasolla erikseen. Tarkoituksena on lain esitöiden mukaan ollut, että maakunnassa voi olla samanaikaisesti useita ja luonteeltaan erilaisia aluekehittämisohjelmia. Aluekehittämisohjelmiin liittyen aluekehityssetusta on muutettu vuonna 1996. Muutoksella on ollut tarkoitus vahvistaa monissa maakunnissa ollut käytäntö, että maakunta tekee yhden, koko maakunnan kattavan kehittämisohjelman, johon sisältyvät kaikki alueen kannalta olennaiset aluekehittämisohjelmat. Aluekehityssetuksen 3 §:ään otetun säännöksen mukaan aluekehittämisohjelmat kootaan maakunnan kehittämisohjelmaksi, jonka tavoitteena on alueen erityispiirteiden, ongelmien ja tarpeiden pohjalta vahvistaa alueen tuotantoa ja parantaa tuotantorakennetta, työllisyyttä ja väestön osaamista sekä vähentää sijainnista ja luonnonolosuhteista elinkeinotoiminnalle aiheutuvia haittoja. Tarkoituksena on, että maakunnan kehittämisohjelmassa konkretisoidaan aluekehityslain 1 §:ssä aset-

tut tavoitteet aluetasolla strategioiksi, painopisteiksi ja toimenpidekokonaisuuksiksi. Aluekehittämisohjelmat voivat sisältyä asiakirjoina kehittämisohjelman liitteiksi.

Kolmantena ohjelmatyön osana ovat ohjelmiasopimukset, joiden tarkoituksena on aluekehittämisohjelman toteuttaminen. Aluekehittämisohjelman perusteella rahoitukseen osallistuvat valtion ja kuntien viranomaiset sekä yhteisöt laativat aluekehitysviranomaisen johdolla ohjelmiasopimuksia, jotka sisältävät eri alueilla toteutettavat suurimmat hankkeet ja niiden toteuttamisaikataulut sekä muut kehittämistoimet. Ohjelmiasopimuksessa osapuolet sopivat aluekehittämisohjelmiin sisältyviin toimenpiteisiin liittyvistä rahoitusosuuksistaan. Aluekehitysviranomaisen tehtävänä on sovittaa yhteen yhdessä valtion aluehallintoviranomaisten kanssa ohjelmiasopimuksissa määritellyt valtion rahoitusosuudet. Valtion viranomaiset sopivat rahoitusosuutensa valtion talousarviossa tarkoitukseen osoitettujen määrärahojen puitteissa. Ohjelmiasopimukseen voidaan sisällyttää myös muita kuin aluekehitysrahoilla toteutettavia toimenpiteitä. Ohjelmiasopimus on oikeudelliselta luonteeltaan aiesopimus. Tarkoituksena on, että ohjelmiasopimuksella alueen kehittämiseen osallistuvat sitoutuvat ohjelman toteuttamiseen. Niitä tarkistetaan tarvittaessa aluekehitysviranomaisen tai muun rahoitukseen osallistuvan viranomaisen aloitteesta.

Valtion talousarviossa eri hallinnonaloilla nimetään ne määrärahat, joilla voidaan edistää alueellisten kehittämistavoitteiden ja niiden toteuttamiseksi laadittavien aluekehittämisohjelmien toteuttamista (*aluekehitysrahat*). Aluekehitysrahojen käytöstä päättävät ne valtion viranomaiset, joille määrärahat valtion talousarviossa osoitetaan. Aluekehitysrahojen käyttöä alueella lain mukaan sovitaan yhteen ja suunnataan ohjelmiasopimuksissa. Aluekehitysrahoja osoitetaan aluekehittämisohjelmiin liittyviin elinkeinotoiminnan kehittämishankkeisiin, julkisiin investointeihin ja tärkeiden palvelujen turvaamiseen. Tarkoituksena on, että aluekehitysvarojen käyttöä ja tavoiteohjelmien toteuttamista arvioitaisiin ja suuntaamisen periaatteista määrättäisiin vuosittain valtion talousarvioesityksen antamisen yhteydessä. Pää-

töksen aluekehitysrahojen suuntaamisen yleisistä perusteista tekee aluekehityslain 6 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvosto.

Aluekehityslain 6 §:n 2 momentissa on säännökset maakunnan kehittämistä rahasta. Alueen kehittämistavoitteiden toteuttamiseksi myönnetään avustusta lähinnä alueen elinkeinotoiminnan omatoimiseen kehittämiseen. Valtion talousarvioon otetaan vuosittain tarvittava määräraha tätä tarkoitusta varten. Valtioneuvosto päättää määrärahan jakamisesta alueittain. Aluekehitysviranomainen päättää määrärahan käytöstä alueellaan. Rahoitukseen liittyen aluekehityslakia on muutettu vuonna 1997 ottamalla lakiin säännökset aluekehitysviranomaisen tehtävistä Interreg-yhteisöaloiteohjelmassa ja Euroopan yhteisön rakennerahastoista myönnettävistä avustuksista sekä Euroopan yhteisön rakennerahastojen varojen takaisinmaksusta. Interreg-yhteisöaloiteohjelmaa koskevan säännöksen nojalla on annettu asetus Interreg-yhteisöaloiteohjelman toimeenpanosta (233/1997). Euroopan yhteisön rakennerahastoista tulevaan ja sitä koskevaan valtion vastinrahoitukseen liittyen vuonna 2001 lakiin on tehty useita muutoksia, jotka ovat tulleet voimaan heinäkuun 1 päivänä 2001. Lakiin on otettu säännökset avustuksen myöntämisessä sovellettavista ehdoista Interreg-ohjelmassa (3 b §), aluekehitysviranomaisen tehtävistä ja avustuksen myöntämisessä sovellettavista ehdoista innovatiivisia toimia koskevassa ohjelmassa (3 c ja 3 d §), sekä aluekehitysviranomaisen tehtävistä Urban-yhteisöaloiteohjelmassa (3 e §). Lisäksi on muutettu säännöksiä aluekehitysviranomaisen tehtävistä Interreg-yhteisöaloiteohjelmassa (3 a §) sekä säännöksiä Euroopan yhteisön rakennerahastoista myönnettävistä avustuksista ja niitä vastaavasta valtion rahoituksesta (100 k §) hallinto- ja maksuviranomaisena toimiva maakunnan liitto voi myöntää rakennerahastojen rahoitusosuuden ja myös kansallisen rahoitusosuuden koko ohjelma-alueelle. Sisäasianministeriö voi käyttää osan määrärahasta useampaa kuin yhtä aluetta koskeviin tai valtakunnallisesti tärkeisiin alueiden kehittämishankkeisiin. Aluekehitysasetuksessa säädetään tarkemmin tuen kohteista ja saajista, hyväksyttävistä

kustannuksista, avustuksen hakemisesta ja myöntämisestä, maksamisesta sekä sen käytön valvomisesta ja seurannasta. Asetuksella myös säädetään sisäasiainministeriön, valtiontilintarkastajien ja valtiontalouden tarkastusviraston oikeudesta tarkastaa maakunnan kehittämisrahasta myönnettyjen avustusten myöntämistä, maksatusta, käyttöä ja valvontaa.

Aluekehityslain 7 §:ssä ovat säännökset aluejaoista. Aluepoliittisten tukitoimenpiteiden kohdentamista ja porrastamista varten määrätään kehitysalue ja rakennemuutosalue. Aluejakojen perustana käytetään seutukuntajakoa, joka perustuu lähinnä työssäkäyntiin ja kuntien väliseen yhteistyöhön. Seutukuntajonon vahvistaa sisäasiainministeriö. Säännöksen nojalla sisäasiainministeriö on viimeksi 1 päivänä tammikuuta 2000 vahvistanut nykyisin voimassa olevan seutukuntajaoituksen. Valtioneuvosto voi määrätä maan heikoimmin kehittyneet alueet niiden kehittyneisyyden ja kehittämistarpeiden perusteella kehitysalueeksi. Kehitysalue jaetaan I, II ja III tukialueeseen seutukunnittain. Määräämis- ja jakamisperusteista säädetään tarkemmin aluekehitysoikeuslain 9 a §:ssä. Valtioneuvosto voi myös määrätä saaristokunnaksi määrätyn kunnan tai muun kunnan kuulumaan kehitysalueen I tai II tukialueeseen. Valtioneuvoston päätöksellä voidaan lisäksi määrätä seutukunta tai kunta, jossa teollisuuden tai palvelujen tuotantorakenteen voimakkaan muutoksen aiheuttama työttömyyden lisääminen on aiheuttanut tai uhkaa aiheuttaa merkittäviä ongelmia, enintään kolmen vuoden ajaksi rakennemuutosalueeksi. Valtioneuvosto on 7 §:n nojalla viimeksi 30 päivänä joulukuuta 1997 päättänyt rakennemuutosalueesta (1244/1999). Kehitys- ja rakennemuutosalueen yrityksille myönnettävien julkisten investointitukien enimmäisosuuksista säädetään nykyisin yritystoiminnan tukemisesta annetussa laissa (1068/2000).

Aluekehitysoikeuslaissa on säännökset viranomaisten yhteistyöstä yleensä ja yhteistyöstä palvelujen saatavuudesta päätettäessä. Valtion aluehallintoviranomaiset tekevät myös sellaisia suunnitelmia ja päätöksiä, jotka eivät kuulu ohjelmasuunnittelun mukaiseen yhteiskäsittelyyn. Alueellisen kehittämisen kannalta on tärkeää, että ne eivät ole ris-

tiriidassa alueella sovittujen kehittämistavoitteiden kanssa. Aluekehitysoikeuslain 9 §:n mukaan valtion aluehallintoviranomaisen on pyydettävä aluekehitysoikeusviranomaiselta lausunto sen toimialueen kehittämisen kannalta merkittävistä suunnitelmistaan ja päätöksistään sekä näiden rahoituksesta. Jos valtion aluehallintoviranomainen aikoo poiketa aluekehitysoikeusviranomaisen lausunnosta tai suunnitelmasta, sen on perusteltava poikkeaminen neuvotteluun siitä ennen asiasta aluekehitysoikeusviranomaisen kanssa. Lisäksi pykälässä säädetään kunkin ministeriön velvollisuudesta neuvotella sisäasiainministeriön kanssa alueelliseen kehitykseen merkittävästi vaikuttavista toimenpiteistä. Lain 9 §:ssä säädetyn lausunto- ja neuvottelumenettelyn ei ole katsottu koskevan valtion paikallishallinnon toimielinten perustamista eikä niiden toimialueiden ja toimipaikkojen määräämistä. Aluekehitysoikeuslakiin on sen vuoksi otettu uusi 9 a §. Säännöksen mukaan valtion paikallis- ja aluehallinnon toimielimistä, niiden toimialueista ja toimipaikoista sekä kustakin toimipaikasta saatavista palveluista päätettäessä on arvioitava myös palvelujen saatavuutta. Ennen kuin valtion viranomainen tekee sellaisen päätöksen, joka saattaa heikentää asiakaspalvelujen saatavuutta, tai tekee valtioneuvostolle aloitteen tällaisen päätöksen tekemiseksi, sen on pyydettävä lausunto kunnalta, jota asia koskee tai jos asia koskee kahta tai useampaa kuntaa, myös asianomaiselta maakunnan liitolta. Lisäksi pykälään sisältyy säännös neuvotteluvaihtoehdoista, jos viranomainen aikoo poiketa lausunnosta.

Euroopan yhteisön rakennerahasto-ohjelmien hallinnoinnista säädetään tarkemmin laissa rakennerahasto-ohjelmien kansallisesta hallinnoinnista (1353/1999), jäljempänä rakennerahastolaki. Lakia on muutettu lailla rakennerahasto-ohjelmien kansallisesta hallinnoinnista annetun lain muuttamiseksi (1286/2000), jolloin lakiin on otettu säännökset yhteisöaloiteohjelmien hallinnoinnista.

Laki on tullut voimaan vuoden 2001 alusta lukien. Rakennerahastolaissa säädetään muun ohella hallintoviranomaisista ja niiden tehtävistä, maksuviranomaisista ja niiden tehtävistä, rakennerahasto-ohjelmien toimeenpanosta sekä valvonnasta. Laissa on myös säännökset maakunnan yhteistyöryhmästä. Kussakin maakunnassa on rakennerahasto-ohjelmien toimeenpanon ja alueen kehittämiseen vaikuttavien toimenpiteiden yhteensovittamista varten maakunnan yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmän kokoonpano on sovittava siten, että siinä ovat tasapuolisesti osapuolina maakunnan liitto ja sen jäsenkunnat sekä Lapin maakunnassa lisäksi saamelaiskäräjät, ohjelmaa rahoittavat valtion viranomaiset ja muut valtionhallintoon kuuluvat organisaatiot sekä alueen kehittämisen kannalta tärkeimmät työmarkkina- ja elinkeinojärjestöt.

Rakennerahastolain 21 §:n mukaan maakunnan yhteistyöryhmän tehtävänä on muun ohella sovittaa yhteen seuraavan varainhoitovuoden rakennerahastovarojen ja vastaavan kansallisen rahoitusosuuden kohdentumisen maakunnassa rakennerahasto-ohjelmaa rahoittaville valtion viranomaisille, maakunnan liitolle ja muille rahoitukseen osallistuville. Siitä hyväksytään asiakirja, jonka kaikki asianomaisessa maakunnassa ohjelmaa rahoittavat toimijat allekirjoittavat (maakunnan yhteistyöasiakirja). Siihen liittyen maakunnan yhteistyöryhmä suuntaa maakuntaan osoitettua rakennerahastojen rahoitusta ja vastaavaa kansallista rahoitusta tarkistamalla maakunnan yhteistyöasiakirjan valtioneuvoston annettua talousarvioesityksen eduskunnalle sekä tarvittaessa valtion talousarvion tultua hyväksytyksi eduskunnassa ja muutoinkin, jos se on rakennerahasto-ohjelman toimeenpanon kannalta tarpeen. Maakunnan yhteistyöryhmä myös valmistelee ja esittää rakennerahasto-ohjelman muutostarpeita seurantakomitealle ja hallintoviranomaiselle sekä raportoi niille rakennerahasto-ohjelman mukaisesti.

Maaseutuohjelman hallinnointiin liittyen muussa lainsäädännössä on asiaa koskevia säännöksiä. Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmästä säädetään valtioneuvoston asetuksessa maaseudun kehittämisestä (609/2000). Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmä toimii maa- ja metsätalousministeriön yhteydessä.

Siinä tulee olla edustettuina ne ministeriöt, joiden toimialaan kuuluu maaseudun kehittämiseen liittyviä asioita sekä sellaisia muita organisaatioita, joiden toiminnalla on olennaista vaikutusta maaseudun kehittämisessä. Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmän tehtävänä on, siten kuin yhteistyöryhmää asetettaessa tarkemmin määrätään, 1) seurata maaseudun valtakunnallista kehitystä; 2) yhteensovittaa maaseudun kehittämistoimia sekä edistää maaseutuun kohdistuvien voimavarojen tehokasta käyttöä; 3) edistää valtakunnallista, alueellista ja paikallista maaseudun kehitystyötä; 4) lisätä valmiuksia hyödyntää EU-osarahoitteisia ohjelmia ja muita maaseudun kehittämismenetelmiä; 5) laatia toimintaohjelmia maaseudun kehittämiseksi sekä 6) antaa maa- ja metsätalousministeriölle lausunto mukaan lukien ehdotus jakopäätökseksi valtakunnallisista maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeista.

Käytäntö

Teollisesta rakennemuutoksesta ja siitä johduttavasta tai uhkaavasta korkeasta työttömyydestä kärsiviä alueita nimettiin rakennemuutosalueiksi vuosiksi 1994 - 95, 1996, 1997 ja 1998 - 99. Nimeämisen jälkeen ohjelma-alueet laativat määräaikaista rakennemuutosalueohjelmia elinkeinotoiminnan monipuolistamiseksi ja työttömyyden alentamiseksi. Ohjelmia laadittiin aluksi erillisinä asiakirjoina, mutta myöhemmin ohjelmat ovat sisältyneet alueellisiin kehittämisohjelmiin. Rakennemuutosalueita ei ole enää määrätty vuoden 1999 jälkeen. Vuonna 2000 alkaneella uudella Euroopan yhteisön rakennerahastojen ohjelmakaudella tavoite 2 - ohjelmat ovat korvanneet kansalliset rakennemuutosalueohjelmat.

Maaseutuohjelman osalta on nykyisen aluekehityslain voimassaoloaikana laadittu kaksi koko maan käsittävää maaseutupoliittista kokonaisohjelmaa, toinen vuonna 1995 (Toimiva maaseutu) ja toinen vuonna 2000 (Ihmisten maaseutu – tahdon maaseutupoliittikka, Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma vuosille 2001 - 2004). Vuoden 2000 ohjelmaa varten maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmä (YTR) asetti asiantuntijatyöryhmän valmistelemaan ohjelmaa. Maaseutupoliiti-

kan yhteistyöryhmä hyväksyi marraskuussa 2000 kokonaisuohjelman ja luovutti sen maa- ja metsätalousministeriölle saatettavaksi jatkovalmisteluun ja toteutukseen. Valtioneuvosto on maa- ja metsätalousministeriön esityksestä huhtikuussa 2001 hyväksynyt valtioneuvoston periaatepäätöksen maaseutupoliittisiksi linjauksiksi vuosille 2001 - 2004 osaksi perustuen maaseutupoliittiseen kokonaisuohjelmaan. Kansallisen ohjelman lisäksi maakunnittain on laadittu maaseutuohjelmia.

Saaristoasiain neuvottelukunta laati 1995 yhdessä maakuntien ja sidosryhmien kanssa valtakunnallisen saaristo-ohjelman. Uuden ohjelman laatiminen vuosiksi 2002 - 2006 on käynnissä. Monissa maakunnissa on laadittu maakunnittaisia saaristo-ohjelmia. Saaristo-ohjelman tarkoituksena on ollut hyödyntää saaristoisuutta, merta, vesistöjä ja rantaviivaa aluekehityksen edistämiseksi maaseutumaisilla saaristo-, rannikko- ja vesistöalueilla. Ohjelma on jakautunut kahteen osaan: laajempi osa on koskenut koko maata valituissa vesistöisyyden hyödyntämisen kannalta merkittävässä asioissa, suppeampi valtioneuvoston saaristopäätöksessä mainittuja saaristoalueita kaikissa kehittämiskysymyksissä. Viime saaristo-ohjelman merkittävin anti oli vapaa-ajan asumista koskevan selvitys- ja kehittämistyön liikkeelle saanti. Tätä koskeviin saaristoasiain neuvottelukunnan projekteihin on osallistunut puolet maan kunnista.

Osaamiskeskusohjelman osalta on käytännössä menetelty siten, että valtioneuvosto on hyväksynyt ohjelmakaudelle osaamiskeskukset. Ohjelmaan julistetun haun perusteella kaudelle 1994 - 1998 valittiin 11 osaamiskeskusta, joista kahdeksan oli alueellista ja kolme valtakunnallista verkosto-osaamiskeskusta. Osaamiskeskukset laativat toimintaansa varten ohjelman, jonka valtioneuvosto hyväksyi samalla, kun se teki päätöksen osaamiskeskuksista. Ohjelmatyötä varten sisäasiainministeriö on asettanut osaamiskeskustyöryhmän. Työryhmässä ovat jäseninä ohjelmia rahoittavat keskus- ja aluehallinnon viranomaiset, maakuntien liitot sekä ohjelmien muut alueelliset yhteistyötahot. Sen tehtävänä on yleisesti koordinoita ohjelmatyötä eri hallinnonalojen ja osaamiskeskusten välillä, ottaa kantaa osaamiskeskusohjelman kehittämiseen, osaamiskeskusten ja

niiden osaamisalojen määrään sekä osaamiskeskusten perusrahoituksen ja tarvittaessa myös muuhun ohjelmaa tukevan rahoituksen suuntaamiseen. Lisäksi se ohjaa osaamiskeskusten arviointityötä, arvioi ja kehittää ohjelmamenettelyä sekä antaa tarvittaessa asiantuntijalausuntoja. Osaamiskeskustyöryhmää avustamaan sisäasiainministeriö on nimittänyt sihteeristön, johon kuuluvat sisäasiainministeriön edustaja pääsihteerinä ja jäsenenä opetusministeriön, kauppa- ja teollisuusministeriön ja työministeriön edustajat. Uusi osaamiskeskuksia koskeva ohjelmakausi alkoi vuoden 1999 alusta ja päättyi vuonna 2006. Kesällä 1998 ohjelmaan julistetun uuden hakukierroksen jälkeen osaamiskeskustyöryhmä arvioi hakemukset ja teki esityksen sisäasiainministeriölle valittavista osaamiskeskuksista. Valtioneuvosto teki joulukuussa 1998 päätöksen osaamiskeskuksista ja hyväksyi samalla niiden ohjelman. Päätös sisältää 14 alueellista ja kaksi verkosto-osaamiskeskusta.

Raja-alueohjelmien tavoitteena on ollut rajaseutujen elinkeinotoiminnan kehittäminen ja rajat ylittävän toiminnan lisääminen Suomen lähialueiden kanssa. Ohjelmia laadittiin aluekehityslain voimaantulon jälkeen joko erillisinä ohjelmina tai ne sisältyivät alueiden kehittämissuunnitelmiin. Myöhemmin, kun Suomi liittyi Euroopan unioniin, on käytännössä laadittu yksinomaan EU-osarahoitteisia Interreg-yhteisöaloiteohjelmia tai Euregio-ohjelmia, joiden tavoitteet vastaavat raja-alueohjelmaa.

Valtioneuvoston päätöksessä alueiden kehittämisestä annetun lain mukaisesta tavoiteohjelmasta 9 päivänä marraskuuta 2000 päätettiin käynnistää aluekeskusten kehittämissuunnitelma, jonka tavoitteena on kaikki maakunnat kattavan aluekeskusten verkoston kehittäminen. Aluekeskusten ohjelmatyön avulla kehitetään kuntien välistä seudullista yhteistyötä ja kehittämistoimenpiteitä eriytetään eri koosten aluekeskusten tarpeisiin. Päätöksen perusteella sisäasiainministeriö julisti marraskuussa 2000 avoimen haun aluekeskuksia koskevaan ohjelmamenettelyyn. Hakukirjeessä kuvattiin ohjelman tavoitteet ja määriteltiin aluekeskusten luonnetta ja ohjelman toimintamalleja koskevat kriteerit, joihin hakemusten arviointi ja valinta perustui. Sisä-

asianministeriön asettaman asiantuntijaraadin esityksen perusteella valtioneuvosto nimesi syyskuussa 2001 ohjelmaan 25 aluetta. Sisäasiainministeriö nimesi joulukuussa 2001 ohjelmaan yhdeksän uutta aluekeskusta. Ohjelmatyötä varten on valtion talousarviossa varattu vuodelle 2001 perusrahoitusta 25 miljoonaa markkaa (4,2 miljoonaa euroa) ja vuodelle 2002 aluekeskusten kehittämiseen ja kaupunkipoliittisten toimenpiteiden rahoitukseen 7,7 miljoonaa euroa. Perusrahoitus on tarkoitettu pääasiassa ohjelman koordinoitiin ja hankevalmisteluun.

Aluekehityslain mukaan tavoiteohjelmista ja niiden yhteensovittamisesta päättää valtioneuvosto. Valtioneuvosto on säännöksen perusteella tehnyt vuosina 1993, 1996, 1997 ja viimeksi vuonna 2000 päätökset alueiden kehittämisestä annetun lain mukaisista tavoiteohjelmista ja aluekehitysrahojen suuntaamisen yleisistä perusteista. Vuosina 1993 ja 1996 annetuissa päätöksissä on esitetty yleisesti aluekehittämisen tavoitteita ja toimenpiteiden suuntaamista sekä erityisesti eri tavoiteohjelmien osalta tavoitteita ja toimenpiteitä niiden saavuttamiseksi. Myöhemmissä päätöksissä on käsitelty yleisesti alueellisen kehittämisen periaatteita ja toimenpiteitä kehittämistyön suuntaamiseksi. Vuoden 2000 päätös on sisällöltään selkeästi aluepoliittinen linjauspäätös.

Ohjelmien laatimisessa on eri maakunnissa noudatettu erilaisia käytäntöjä. Monissa maakunnissa on laadittu yksi aluekehittämisohjelma, johon sisältyy useita tavoiteohjelmia. Toisissa maakunnissa on laadittu yleisen aluekehittämisohjelman ohella useita erillisiä tavoiteohjelmia (esim. osaamiskeskus-, rakennemuutosalue-, saaristo- ja maaseutuohjelmia). Osassa maakuntia Euroopan yhteisön rakennerahasto-ohjelmat ovat osittain käytännössä korvanneet erilliset tavoiteohjelmat. Myös ohjelmiasopimuksia on maakunnissa tehty vaihtelevasti. Osassa maakuntia niitä ei ole laadittu yhtään, kun taas osassa maakuntia niitä on laadittu jopa 11 kappaletta. Sopimuksissa sopijapuolten lukumäärä on vaihdellut yhdestä yhteentoista. Ohjelmiasopimusten sisältö ja aikataulu ovat myös vaihdelleet huomattavasti. Pääasiassa sopimukset ovat koskeneet yksittäisiä hankkeita tai ohjelmien toimenpidekokonaisuuksia, mutta

myös ohjelman painopisteitä tai toimintalinjojen toteuttamista koskevia sopimuksia on laadittu. Ajallisesti ohjelmiasopimusten kesto on vaihdellut yhdestä seitsemään vuoteen.

2.2. Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

Yleistä

Kaikissa EU:n jäsenmaissa harjoitetaan aktiivista aluepolitiikkaa. Sen toteuttaminen on erilaista riippuen maan alueellisten ongelmien luonteesta ja merkityksestä sekä alue- ja paikallishallinnon järjestelmästä. Euroopan yhteisön rakennerahasto-ohjelmat sekä EY:n kilpailulainsäädäntö tuovat tiettyä samankaltaisuutta maiden välille.

Yritystoiminnan edistäminen on keskeinen osa harjoitettavaa aluepolitiikkaa. Aluepoliittisin perustein myönnetty yritysuet ovat suurin osa (57 %) kansallisista, teollisuuteen ja palveluihin kohdistettavista valtiontuista. EU-maiden välillä on suuria eroja yritystuki-politiikassa. Sellaiset suuret jäsenmaat kuten Italia, Saksa ja Ranska myöntävät suhteellisesti paljon enemmän kansallisia yritystukia kuin Espanja, Irlanti, Kreikka ja Portugali. Verrattuna muihin EU-maihin Suomen alueellisten yritystukien määrä suhteessa asukaslukuun on alhaisin.

Iso-Britannia

Iso-Britanniassa toteutettu vallan hajautus on muuttanut kansallista aluepolitiikkaa. Päätöksentekoa on delegoitu alueille. Englanti, Skotlanti, Wales ja Pohjois-Irlanti ovat itsenäisiä toimijoita. Ne ovat linjanneet toisistaan riippumatta omat aluepolitiikkansa. Valtiovarainministeriö antaa varat alueiden käyttöön. Skotlanti, jonka osalta delegoinnissa on menty pisimmälle, voi päättää niistä itsenäisesti. Skotlannilla, jolla on edustuksellinen parlamentti, on sekä budjetti- että lainsäädäntövaltaa samoin kuin Walesin ja Pohjois-Irlannin suhteellisilla vaaleilla valituilla alueneuvostoilla. Englanti on tiukimmin keskushallinnon ohjauksessa. Seuraavassa kuvataan tarkemmin Englannin järjestelmää.

Englannissa on kahdeksan aluetta (North East, North West, Yorkshire and the Hum-

ber, West Midlands, East Midland, Eastern Region, South West ja South East), jotka jakautuvat kreivikuntiin. Yhdeksäntenä hallinnollisena alueena on Suur-Lontoo, jolla on vaaleilla valittu neuvosto ja pormestari. Lisäksi on muita hallinnollisia yhteenliittymiä, joita on perusteltu sillä, että ne ovat sopivia alueellisen kehittämisen ja EY:n rakennerahastojen kannalta.

Jokaisella alueella on neuvosto (chamber tai council). Neuvostojen toiminnassa on eroja, mutta luonteeltaan ne ovat lähinnä neuvoo-antavia ja toimivat yhteistyössä valtion paikallishallinnon viranomaisten ja aluekehitys- viranomaisten kanssa. Hallitus on pyrkinyt nostamaan neuvostojen merkitystä tunnustamalla niiden puolivirallisen aseman asetuksella vuonna 1998 (Regional Development Agencies Act). Lisäksi se on myöntänyt määrärahoja niiden käyttöön.

Kahdeksalle alueelle asetettiin aluekehitys- viranomaiset, jotka aloittivat toimintansa huhtikuussa 1999. Niiden toiminta perustuu mainittuun asetukseen vuodelta 1998. Ne esittivät lokakuussa 1999 alueelliset toimintastrategiat, jotka hallitus hyväksyi tammikuussa 2000. Suur-Lontoon alueella toimii Greater London Authority, joka aloitti toimintansa heinäkuussa 2000. Aluekehitys- viranomaiset ovat usein yritys- vetoisia, mutta niiden johtokunnissa on edustajia sekä paikallishallinnosta että paikallisista intressiryhmistä. Aluekehitys- viranomaisen tehtävänä on koordinoita aluetason yhteistyötä talouden, sosiaalisen kehityksen ja työllisyyden aloilla. Tarkoituksena on kasvun ja kilpailukykyyn turvaaminen ja erojen vähentäminen alueiden välillä. Ne ovat vastuussa toiminnastaan parlamentille ja hallitukselle. Alueellisten neuvostojen kanssa ne ovat yhteistyökumppaneita. Aluekehitys- viranomaiset osallistuvat EY:n rakennerahastovarojen jakamiseen. Niille on ohjattu kasvavassa määrin varoja viime vuosina samalla, kun toimintaa on laajennettu.

Ongelmana aluepolitiikan osalta on nähty, että alue- ja paikallistasolla, toimijoita on paljon ja aluepolitiikkaa ohjaavia asiakirjoja on useita. Eräänä tavoitteena onkin yhdenmukaistaa suunnittelua, jolloin alueita varten laadittaisiin yhteinen strategia.

Itävalta

Itävalta on yhdeksästä osavaltiosta koostuva liittovaltio. Julkinen valta jakaantuu liittovaltion, osavaltioiden ja kuntien kesken. Lainsäädännössä ei ole selvästi määritelty osavaltion tehtäviä. Ne vastaavat kaikista muista paitsi liittovaltiolle erikseen määrättyistä tehtävistä. Lainsäädäntö ei myöskään sisällä kansallista aluepolitiikkaa koskevia määräyksiä. Aluepoliittisia tehtäviä hoitavat liittovaltion eri ministeriöt ja osavaltiot ilman, että liittovaltiolla olisi varsinaista muodollista määräys- tai koordinaatiovaltaa suhteessa osavaltioihin.

Vaikka lainsäädännöllinen perusta puuttuikin, Itävallassa vallitsee yhteisymmärrys siitä, että osavaltioiden ja liittovaltion suunnitelmia, ohjelmia ja toimenpiteitä on tarkoituksenmukaista sovittaa yhteen. Tätä tarkoitusta varten on jo vuonna 1971 perustettu Itävallan aluekehityskonferenssi (Österreichische Raumordnungskonferenz, ÖROK), jonka toimintaan osallistuvat paikallistason viranomaiset ja työmarkkinajärjestöt liittovaltion ja osavaltioiden edustajien lisäksi. ÖROK:in tärkeimpänä tehtävänä on valmistella ja päättää Itävallan linjauksista, jotka ohjaavat toimintaa aluesuunnittelussa ja toimeenpanossa. ÖROK:illa ei kuitenkaan ole muodollista valtaa eikä se siten voi antaa juridisesti sitovia määräyksiä jäsenilleen. Liittovaltiotasolla osavaltioiden ja liittovaltion alueita koskettavien suunnitelmien koordinoinnista vastaa liittokanslerin virasto.

Kaikenkattavan aluepoliittisen suunnittelujärjestelmän puuttuminen on käytännössä merkinnyt sitä, ettei Itävallassa ole käytännössä laadittu laajamittaisia ohjelmia, vaan toimintamalliksi on vakiintunut pienempien pilottiprojektien laatiminen. Jäsenyys Euroopan unionissa edellyttää kuitenkin myös laajamittaisten ohjelmien laatimista. Euroopan yhteisön rakennerahasto-ohjelmat päätettiin työstää ÖROK:ssa, jonka tehtäväksi tuli koordinoita aluekehitysohjelmien valmistelua ja toimeenpanoa. Hallintomallia on kuitenkin kehitetty siten, että nykyisin ohjelmien valmistelu ja hallinnointi perustuu liittovaltion ja osavaltioiden väliseen sopimukseen.

Aluepolitiikan painopisteitä ovat taloudellisen rakennemuutoksen hallinta ja muuttu-

vaan kansainväliseen ympäristöön sopeutuminen etenkin alueilla, joissa maatalouden tai taantuvien teollisuudenalojen merkitys on suuri. Lisäksi keskeistä on rajan yli harjoitet-tavan yhteistyön elvyttäminen etenkin eteläisillä ja itäisillä raja-alueilla ja kansainvälisten liikenneverkostojen uudelleensuuntaaminen sekä yhteyksien parantaminen Itä- ja Keski-Euroopan maihin ympäristöystävällisiä kuljetusmuotoja suosien.

Perinteisesti aluepolitiikan tärkeimpinä instrumentteina on pidetty uusien yritysten saamista taantuville ja jälkeenjääneille alueille tukipalkkioiden avulla sekä infrastruktuuriverkostoja parantamalla. ÖROK:n vuonna 1991 hyväksymä aluesuunnittelulinjaus on merkinnyt keinovalikoiman laajentamista. Aluepolitiikan keinovalikoimaan kuuluu myös innovaatio-, ympäristö- ja koulutuspoliittisia toimenpiteitä, kuten alueellisia neuvontapalveluita pk-yrityksille, maatilatalouden harjoittajille, paikallisviranomaisille, innovaatio- ja teknologiakeskuksia sekä uudelleen-koulutusohjelmia poistuvien teollisuudenalojen työntekijöille. Keinoja on osittain käytetty auttamaan myös itäisen Keski-Euroopan maiden taloudellista kehitystä ja vilkastuttamaan yli rajojen ulottuvia yhteyksiä. Meneillään olevalla rakennerahastokaudella erityisesti Interreg-ohjelmia pidetään tärkeinä valmistauduttaessa EU:n laajentumiseen.

Norja

Kunta- ja alueministeriö vastaa kansallisesta aluepolitiikasta, mutta monet muut ministeriöt toteuttavat alueellisesti painottuneita politiikkojaan. Teollisuus- ja aluekehitysrahasto myöntää riski- ja kehittämisrahoitusta. Se on perustamisvuodesta 1993 asti rakentanut omaa alueorganisaatiotaan ja sillä on nykyään toimisto jokaisessa maakunnassa.

Maakuntahallinto (fylkeskommuner) vastaa aluepolitiikasta alueilla. Sen toimialaan kuuluvat mm. toisen asteen koulutus, sairaan- ja terveydenhoito, sosiaalihalinto, julkinen liikenne ja kulttuuri. Maakunnat laativat nelivuotiset kehittämissuunnitelmat.

Valtiota alueilla edustaa lääninhallinto (fylkesmannsembetet). Norjassa on 19 läänin. Lääninhallinnon asemaa on heikennetty

maakuntahallinnon hyväksi. Viime vuosina sen asema on taas vahvistunut, kun ministeriöt ovat siirtäneet tehtäviä lääninhallintoon esimerkiksi ympäristö- ja maataloushallinnossa.

Norjan aluepolitiikan tavoitteena on säilyttää nykyinen yhdyskuntarakenne ja varmistaa tasa-arvoiset elämisen olosuhteet maan kaikissa osissa. Aluepoliittisin toimin pyritään tukemaan väestön tasapainoista alueellista kehitystä, edistämään työllisyyskehitystä, joka edesauttaisi sekä alueellista että valtakunnallista taloudellista kasvua, pitämään huolta maan luonnonvaroista ja vähentämään ympäristön saastumista sekä kehittämään kestäviä yhdyskuntia. Erityisesti keskitytään periferisten yhdyskuntien ongelmiin.

Aluepolitiikka on jaettu kapeaan ja laajaan aluepolitiikkaan. Kapea politiikka kattaa yrityksiin kohdistuvat toimet. Laaja aluepolitiikka on ollut merkittävää. Kansallinen politiikka on hyvin usein alueellistettu ja monet taloudellisen kasvupolitiikan keinot on yhdistetty aluepolitiikkaan.

Norjassa on käynnissä laaja julkista alueellista hallintoa ja organisaatiota koskeva uudistustyö. Hallinnon eri tasojen työnjaosta on valmistunut komitean mietintö heinäkuussa vuonna 2000 (NOU 2000:22 Om oppgavefordelingen mellom stat, region och kommunene). Tämän perusteella hallitus on tehnyt esitykset suurkäräjille aluehallinnon, aluepolitiikan ja yritystukien uudistamisesta huhtikuussa 2001 (St.meld.nr. 34, 2000 - 2001) ja kuntien, maakunnan ja valtion toimivaltasuhteista maaliskuussa 2001 (St.meld.nr. 31, 2000 - 2001: Kommune, fylke, stat – en bedre oppgavefordeling).

Aluepolitiikan tavoite pysyisi samana kuin aikaisemminkin. Yhdyskuntarakenteen pääpiirteet säilytettäisiin ennallaan ja elinolosuhteiden tulisi olla samankaltaiset koko maassa. Aluepolitiikassa tulisi ottaa huomioon erilaiset olosuhteet eri puolilla maata ja elinkeinoelämän uudet tarpeet. Yhdyskuntien tulisi olla riittävän vahvoja kohtaamaan muutoksen paineet. Hyvinvointiin liittyvän infrastruktuurin ylläpito ja rakentaminen sekä julkisen sektorin sijoittumispolitiikka muodostuvat entistä tärkeämmiksi. Valtion työpaikkoja pyritään sijoittamaan tasaisemmin eri alueille. Tietoliikenneinfrastruktuurin rakentami-

nen nähdään tärkeänä aluepolitiikan keinona. Kasvukykyisten taajamien kehittämiseen kiinnitetään huomiota. Yritystuilla tuettaisiin kilpailukykyisiä, uutta luovia, tulevaisuuteen suuntautuvia yrityksiä sekä yritysten yhteistoimintaa.

Julkisen sektorin uudistamisen perusteena on hyvinvointiyhteiskunnan säilyttäminen toimivana. Maakunnilta siirretään tehtäviä valtion aluehallintoon (erityissairaanhoido). Aluehallintoa sovitetaan yhteen, tehostetaan ja selkeytetään. Kunnille delegoidaan lisää tehtäviä.

Maakuntien vastuu aluekehityksestä lisääntyi. Niille annettaisiin entistä suurempi itsenäisyys, jotta toimenpiteet pystyttäisiin sopeuttamaan paremmin vaihteleviin olosuhteisiin. Niiden roolia vahvistettaisiin useilla toimenpiteillä. Maakuntasuunnitelman asemaa on tarkoitus vahvistaa ja samalla selvittää, voiko sille antaa sitovaa ohjausvaikutusta. Kunnat ja valtio on tarkoitus ottaa enemmän mukaan suunnitteluprosessiin. Maakuntasuunnitelma hyväksyttäisiin edelleen hallituksen tasolla. Maakunnan vaikutusmahdollisuuksia alueellisiin yhteysverkkoratkaisuihin on tarkoitus lisätä. Maakuntasuunnitelman ollessa sitova maakunta voisi suoraan vaikuttaa eräisiin investointeihin. Maakunta vastaisi ympäristönsuojelusta samoin kuin maataloushallinnosta alueellaan. Elinkeinojen kehittämisen koordinointi on myös tarkoituksena siirtää maakunnille. Tehtäviään suorittaessaan maakuntien tulee toimia yhteistyössä alueellisten osapuolten kuten valtion aluehallintoviranomaisten, kuntien, asiantuntijaorganisaatioiden ja yritysten kanssa.

Ranska

Ranskassa on vallinnut keskittämisen traditio koskien niin politiikkaa kuin talouttakin. Pariisi-keskeisyyteen samoin kuin maan jakautumiseen pohjoisen teollistuneeseen ja etelän maaseutuvaltaiseen osaan on pyritty vaikuttamaan viime vuosina aluepolitiikan keinoin (politique d'aménagement du territoire). Alueellisesta kehittämisestä vastaa ympäristö- ja aluekehitysministeriö.

Vuonna 1963 perustettu DATAR (Délégation à l'aménagement du territoire et l'action régionale) toimii aluepolitiikan keskusviras-

tona. Aluekehityksen ministerikomitea (CIAT) määrittelee kehittämisen tavoitteet ja tekee keskeiset päätökset.

Alueet (les régions), joita on Ranskassa 22 ja lisäksi neljä merentakaista aluetta, ovat keskeisessä asemassa kehittämistoimien toteuttamisessa. Korkein valtion viranomainen alueella on prefekti. Alueneuvosto (conseil régional) on lähinnä neuvoa-antava. Toisen aluetason muodostavat départements, joita on sata. Ne edustavat NUTS IV -tasoa. Niiden edustuksellinen elin on yleisneuvosto (conseil général). Kuntia on paljon (36 763).

Erikoisrahastoista myönnetään varoja alueille, departementeille ja kunnille kehittämistarkoituksiin. Rahastoja ovat kansallisen maaseudun ja kaupunkialueiden kehittämishankkeiden rahasto (FNAFU), taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen rahasto (FDES), luonnon ja ympäristönsuojelun interventiorahasto (FIANE) sekä aluekehityksen rahasto (FIAT), joka osallistuu hankkeiden rahoitukseen alue- ja paikallishallinnon sekä yksityisen sektorin kanssa yhdessä.

Alueella laaditaan esitys, josta laaditaan yhdessä valtion viranomaisten kanssa alueen kehittämissopimus (contrat de État-région "CPER"). Ensimmäiset sopimukset tehtiin vuonna 1984. Neljännet sopimukset astuivat voimaan vuonna 2000 ja kattavat seitsemän vuotta. Valtion painopisteitä sopimuksissa ovat: kestävä kehitys, työllisyys ja sosiaalinen eheys. Korkeampaa opetusta, teknologiaa ja tutkimusta on suosittu. Sekä valtio että alueet ovat asettaneet etusijalle rautateiden rakentamisen. Keskeinen aluepolitiikan instrumentti on ollut erittäin nopeiden junayhteyksien (TGV) rakentaminen Pariisista muihin keskuksiin. Tarkoituksena on, että niistä voisi käydä päivässä Pariisissa. Viimeisin yhteys avattiin kesällä 2001 Marseilleen.

DATAR on painottanut suuria hankkeita ja suosinut aluekeskuksia. Toimet ovat painottuneet yliopistojen ja tutkimuksen edistämiseen sekä korkean teknologian teollisuuden kehittämiseen. Valtio on myös hajasijoittanut omia toimintojaan.

Kaupunkipolitiikka on Ranskassa ollut voimakasta. Vuosina 1993 - 97 toteutettiin ensimmäinen kaupunkisopimusmenettely. Asiasta säädetään vuoden 1999 alueiden kehittämissäädöksillä (la loi d'orientation du 25 juil-

let 1999, pour l'aménagement et le développement durable du territoire «LOADDT»), jossa sopimusmenettelyä (contrat d'agglomération) on uudistettu. Kaupungin kehittämisen suuntaviivat pyritään määrittelemään pitkällä aikavälillä (20 vuotta). Sopimukset ovat luonteeltaan strategisia ja niissä sovitaan kaupungin ja valtion rahoitus kehittämistoimiin. Päähuomio kohdistuu sosiaaliseen ja taloudelliseen koheesioon. Kaudella 2000 - 2006 toteutetaan 247 kaupunkisopimusta. Ne kattavat suuria sekä myös keskisuuria ja pieniä kaupunkeja ja voivat olla alueeltaan hyvinkin laajoja.

Ranska on EU-maista ehkä selvimmin soveltanut eurooppalaista aluesuunnitteluajattelua (ESDP) käytäntöön. Monikeskuksinen kaupunkiverkko on alueiden kehittämisessä keskeisellä sijalla. Suunnittelumenettelyä harkitaan kehitettäväksi siten, että alueelliset ja kaupunkisopimukset yhdistettäisiin yhdeksi menettelyksi.

Ruotsi

Aluepolitiikan kannalta keskeisiä toimijoita Ruotsissa ovat lääninhallitukset. Maa on jakaantunut 21 lääniin. Lääninhallituksilla on kaksi keskeistä tehtäväaluetta. Ne vastaavat valtion hallinnosta läänissä. Keskeisiä valtion tehtäviä ovat luonnonsuojeluun, maatalouteen sekä aluepolitiikkaan ja alueelliseen elinkeinopolitiikkaan liittyvät tehtävät. Niistä aiheutuvat kustannukset kattavat noin 70 - 80 prosenttia lääninhallitusten menoista. Toisena tehtäväalueena lääninhallitukset vastaavat siitä, että lääniniä kehitetään kansallisesti asetettujen tavoitteiden mukaan ja niin, että otetaan huomioon alueelliset olosuhteet ja edellytykset. Lääninhallinnon uudistuksessa vuonna 1991 keskeisenä tavoitteena oli, että lääninhallitukset yhä suuremmassa määrin vastaisivat läänin kehitykseen liittyvistä kysymyksistä. Uudistuksen eräänä syynä oli kuntien vähäinen yhteistoiminta läänin kehittämiseksi.

Lääninhallituksen aluekehittämiseen liittyvästä tehtävästä säädetään alueellista kehitystyötä koskevassa asetuksessa (förrordning om regionalt utvecklingsarbete 1998:1634). Tehtävät sisältävät suunnittelua, projektitoimintaa, yhteensovittamistehtäviä, neuvotteluteh-

täviä muiden tahojen kanssa, seuranta ja arviointia. Keskeisenä yhteensovittamistehtävänä on alueellisten kasvusopimusten laatimisesta huolehtiminen. Kasvusopimukset (tillväxtavtal) laaditaan yhteistyössä useiden osapuolten kanssa, joita ovat muun ohella paikalliset yrittäjäyhteisöt ja kunnat. Sopimuksissa määritellään sekä paikalliset, alueelliset että valtion toimet ja niiden rahoitus. Valtion toimet hyväksyy hallitus tai eduskunta. Ensimmäiset kolmivuotiset kasvusopimukset on laadittu kaudelle 2000 - 2002. Lääninhallitusten ohella aluepolitiikan hallintoon valtion taholta osallistuvat elinkeinoministeriö, joka valmistelee aluepolitiikan suuntaviivat ja niitä toteuttamaan aluetukea koskevat tukijärjestelmät sekä teollisen ja teknisen kehityksen virasto (NUTEK), jonka tehtävät liittyvät toimenpiteiden hallintaan.

Ruotsissa on aloitettu vuoden 1997 alusta lukien neljässä läänissä kokeilutoiminta, jonka tavoitteena on saada aikaan vahvempi edustuksellinen kytkentä alueelliseen kehitystyöhön sekä läänissä olevien resurssien aikaisempaa tehokkaampi käyttö. Kokeilu perustuu lakiin (lag om försöksverksamhet med ändrad regional ansvarsfördelning, 1996:1414), joka on voimassa vuoteen 2002. Kokeiluläänneihin on perustettu alueelliset itsehallintoelimet, joiden kokoonpanot poikkeaa toisistaan. Kahdessa kokeiluläänissä itsehallintoelimen muodostavat maakäräjät. Yhdessä kokeiluläänissä on omaksuttu alueellinen kuntaliittomalli, johon jäsenet valitaan kuntien valtuustojen ja maakäräjien toimesta. Alueellinen itsehallintoelin vastaa alueellisesta kehittämisestä lääninsä alueella. Vastuuseen sisältyy erityisesti alueellisen kehitysohjelman laatiminen (regionalt utvecklingsprogram). Kokeilulaissa on säännökset alueellisen kehitysohjelman sisällöstä. Kaikkien kokeiluläänin alueella toimivien viranomaisten on otettava huomioon kehitysohjelma. Muista alueelliseen kehitykseen liittyvistä tehtävistä säädetään aluekehitystyöstä annetussa asetuksessa (1998:1634). Kokeiluläänneissä kasvusopimusten laatimisen yhteensovittamisesta vastaa alueellinen itsehallintoelin. Aluepoliittisten tavoitteiden toteuttamiseksi itsehallintoelimet voivat myöntää rahoitusta niiden käyttöön osoitetuista varoista ja tietyistä valtion aluekehitysvaroista, jot-

ka on siirretty kokeiluläänien lääninhallituk-silta itsehallintoelimille. Varoja voidaan käyttää esimerkiksi yritystukeen, Euroopan yhteisön rakennerahasto-ohjelmien osarahoitukseen, kasvusopimusten rahoitukseen ja alueelliseen hanketyöhön. Lääninhallituksen tehtävinä kokeiluläänissä on toiminnan seuranta ja arviointi.

Ruotsissa aluepoliittisia toimia kohdenne-taan ensinnäkin alueille, joilla on pysyvä tarve olla erityisten toimenpiteiden kohteena. Näitä ovat lähinnä harvaan asutut alueet, joissa väestöpohja on niin pieni, että erilais-ten yhteiskunnallisten toimintojen (esimerkiksi sairaanhoito, koulutus, posti, päivittäis-tavarakauppa) ylläpito on vaikeaa. Toiseksi aluepoliittisia toimia kohdennetaan rakenne-muutosalueille, joiden elinkeinorakenne on hyvin yksipuolinen. Kolmanneksi niitä kohdennetaan kasvualueille, joilla pyritään hel-pottamaan kasvuun liittyviä ongelmia.

Osaksi kokeilulääneistä saatujen positiivis-ten kokemusten perusteella Ruotsissa uudis-tetaan aluekehityspolitiikkaa. Hallitus antoi asiasta esitykset syksyllä 2001 (Prop. 2001/02:4). Esityksen mukaan kansallinen kasvu muodostuu eri alueilla luodun kasvun summana. Sen vuoksi on esityksen mukaan tärkeää, että voidaan hyödyntää alueiden po-tentiaalisia kasvuedellytyksiä. Yhtenäisen politiikan luomiseksi ja kehittämiseksi koko maassa otetaan käyttöön uusi politiikka-alue, joka voidaan sopeuttaa alueellisiin tarpeisiin ja edellytyksiin - alueellinen kehityspolitiikka (regional utvecklingspolitik). Paikallisen tason sitoutuminen on ratkaiseva tekijä alu-eelliselle kehitykselle. Sen vuoksi hallitus esittää, että jokaiseen lääniin perustettaisiin kunnallinen yhteistyöelin alueellista kehittä-mistä varten. Se olisi luonteeltaan kuntainliit-to, johon läänin kunnat ja maakäräjät valitsi-sivat edustajansa. Sen eräänä tehtävänä olisi laatia ohjelma läänin kehittämiseksi. Ohjel-ma olisi luonteeltaan sateenkaariohjelma eri tyyppisille kehittämistoimenpiteille kuten alueellisille kasvusopimuksille, jotka nimet-täisiin alueellisiksi kasvuohjelmiksi ja alueel-lista perusrakennetta koskeville läänisuunni-telmille.

Alueiden kehittämisspolitiikka käsittäisi alueellisen tukipolitiikan, alueellisen hyvin-vointipolitiikan ja alueellisen rakennepolitiik-

kan. Joillekin julkisen politiikan sektoreille tulisi esityksen mukaan selkeä aluepoliittinen vastuu. Ne olisivat sellaisia politiikan sekto-reita, joilla on suuri merkitys alueelliselle kehitykselle. Niitä olisivat alueiden kehittä-mispolitiikka, elinkeinopolitiikka, työmark-kinapolitiikka, koulutuspolitiikka, liikenne-politiikka, tutkimuspolitiikka (ne osat, jotka koskevat innovaatiojärjestelmää) ja kulttuu-ripolitiikka.

Alueiden kehittämisessä pyrittäisiin tur-vaamaan kokonaisnäkemys. Valtion ja kunti-en vastuun jakoa selkeytetään ja edellytetään tiivistä yhteistyötä. Kansallisen alueiden ke-hittämisspolitiikan pitää niin hyvin kuin mah-dollista olla yhteen sovitettu EY:n rakenne- ja aluepolitiikan kanssa. Alueelliset kasvuso-pimukset kasvuohtelmina säilyisivät uuden politiikan päävälineinä ja ne laadittaisiin kaudelle 2004 - 2007. Nykyisten kasvusopi-musten voimassaoloa on tarkoitus pidentää vuoteen 2003 asti. Alueiden kehittämistoimet kohdennettaisiin koko maahan. Alueista pyri-tään luomaan voimakkaampia. Osaamisen kehittäminen nähdään hyvin merkittävänä eri alueille samoin yrittäjyyden voimistaminen. Paikalliseen kehitykseen ja miellyttävään elinympäristöön kiinnitetään jatkossa eri-tyistä huomiota. Hyvää palvelutasoa pidetään kestäväen alueellisen kehityksen keskeisenä edellytyksenä. Valtiopäivät ovat tammikuus-sa 2002 hyväksyneet esitykset niiden keskei-siltä osiltaan.

Saksan liittotasavalta

Saksassa ensisijainen vastuu aluepolitiikas-ta on osavaltioilla (perustuslain art. 30) sekä kunnilla ja kuntainliitoilla (perustuslain art. 28). Talousministeriö (Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie) vastaa alu-politiikan koordinoinnista. Liittohallitus on vuoden 1969 perustuslakiuudistuksen jälkeen tehnyt perustuslain art. 91 a mukaisesti yh-dessä osavaltioiden kanssa vuosittain vahvis-tettavan kehittämissohjelman (Rahmenplan der Gemeinschaftsaufgabe Verbesserung der regionalen Wirtschaftsstruktur).

Liittohallitus osallistuu ohjelman kehityksen suunnitteluun ja rahoitukseen. Rahoitus on jaettu puoliksi liittovaltion ja osavaltioiden kesken. Vastuu ohjelmien toimeenpanosta on

osavaltioilla. Tavoitteena on luoda sellaiset olosuhteet, että osavaltiot kykenevät oma-toimisesti selviämään rakennemuutoksesta. Liittovaltio voi antaa tietyissä tilanteissa täydentävää tukea. Tuki on mahdollista, jos rakennemuutoksen vaikutuksesta työpaikkoja vähenee nopeammin, kuin niitä syntyy tai jos työpaikat vähenevät jollakin toimialalla. Lisäksi lisätukea voidaan saada, jos työpaikat vähentyvät suurissa yrityksissä tai työpaikkojen vähentyminen kohdistuu johonkin koulutustasoon. Euroopan yhteisön alue- ja rakennepoliittisista toimista vastaavat osavaltiot.

Aluepolitiikan tavoitteena on luoda kaikille alueille yhtäläiset elämisen ja työntöön olosuhteet. Julkisen talouden tasauksen rinnalla aluepoliittinen tuki on ainoa alueellisia eroja tasaava politiikan muoto. Osavaltio laatii alueellisen kehittämissuunnitelman (regionale Förderprogramme), jonka ei tarvitse kattaa kaikkia sektoreita. Siinä määritellään tavoitteet ja kehittämisprojektit. Toimintamallia on käytetty jo 30 vuotta. Siihen on tehty vuosittain muutoksia, mutta perusmenettely on säilynyt ennallaan.

Aluepolitiikassa on ajankohtaista keskustelua osavaltioiden välisestä tasausjärjestelmästä, ns. solidaarisuussopimuksesta. Kysymyksessä on vuoden 2004 loppuun ulottuvan Solidarpakt I:n uudistaminen ja jatkaminen Solidarpakt II:lla. Järjestelmästä hyötyvät köyhät itäiset osavaltiot, joille eteläiset ja läntiset osavaltiot ovat velvollisia maksamaan ns. solidaarisuustukea.

Tanska

Aluepolitiikka on ollut Tanskassa erilaista kuin muissa pohjoismaissa. Aluesuunnitteluun liittyvät asiat ja kaupunki-maaseutu - ulottuvuus ovat keskeisiä. Aluetuet jäivät budjettiin vuoden 1991 jälkeen ainoastaan siltä osin, kun niitä tarvittiin EY:n rakennerahasto-ohjelmien kansalliseen rahoitukseen.

Aluetuet kuuluvat elinkeinoministeriön toimialaan. Niistä vastaa ministeriön alainen elinkeinovirasto. Keskushallinnon rooli on jatkuvasti vähentynyt alueiden kehittämisessä. Vastuu on siirtynyt kunnille ja maakunnille. Tanskassa on 14 maakuntaa (amtkommuner). Maakunnat vastaavat muun ohella aluesuunnittelusta ja alueellisesta teollisuus-

politiikasta sekä käsittelevät EY:n rakennerahastotukia.

Valtion hallinnosta alueilla huolehtii valtion aluehallinto, joka on jakaantunut 14 alueeseen. Alueet vastaavat maakunnan maantieteellisiä alueita.

Tanskassa aluepolitiikka on muuttumassa kahdella tavalla. Tähän asti alueellinen kehittäminen on rajoittunut EY:n rakennerahastoihin, mutta nyt suunnitellaan puhtaasti kansallisia toimia. Toiseksi sisäministeriö tulee ympäristö- ja elinkeinoministeriöiden rinnalle aluepolitiikan toteuttajaksi.

EY:n aluepolitiikka ja rakennerahastot

Yhteisön aluepolitiikan voidaan katsoa alkaneen Euroopan aluekehitysrahaston, jäljempänä EAKR, ja aluepoliittisen komitean perustamisella vuonna 1975. Aluepolitiikan oikeudellinen perusta kirjattiin EY:n perustamissopimukseen lisäämällä Euroopan yhtenäisasiakirjalla vuonna 1987 taloudellista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta koskevat artikkelit, jotka nostavat perustamissopimuksen johdannossa mainitun alueellisten eriarvoisuuksien vähentämisen nimenomaiseksi velvoitteeksi yhteisön toiminnassa. Euroopan yhtenäisasiakirja oli myös vuoden 1988 rakennerahastouudistuksen perustana. Sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan katsottiin edellyttävän jäsenvaltioiden alueilta tiettyä kehitystason yhtenäisyyttä. EY:n perustamissopimuksen 158 artiklan mukaan edistääkseen koko yhteisön sopusointuista kehitystä yhteisö kehittää ja harjoittaa toimintaansa taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lujittamiseksi. Yhteisö pyrkii erityisesti vähentämään alueiden välisiä kehityseroja sekä muita heikommassa asemassa olevien alueiden tai saarten jälkeensä jääneisyyttä, maaseutu mukaan lukien.

Taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden sisältöä käsittelevät myös perustamissopimuksen 159 - 161 artikkelit. Perustamissopimuksen 158 artiklan mukaan jäsenvaltiot harjoittavat talouspolitiikkaansa ja soveltavat sitä yhteen siten, että myös 158 artiklassa tarkoitettujen tavoitteiden saavutetaan. Yhteisön politiikan ja toiminnan suunnittelussa ja täytäntöönpanossa sekä sisämarkkinoiden toteuttamisessa otetaan huomioon 158 artik-

lassa tarkoitetut tavoitteet ja osallistutaan niiden toteuttamiseen. Yhteisö tukee tätä toteuttamista toiminnallaan, jota se harjoittaa rakennerahastojen (Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston ohjausosasto, jäljempänä EMOTR-O, Euroopan sosiaalirahasto, jäljempänä ESR, Euroopan aluekehitysrahasto), Euroopan investointipankin ja muiden olemassa olevien rahoitusvälineiden kautta.

Perustamissopimuksen 160 artiklan mukaan Euroopan aluekehitysrahaston tarkoituksena on myötävaikuttaa keskeisimmän alueellisen epätasapainon poistamiseen yhteisössä osallistumalla kehityksessä jälkeen jääneiden alueiden kehittämiseen ja rakenteelliseen mukauttamiseen sekä taantuvien teollisuusalueiden uudistamiseen. Neuvostolla on valta määrittellä tarkemmin edellä mainittujen rakennerahastojen tehtävät, ensisijaiset tavoitteet sekä yleensäkin rahastoja koskevat organisaatio- ja yhteistoimintasäännöt. Kaikille rakennerahastoille yhteinen aluepolitiikan tarkempi oikeudellinen kehys määritellään ohjelmakaudeksi kerrallaan neuvoston yksimielisesti hyväksymällä asetuksella, jonka oikeudellinen perusta on EY:n perustamissopimuksen 161 artiklassa.

Ohjelmakautta 2000 - 2006 koskevat yleiset säännöt on määritelty Agenda 2000 uudistuksessa. Euroopan yhteisöjen komissio antoi 15 päivänä heinäkuuta 1997 Agenda 2000 -asiakirjan, jossa pyrittiin laaja-alaisesti käsittelemään unionin tulevia haasteita kuten unionin politiikkojen kehittämistä, laajentumisen haasteita ja uusia rahoituksellisia puitteita vuosille 2000 - 2006. Osana politiikkojen kehittämistä asiakirjassa käsiteltiin rakennerahastojen toiminnan uudistamista ohjelmakaudelle 2000 - 2006. Siihen liittyen komissio antoi 18 päivänä maaliskuuta 1998 ehdotuksen neuvoston asetukseksi rakennerahastoja koskevista yleisistä säännöksistä (KOM(1998) 131 lopull.). Komission ehdotuksen perusteella annettiin 21 päivänä kesäkuuta 1999 neuvoston asetus (EY) N:o 1260/1999 rakennerahastoja koskevista yleisistä säännöksistä, jäljempänä yleisasetus. Samalla annettiin seuraavat rahastokohtaiset asetukset: parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1783/1999 Euroopan aluekehitysrahastosta, parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1784/1999 Euroopan sosiaalirahas-

tosta, neuvoston asetus (EY) N:o 1263/1999 kalatalouden ohjauksen rahoitusvälineestä sekä neuvoston asetus (EY) N:o 1257/1999 Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston tuesta maaseudun kehittämiseen ja tiettyjen asetusten muuttamisesta ja kumoamisesta. Tavoitteisiin liittyen yleisasetuksessa on säilytetty taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden poliittisesti ensisijainen asema. Rakennerahastoista rahoitettavien toimien tärkeimpänä tavoitteena on tukea sellaisten edellytysten luomista, joiden avulla voidaan kasvun, kilpailukyvyn ja työllisyyden kautta taata kestävä taloudellinen kehitys.

Säännösten rakennetta on uudistettu siten, että yleisasetuksessa määritellään rakennerahastojen yleiset periaatteet, joita ovat rahastojen ensisijaiset tavoitteet ja tehtävät, rakenteita koskevat yleiset periaatteet, rahastojen keskinäinen sekä rahastojen ja muiden rahoitusvälineiden yhteensovittaminen, ohjelmatyötä ja varainhoitoa koskeva menettely ja tehokkuuden edellyttämät välineet ohjelmien seurannan ja valvonnan toteuttamiseksi. Kustakin rahastosta annetuissa asetuksissa käsitellään niiden omia sääntöjä, pääasiassa niiden toiminta-aloja. Vuoden 1988 rakennerahastouudistuksessa toteutetut pääperiaatteet ohjaavat edelleen rakennerahastojen toimintaa. Rahastojen toimintaa pyritään keskittämään valituille painopistealueille. Tukea kannavoidsaan ohjelmien kautta sen sijaan, että tuettaisiin yksittäisiä toimia. Yhteisön toimilla täydennetään jäsenvaltion toteuttamia toimia tai myötävaikutetaan niihin. Kumpaanuus on yksi rahastojen toiminnan tärkeimmistä periaatteista. Rahastoista rahoitettavat toimet suunnitellaan tiiviissä yhteistyössä, jossa ovat mukana komissio, jäsenvaltio sekä jäsenvaltion nimeämät elimet. Niitä ovat erityisesti alue- ja paikallisviranomaiset, talouselämän ja työmarkkinaosapuolet sekä muut osapuolet. Lisäksi yhteisön osarahoittamien toimien tulee olla yhteisön politiikkojen ja yhteisön oikeuden mukaisia.

Agenda 2000 -uudistuksessa tavoitteena on ollut tehdä parannuksia pääperiaatteiden yksinkertaistamiseksi ja niiden avoimuuden lisäämiseksi. Keskeisenä periaatteena on ollut pyrkimys tehokkuuteen. Eräinä keinoina saavuttaa aikaisempaa parempi tehokkuus on selvittää komission ja jäsenvaltioiden vas-

tuualat ja hajauttaa tukitoimien hallintoa jäsenmaihin. Menojen tukikelpoisuus on pyritty määrittelemään myös aikaisempaa paremmin. Lähtökohtana on, että rahastoja koskevissa asetuksissa on säännökset, kuten viimeksi päättyneellä rahoituskaudella, soveltamisalasta, joka muodostaa rahastoista rahoitettavien toimenpidekokonaisuuksien määrittelyn perustan kunkin tukitoimen tasolla. Muutoin tukikelpoisiin menoihin sovelletaan kansallisia sääntöä paitsi, jos on tarpeen, että komissio vahvistaa menojen tukikelpoisuutta koskevat yhteiset säännöt.

Yleisasetuksen nojalla on annettu komission asetus (EY) N:o 1685/2000 neuvoston asetuksen (EY) N:o 1260/1999 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä rakennerahastoista yhteisrahoitettujen toimien tukikelpoisuuden osalta. Asetus korvaa tukikelpoisista kustannuksista annetun komission päätöksen vuodelta 1997. Asetuksen liitteenä ovat noudatettavat tukikelpoisuussäännöt.

Yhteisön rakennerahastojen, koheesiorahaston, EMOTR:n tukiosaston, Euroopan investointipankin ja muiden olemassa olevien rahoitusvälineiden avulla pyritään mahdollistamaan perustamissopimuksen 158 ja 160 artiklassa mainittujen yleisten tavoitteiden toteuttaminen. Yleisasetuksen mukaan rakennerahastot, Euroopan investointipankki ja muut olemassa olevat rahoitusvälineet vaikuttavat kukin osaltaan aiheellisella tavalla kolmen ensisijaisen tavoitteen toteuttamiseen. Viimeksi 1999 päättyneellä rahoituskaudella tavoitteita oli seitsemän. Tavoitteena on ollut lisätä edelleen keskittämistä vähentämällä ensisijaisten tavoitteiden määrää. Ensimmäisenä tavoitteena on kehityksessä jälkeen jääneiden alueiden kehittäminen ja rakenteellisen mukauttamisen edistäminen (tavoite 1). Tähän tavoitteeseen kuuluu myös Suomessa ja Ruotsissa vuosina 1994 - 1999 toteutettu tavoite 6. Toisena tavoitteena on rakenteellisissa vaikeuksissa olevien alueiden taloudellisen ja sosiaalisen uudelleenjärjestelyn tukeminen (tavoite 2). Kolmantena tavoitteena on koulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja työllisyyteen liittyvien politiikkojen ja järjestelmien mukauttaminen ja nykyaikaistaminen. Tavoitteita 1 ja 2 toteutetaan erikseen määritellyillä alueilla. Tavoitetta 3 toteutetaan tavoite 1 ohjelman ulkopuolisilla

alueilla. Pyrkinessään näiden tavoitteiden saavuttamiseen yhteisö vaikuttaa osaltaan taloudellisen toiminnan sopusointuiseen, tasapainoiseen ja kestäväan kehittämiseen, työllisyyden ja inhimillisten voimavarojen kehittämiseen, ympäristön suojeluun ja parantamiseen sekä eriarvoisuuden poistamiseen ja miesten ja naisten välisen tasa-arvon edistämiseen.

Ensisijaisten tavoitteiden lisäksi yleisasetus sisältää säännökset myös yhteisöaloitteista, joita toteutetaan komission aloitteesta ja joiden tarkoituksena on täydentää ensisijaisten tavoitteiden mukaisia toimia. Niitä on uudella vuonna 2000 alkaneella ohjelmakaudella neljä. Yhteisöaloitteet koskevat raja-alueyhteistyötä (Interreg), kaupunkien kehittämistä (Urban), maaseudun kehittämistä (Leader) ja tasa-arvon kehittämistä työmarkkinoilla (Equal). Kutakin aloitetta rahoitetaan vain yhdestä rahastosta, jonka toiminta-alaa voidaan laajentaa komission päätöksellä muiden rahastojen toiminta-alueelle, jos tämä on toimenpiteiden toteuttamisen kannalta tarpeen. Yhteisöaloitteita käsitellään tarkemmin hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi rakennerahasto-ohjelmien kansallisesta hallinnoinnista annetun lain muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä HE 179/2000 vp s. 3 - 7.

Ohjelmatyöstä säädetään yleisasetuksen II osastossa. Osastossa on säännökset ohjelmien maantieteellisestä soveltamisalasta, kestosta ja tarkistuksesta, valmistelusta ja hyväksymisestä sekä ohjelmatyön tarkemmasta sisällöstä. Yleisasetuksessa ohjelmatyö on hajautettu siten, että komissio hyväksyy jäsenvaltioiden ehdotuksesta ohjelmatyön kehittämisen strategiat ja painopisteet sekä niihin liittyvän yhteisön rahoitustuen ja täytäntöönpanoa koskevat yksityiskohtaiset säännöt. Jäsenvaltiot päättävät niiden soveltamisesta ja kantavat lopullisen vastuun ohjelmatyön yksityiskohtaisemmasta sisällöstä ja ohjelmien hallinnosta. Tavoiteohjelmat ja yhteisöaloiteohjelmat toteutetaan Suomessa pääsääntöisesti yhtenäisen ohjelma-asiakirjan muodossa. Yhtenäinen ohjelma-asiakirja sisältää muun ohella selonteon valitusta strategiasta ja toimintalinjoista, pääpiirteittäisen kuvauksen toimintalinjojen toteuttamiseksi suunnitelluista toimenpiteistä, ohjeellisen ra-

hoitussuunnitelman sekä yhtenäisen ohjelma-asiakirjan täytäntöönpanosäännökset.

Jäsenvaltio laatii ja hyväksyy ohjelman strategian ja toimintalinjojen toteuttamiseksi asiakirjan, ohjelma-asiakirjan täydennyksen, joka toimitetaan komissiolle tiedoksi. Hajautettuun ohjelmatyöhön liittyy olennaisesti se, että kukin jäsenvaltio nimeää kutakin ohjelmaa hallinnoimaan hallintoviranomaisen, joka yleisasetuksen mukaan vastaa ohjelman hallinnon ja täytäntöönpanon tehokkuudesta ja moitteettomuudesta ja erityisesti yleisasetuksen 34 artiklan 1 kohdassa mainituista tehtävistä. Eräänä hallintoviranomaisen keskeisenä tehtävänä on ohjelman puitteissa rahoitettujen toimien moitteettomuuden varmistaminen erityisesti tekemällä sisäisiä tarkastuksia moitteettoman varainhoidon periaatteiden noudattamisen varmistamiseksi. Hajautettuun toimintatapaan liittyen yleisasetuksen eräänä tavoitteena on myös kumppanuuden laajentaminen ja syventäminen. Jäsenvaltion on varmistettava kaikkien asianomaisten kumppanien osallistuminen ohjelmatyön eri vaiheissa ottaen huomioon jokaisen vaiheen määräajan. Kumppanuus kattaa ohjelman valmistelun, rahoituksen, seurannan ja arvioinnin.

Yleisasetuksessa korostetaan jäsenvaltion vastuuta varainhoidon valvonnasta. Yleisasetuksen 38 artiklan mukaan tukitoimien varainhoidon valvonnasta vastaavat ensisijaisesti jäsenvaltiot. Yleisasetuksen 39 artiklan mukaan jäsenvaltiolla on myös ensisijainen vastuu väärinkäytösten tutkimisesta ja toimista silloin, kun havaitaan tukitoimen luonteeseen tai täytäntöönpanoon tai valvonnan edellytyksiin vaikuttavia merkittäviä muutoksia. Jäsenvaltioilla on myös ensisijainen vastuu tarpeellisten varainhoitoa koskevien oikaisujen tekemisestä. Artiklassa on myös säännökset komission oikeudesta tehdä rahoituskorjauksia.

Yleisasetuksen nojalla on annettu komission asetus (EY) N:o 438/2001 neuvoston asetuksen (EY) N:o 1260/1999 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä rakennerahastoista myönnettävän tuen hallinto- ja valvontajärjestelmien osalta, joka on tullut voimaan maaliskuun 10 päivänä 2001. Asetuksessa on säännöksiä hallinto- ja valvontajärjestelmiltä vaadittavista ominaisuuksista,

menojen todentamisesta ja niissä noudatettavista menettelyistä, toimien otantatarkastuksista, tukitoimen päättyessä annetusta lausumasta sekä säilytettävien ja komissiolle pyynnöstä toimitettavien kirjanpito-tietojen muodosta ja sisällöstä. Asetuksella on kumottu komission asetus (EY) N:o 2064/1997 yksityiskohtaisista järjestelyistä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4253/1988 soveltamiseksi jäsenvaltioiden suorittamien rakennerahastojen yhteisrahoittamien toimien varainhoidon valvonnan osalta. Hallinto- ja valvontajärjestelmiin liittyen komissio on antanut asetuksen (EY) N:o 1681/94 rakennepoliitiikan rahoituksen epäsäännönmukaisuuksien ja aiheettomasti maksettujen summien takaisinperinnästä sekä tätä alaa koskevan tietojärjestelmän perustamisesta. Asetuksessa säädetään jäsenvaltion selvitys- ja tiedonantovelvoitteista. Nojalla on lisäksi annettu komission asetus (EY) N:o 448/2001 neuvoston asetuksen (EY) N:o 1260/1999 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä rakennerahastoista myönnettävään tukeen liittyvän varainhoitoa koskevan oikaisumenettelyn osalta. Asetuksessa on säännökset seikoista, jotka jäsenvaltioiden tulee ottaa huomioon tehdessään yleisasetuksen 39 artiklan nojalla varainhoitoa koskevia oikaisuja sekä säännökset komission tekemien varainhoitoa koskevien oikaisujen määrästä ja menettelystä. Asetus on tullut voimaan maaliskuun 10 päivänä 2001.

Neuvosto on antanut asetuksen (EY, EURATOM) N:o 2988/95 Euroopan yhteisön taloudellisten etujen suojaamisesta, jäljempänä väärinkäyttöasetus. Asetuksessa annetaan yleiset säännöt yhteisön oikeuteen kohdistuvia väärinkäytöksiä koskevista tarkastuksista sekä hallinnollisista toimenpiteistä ja seuraamuksista. Asetuksessa on säännös väärinkäytöksen määritelmästä. Asetuksen 5 artiklan mukaan tahallisista tai huolimattomuudesta johtuvista väärinkäytöksistä voi seurata muun ohella hallinnollisen sakon maksaminen tai perusteettomasti saatua tai maksamatta jätettyä määrää suuremman määrän maksaminen, mihin lisätään tarvittaessa korot. Väärinkäyttöasetukseen liittyy neuvoston asetus (EURATOM, EY) N:o 2185/96 komission paikan päällä suorittamista tarkas-

tuksista ja todentamisista Euroopan yhteisöjen taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten ja muiden väärinkäytösten estämiseksi. Asetus sisältää jäsenvaltion kannalta lähinnä komission tarkastusten avustamiseen liittyviä yleisiä velvollisuuksia.

Käytäntö

Uutta, vuosia 2000 - 2006 koskevaa, ohjelmakautta varten laadittiin Suomessa neljä alueellista ja yksi horisontaalinen, tavoitetta 3 koskeva ohjelma. Tavoitetta 1 koskien laadittiin kaksi ohjelmaa. Pohjois-Suomen tavoite 1 -ohjelma käsittää Lapin maakunnan ja osia Pohjois-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Keski-Suomen maakunnista. Itä-Suomen tavoite 1 -ohjelma käsittää Etelä-Savon, Kainuun, Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon maakunnat. Tavoitetta 2 koskien laadittiin myös kaksi ohjelmaa. Etelä-Suomen tavoite 2 -ohjelma käsittää Etelä-Karjalan, Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen maakunnat sekä osia Itä-Uudenmaan, Kymenlaakson, Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakunnista. Länsi-Suomen tavoite 2 -ohjelmaan kuuluu alueita Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Keski-Suomen, Pirkanmaan, Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Satakunnan maakunnista. Komissio hyväksyi alueelliset tavoiteohjelmat sekä tavoite 3 -ohjelman vuonna 2000. Ohjelmia varten on laadittu lisäksi ohjelma-asiakirjojen täydennykset.

Tavoiteohjelmien lisäksi Suomessa on laadittu yhteisöaloiteohjelmia ja innovatiivisia toimia koskevia ohjelmia. Interregyhteisöaloitteeseen liittyen laadittiin ja komissio on hyväksynyt kaikkiaan kahdeksan alueellista ohjelmaa, joita ovat Etelä-Suomen rannikkoseudun, Kaakkois-Suomen, Karjalan, Merenkurkku-Mittskandian, Pohjoisen ja Saariston III A -ohjelmat, sekä Itämeren ja Pohjoisen periferian III B -ohjelmat. Muista yhteisöaloiteohjelmista on laadittu ja komissio on hyväksynyt Leader+ -ohjelman, Equal-ohjelman sekä Urban-ohjelman.

Maaseudun kehittämistä varten on laadittu alueellinen maaseudun kehittämisohjelma tavoite 1 -ohjelman ulkopuolisille alueille. Ohjelma-alueen ulkopuolelle jäävät vain 12 suurimman kaupungin kaava-alueet, joten käy-

tännössä koko Suomi on ohjelmajohjaisen maaseudun kehittämistoiminnan piirissä toisin kuin edellisellä ohjelmakaudella. Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma sisältää pitkälti samoja toimenpiteitä kuin mitä edellisen ohjelmakauden tavoite 5b -ohjelma sisälsi. Lisäksi ohjelmakaudella 2000 - 2006 Leader+ -ohjelman mukaista toimintaryhmiin liittyvää työtappaa on laajennettu kansallisesti rahoitetuilla seitsemällä toimintaryhmällä. Toimintaryhmien rahoitus on mahdollista myös tavoite 1 -ohjelmista ja alueellisesta maaseudun kehittämisohjelmasta.

Ahvenanmaata varten on laadittu erilliset tavoite 2 ja vastaavat maaseudun kehittämisohjelmat. Komissio on hyväksynyt ohjelmat vuonna 2000.

2.3. Nykytilan arviointi

Alueiden kehittämisestä annetun lain voimaan tullessa Suomi oli vielä toipumassa 1990 -luvun alun taloudellisesta lamasta. Bruttokansantuotteen kehitys kääntyi positiiviseksi vuonna 1994 ja sen jälkeen taloudellinen nousu on jatkunut voimakkaana uudelle vuosituhatluvulle asti. Yhdysvaltain kasvun hidastuminen vuoden 2001 aikana on kuitenkin vaikuttanut talousnäkymien heikentymiseen myös Suomessa. Kasvu onkin hidastunut selkeästi.

Alueellisen kehityksen kannalta laman jälkeistä aikaa voidaan tarkastella erilaisten taloudellisten tunnuslukujen valossa. Alueittainen tuotannon kasvu käynnistyi laman jälkeen eriaikaisesti. Kasvuvauhti vaihteli toimialoittain ja alueittain. Kuitenkin lamaa edeltänyt tuotannon taso on saavutettu jo kaikissa maakunnissa.

Työllisyys on elpynyt hitaammin kuin tuotanto. Työpaikkoja oli vuonna 2000 maassamme noin 150 000 vähemmän kuin vuonna 1990. Vain Helsingin, Tampereen, Turun, Oulun, Jyväskylän ja Salon seuduilla - ja muutamissa yksittäisissä kunnissa - on saavutettu lamaa edeltänyt työpaikkamäärä. Kainuussa, Lapissa, Pohjois-Karjalassa ja Etelä-Savossa työllisyys on edelleen noin 20 prosenttia alhaisemmalla tasolla kuin ennen lamaa. Työttömyys on vähentynyt vielä hitaammin kuin työpaikkamäärä on kasvanut. Työttömiä oli työvoimatutkimuksen mukaan

vuonna 2000 vielä 240 000 henkeä ja työttömyysaste oli 9,3 %. Työttömyysaste vaihteli maakunnittain Uudenmaan 5 %:sta Lapin 16 %:iin. Työnvälitystilastossa työttömiä työnhakijoita oli 321 000 vuonna 2000. Lammavuosina työttömyys kasvoi eniten kaupungeissa. Vaikka kaikissa kunnissa työttömien työnhakijoiden määrä on vähentynyt viiden viime vuoden aikana, kaikissa kunnissa työttömiä on noin puolitoistakertainen määrä verrattuna 1990-luvun alkuun. Työllisyysaste eli työssäkävien osuus työikäisestä väestöstä on edelleen alempi kuin vuonna 1990. Kansallisena tavoitteena on 70 %:n työllisyysaste, vuonna 2000 osuus oli 66 %. Maakunnittain työllisyysaste vaihteli Pohjois-Karjalassa, Kainuun ja Lapin 58 %:sta Uudenmaan 74 %:iin.

Olenneisimpia piirteitä laman jälkeisessä kehityksessä on ollut muuttoliike suurimpiin kasvukeskuksiin, Helsingin, Oulun, Tampereen, Turun ja Jyväskylän seuduille. Pienemmillä kaupunkiseuduilla ja maaseudulla on muutettu pois enemmän kuin toteutuneen työpaikkakehityksen perusteella on voitu ennakoida. Muuttajat ovat olleet enimmäkseen nuoria. Muuton syinä työpaikan saannin ohella ovat olleet opiskelupaikan hakeminen ja myös se, että on haluttu muuttaa asuinseudulle, jossa uskotaan olevan palveluja, työpaikkoja ja elinvoimaisuutta myös tulevaisuudessa. Ennusteiden mukaan sisäisessä muuttoliikkeessä ei tapahdu suuria muutoksia lähivuosina, vaan se jatkuu voimakkaana.

Talouden rakennemuutokseen ja keskittävään aluerakenteeseen ovat vaikuttaneet Euroopan integraatiokehitys, talouden globalisaatio yleisesti sekä tietoteknologian kehitys. Työllisyyden kasvu näyttää sitoutuvan informaatiosektorin kasvuun. Informaatiosektorin nopea kasvu on ennakoitu myös muilla aloilla työpaikkojen kasvua. Keskittävään aluerakenteeseen voidaan esittää myös muita syitä. Keskittymiskehitykseen on vaikuttanut maatalouden työpaikkojen väheneminen. Maataloudessa on meneillään pidemmän aikavälin rakennemuutos, joka jatkuu edelleen voimakkaana. Lamaan liittyvät julkisen talouden leikkaukset koskettivat ainakin työpaikkakehitykseltään eniten pienimpiä kuntia ja perinteistä kehitysalueita. Vaikka julkisen talouden nopea muutos liittyi lamaan, myös

tulevaisuudessa julkisen sektorin kehitys on samansuuntaista. Maatalouden ja julkisen sektorin supistuminen ovat vaikuttaneet voimakkaimmin maaseutualueisiin. Työllisyyskehitykseltään heikoimpien seutukuntien maataloudessa työpaikoista hävisi noin kolmannes ajanjaksolla 1993 - 1998. Tämän vaikutus seutujen kokonaistyöllisyyteen on ollut suuri, sillä vielä vähenemisenkin jälkeen maatalouden osuus näillä alueilla on erittäin merkittävä.

Suomi pienenä ja avoimena taloutena on ollut pitkään riippuvainen kansainvälisestä taloudesta. Liittyminen Euroopan unioniin on edelleen lisännyt taloutemme riippuvuutta eurooppalaisista markkinoista. Samaan suuntaan on vaikuttanut tekninen kehitys, joka on edelleen lisännyt riippuvuuttamme kansainvälisistä markkinoista. Sellaisessa toimintaympäristössä tieto, osaaminen, innovatiivisuus sekä nopeus reagoida markkinoilla tapahtuviin muutoksiin korostuvat. Tuotannon on oltava kansainvälisesti kilpailukykyistä. Se myös takaa väestön hyvinvoinnin perustana olevan taloudellisen kasvun. Kansallisella politiikalla luodaan puitteet kilpailukykyille. Rajojen madaltuessa maiden eri alueet kilpailevat välittömästi investoinneista ja työvoimasta. Aluepolitiikan on sen vuoksi tuettava eri alueiden kilpailukykyä.

Alueiden kehittämiseen liittyy tulevaisuudessa monia haasteita. Työllisyys ja sen kehittäminen on alueellisessa kehittämisessä edelleen keskeistä. Yritysten sopeutuessa talouden kansainvälistymiseen, kilpailun kiristymiseen ja teknologian muutokseen alueet etsivät omia vahvuuksia. Erilaiset aluekeskukset korostuvat osaamisen, vuorovaikutuksen ja verkostoitumisen keskittyminä. Ne ovat myös tärkeitä niitä ympäröivän maaseudun elinvoimaisuudelle. Seutuyhteistyö ja hedelmällisen vuorovaikutuksen edistäminen keskusten ja maaseudun välillä on välttämätöntä. Lisäksi suurimmilla kaupunkiseuduilla on erityisrooli. Niiden kautta taloutemme on tiiviisti yhteydessä kansainväliseen talouteen.

Maaseudun elinvoimaisuuteen on kohdennettava resursseja. Kun maaseudun väestöraenne on jo ennestään vanhusvoittoinen, muuttoliikkeen kiihtyminen aiheuttaa vakavia seurauksia alueen elinvoimaisuudelle ja jäljelle jäävän väestön palvelujen turvaami-

selle. Väestön vanhenemisella on muutoinkin selkeästi alueellinen piirre.

Laman jäljiltä meillä on edelleen korkea työttömyys kaikilla alueilla. Kuitenkin jo nyt on yhtäaikaaisesti työvoimapulaa. Työmarkkinat ovat osittuneet. Tietoyhteiskunnassa osaaminen jäsentää työmarkkinoita uudella tavalla. Esimerkiksi suurten kaupunkiseutujen työmarkkinat poikkeavat maaseudun työmarkkinoista. Työmarkkinoiden toimivuuden edistäminen edellyttää erityyppisillä alueilla tapahtuvien prosessien ymmärtämistä. Sen vuoksi tarvitaan seudullisesti ja paikallisesti eriytyvää työvoima- ja elinkeinopolitiikkaa. Nopeasti kehittyvä tuotantoteknologia ja nopea toimialarakenteen muutos edellyttävät työvoimalta sopeutumista ja uusien taitojen oppimista. Työelämästä putoaminen johtaa pahimmillaan syrjäytymiseen yhteiskunnallisesta elämästä. Lamavuosien jälkeen työttömyyden kasvu ja työttömyyden pitkittyminen ovat aiheuttaneet syrjäytymistä niin maaseudulla kuin kaupungeissakin.

Nykyisen aluekehityslain tavoitteina on edistää maan alueiden omaehtoista kehittämistä ja tasapainoista alueellista kehitystä. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi on laissa määritelty neljä painopistealuetta. Kehityksestä 1990-luvulla ja aluepolitiikan uusista haasteista johtuu, että lain tavoitteita on muutettava ja tarkennettava vastaamaan tuleviin muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin. Alueellinen kehitys ei ole ollut tasapainoista. Tulevaisuudessa alueiden merkitys korostuu, joten maakuntien liittojen rooli aluekehitysviranomaisena on edelleen keskeinen. Sen lisäksi erilaisten alueiden ja seutukuntien merkitys maakunnan sisällä kasvaa alueellisen kilpailukyvyyn saadessa yhä suuremman merkityksen alueiden taloudelliselle kehitykselle. Maakuntien välinen yhteistyö on yhä tärkeämpää. Tavoitteissa on myös otettava huomioon EY:n alue- ja rakennepolitiikan tavoitteet.

Nykyisessä aluekehityslaisissa aluepolitiikan valmistelu ja toteuttaminen on organisoitu ohjelmaperusteiseksi. Euroopan yhteisön jäsenyyden alkaessa kansallinen ohjelmaperusteinen kehittäminen on jäänyt vähäiseksi. Viranomaisten toiminnassa voimavarat on jouduttu keskittämään rakennerahastotoimintaan. Ohjelmien keskinäiset suhteet ovat lais-

sa jääneet epäselviksi. Ohjelmat ovat myös osittain olleet päällekkäisiä. Ohjelmien sisältöä tulee selkeyttää. Vuoden 1996 aluekehitysohjelman muutoksella siirryttiin järjestelmään, jossa maakunnan alueelle laaditaan yksi alueellinen kehittämisohjelma. Tämä menettely on selkeyttänyt ohjelmamenettelyä ja on tarpeen säilyttää. Sen sijaan muiden ohjelmien ja erityisesti EU-ohjelmien yhteensovitus on ollut puutteellista. Vaikka vuoden 1996 uudistus on osaltaan selkeyttänyt ohjelmien välisiä suhteita, tulee ohjelmarakennetta edelleen selventää. Ohjelmasopimusten laatiminen on myös vaihdellut huomattavasti eri maakuntien liittojen välillä.

Maakunnissa alueellisia kehittämisohjelmia koskevasta ohjelmatyöstä ei ole muodostunut säännönmukaista. Tämä johtuu osaksi siitä, että laissa ei ole säännöksiä siitä määräajasta, jolle ohjelmia laaditaan. Osittain myös siitä johtuen ohjelmien seuranta ja niiden vertailtavuus on jäänyt puutteelliseksi.

Voimassa olevan lain mukaan valtioneuvosto päättää tavoiteohjelmista ja niiden yhteensovittamisesta. Käytännössä on viimeksi menetelty niin, että valtioneuvosto on tavoiteohjelmia koskevassa päätöksessään käsitellyt yleisiä aluepoliittisia linjauksia. Säännösten muuttaminen vastaamaan nykykäytäntöä on tältä osin tarpeen. Säännösten muuttaminen on tarpeen myös keskushallinnon ja alue-tason ohjelmatyön yhteensovituksen parantamiseksi.

Ohjelmatyön sisältöä on tarvetta laajentaa. Muuttoliikkeen jatkuminen voimakkaana harvoin suuriin keskuksiin aiheuttaa kustannuksia muuttovirran molemmissa päissä. Lähtöalueilla olemassa olevat resurssit ovat muuton takia vajaakäytössä. Sen sijaan muutto-voittoalueilla lisäkustannuksia aiheuttavat esimerkiksi kaavoituksesta ja palvelujen järjestämisestä aiheutuvat tarpeet. Voimavarat eivät ole tehokkaassa käytössä. Ohjelmatyötä tulisi suunnata sellaisten ohjelmien laatimiseen, joilla tuetaan nykyistä tasapainoisemman keskuksista muodostuvan aluerakenteen vahvistamista.

Puutteena ohjelmatyössä on ollut se, että alueellinen kehittämisohjelma ei ole lainkaan tai vain yleisenä arviona sisältänyt rahoitustarkastelua. Puutteena voidaan pitää myös sitä, että maakunnan ohjelmatyössä ei ole ollut

riittävästi tietoa hallinnonalakohtaisten alueiden kehittämistoimien alueellisesta jakaantumisesta. Talousarviossa on nykyisin nimetty eri hallinnaloilla aluekehitysrahat, joiden käyttöä voimassa olevan lain mukaan alueella yhteensovitetaan ja suunnataan ohjelmiasopimuksissa. Käytännössä näin ei kuitenkaan ole menetelty. Aluekehitysrahojen kohdentamisesta ei ole muodostunut toimivaa käytäntöä. Ohjelmiasopimuksia on alueilla laadittu, mutta ne ovat koskeneet yksittäisiä hankkeita tai hankekokonaisuuksia. Aluekehitysrahoja ei ole voimassa olevan lain tarkoittamalla tavalla suunnattu ohjelmiasopimuksilla. Muutoinkin siitä, että aluekehitysrahojen suuntaamisen yleisistä perusteista päätettäisiin vuosittain, ei ole tullut pysyvää käytäntöä. Aluekehitysrahan määrittely on jäänyt liian suppeaksi. Nykyisin aluekehitysrahat eivät sisällä riittävän kattavasti sellaisia talousarvion määrärahoja, joilla on vaikutusta alueiden kehittämiseen. Ohjelmiasopimusten tehostaminen edellyttää, että hallinnonalojen alueiden kehittämiseen liittyvää suunnittelua uudistetaan. Alueiden kehittämiseksi asetettujen hallinnonalakohtaisten tavoitteiden seuranta ja arviointia tulee tehostaa. Nykyisin arviointi on jäänyt puutteelliseksi.

Laissa tulee ottaa huomioon kansallisen lainsäädännön ja EY-lainsäädännön muutokset. Maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999), joka tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2000, on säännökset maakunnan suunnittelusta. Lain mukaan maakunnan suunnitteluun kuuluvat maakuntasuunnitelma, muuta alueiden käytön suunnittelua ohjaava maakuntakaava ja alueellinen kehittämisohjelma. Laissa tulee ottaa huomioon maakuntasuunnitelma. Laissa ei ole säännöksiä EU-ohjelmien valmistelusta, ohjelmien sisällöstä eikä muuttamisesta. Lakia tulee muuttaa myös tältä osin.

Valtionavustuslaki (688/2001) on tullut voimaan syyskuun alusta 2001. Laki koskee valtion talousarviosta myönnettäviä harkinnanvaraisia avustuksia. Nykyisen aluekehityslain mukainen maakunnan kehittämisraha on valtionavustuslain tarkoittama harkinnanvarainen avustus. Rahoitussäännöksissä on sen vuoksi tarkoituksenmukaista ottaa huomioon soveltuvin osin valtionavustuslain

säännökset.

Nykyisessä aluekehitysasetuksessa ovat pääasiallisesti rahoituksen myöntämistä, maksamista ja valvontaa koskevat säännöt. Muutettaessa lakia vuonna 2000 lähinnä Interreg- ja Urban -yhteisöaloiteohjelmista johdettujen kiireellisten muutostarpeiden takia lakiin on lisätty niiden ohjelmien rahoitusta ja valvontaa koskevia säännöksiä. Muutosten takia laista on tullut säädösteknisesti vaikeaselkoinen. Lisäksi lainsäädäntö ei nykymuodossaan vastaa uuden perustuslain vaatimuksia. Lainsäädännön uudistaminen myös näillä perusteilla on tarpeen.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on tehostaa kansallisin varoin toteutettavien alueiden kehittämiseen liittyviä toimenpiteitä. Tämä on tarkoitus toteuttaa siten, että alueiden kehittämiseen vaikuttavien eri viranomaisten väliset toimivaltasuhteet säilyvät voimassa olevan lainsäädännön mukaisina. Toimenpiteiden tehostamiseen voidaan esittää useita syitä. Yhtenä syynä on viime vuosikymmenellä tapahtunut alueellinen kehitys. Alerakenteen epätasapainoinen muutos ja siihen liittyvä voimakas muuttoliike edellyttävät, että tarvitaan erilaisia useiden eri hallinnonalojen yhteisiä toimenpiteitä, joilla erilaisten alueiden mahdollisuuksia voidaan kehittää paremman ja nykyistä tasapainoisemman aluerakenteen luomiseksi ja vähentää aluerakenteen muutoksesta alueille aiheutuvia haittoja. Tehostamista tarvitaan lisäksi sen vuoksi, että Euroopan yhteisön rakennerahasto-ohjelmat ovat osaksi syrjäyttäneet puhtaasti kansallisin varoin tapahtuvaa alueiden kehittämiseen liittyvää ohjelmatyötä. Euroopan unionin laajeneminen lähivuosina johtaa myös siihen, että tulevaisuudessa Euroopan yhteisön rakennerahastoista tuleva rahoitus ei enää lisääny ja jo nykyisen tason säilyttäminen seuraavassa rakennerahastouudistuksessa on vaikeaa. Kansallisia suunnittelujärjestelmiä ja ohjelmapolitiikkaa tulee sen vuoksi kehittää siten, että muutokseen voidaan varautua.

Lakiuudistuksessa on otettu huomioon valtion keskushallinnon uudistamistyön eräät keskeiset periaatteet. Keskushallintouudistuksen eräänä tavoitteena on ohjelmallisuuden lisääminen hallitustyöskentelyssä. Hallitusohjelman keskeisten poliittisten tavoitteiden pohjalta koottavan suunnitteluasiakirjan, uudistetun hankesalkun, avulla hallitus voisi vuosittain arvioida saavutettuja tuloksia ja tarvittaessa suunnata uudelleen toimintaa ja resursseja. Sen eräänä sisältönä olisi koko hallituksen kannalta tärkeimmistä tehtäväkokonaisuuksista kootut poikkihallinnolliset politiikkaohjelmat ja niihin kuuluvat hankkeet. Keinona keskushallintouudistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi on muun ohella uudistaa ja muuttaa kehysmenettelyä. Poikkihallinnollisten ohjelmien pysyminen kokonaisuuksina katsotaan edellyttävän niihin osallistuvien ministeriöiden yhteistä valmistelua ja käsittelyä valtiovarainministeriön kanssa ja ohjelmien vastuuministereiden keskinäistä koordinoitua. Kunkin osallistuvan ministeriön tulisi sitoutua osoittamaan poikkihallinnollisten ohjelmien ja hankkeiden vaatimat määrärahat omista kehyksistään. Lakiuudistuksen toteuttaminen ei kuitenkaan edellytä keskushallintouudistuksen toteuttamista ja on siitä riippumaton.

Esityksessä ehdotetaan lain tavoitteiden tarkentamista vastaamaan paremmin muuttuneen toimintaympäristön asettamia vaatimuksia. Ehdotuksen mukaan lain tavoitteena on luoda edellytyksiä alueiden kilpailukyvyin ja hyvinvoinnin takaavalle osaamiseen ja kestäväan kehitykseen perustuvalla taloudelliselle kasvulle, elinkeinotoiminnan kehitykselle sekä työllisyyden parantamiselle. Kilpailukykyyn kansainvälisessä ja avoimessa taloudessa vaikuttavat erityisesti yritystoiminnan kehittäminen ja osaamisen parantaminen. Keskeisenä tavoitteena on myös parantaa työllisyyttä. Samalla tavoitteena on vähentää maa eri osien välisiä kehittyneisyyseroja ja parantaa väestön elinolosuhteita. Maan eri alueita kehitetään siten, että otetaan huomioon kunkin alueen erilaiset väestö-, elinkeino- ja aluerakenteen mahdollisuudet ja kehittämistarpeet. Lisäksi otetaan huomioon Euroopan yhteisön alue- ja rakennepolitiikan tavoitteet.

Alueiden kehittämistä koskevan lainsäädännön uudistamisen tavoitteena on tehostaa ja parantaa aluepoliittista suunnittelua ja ohjelmapolitiikkaa. Tavoitteena on myöskin selkeyttää ja yksinkertaistaa ohjelmatyötä niin, että toiminnan päällekkäisyyksiä voidaan vähentää. Suunnittelu perustuu kuten nykyisessä aluekehityslaisissa ohjelmatyöhön. Ohjelmatyössä alueiden rooli on keskeistä. Alueellisen kilpailukyvyin kehittäminen korostaa alueiden roolia. Maakuntien liitot toimivat kuten nykyisinkin aluekehittämisviranomaisina. Ohjelmatyön sisältöä on tarkoitus laajentaa. Alueellisen kehityksen tasapainottamiseksi ohjelmatyöllä kehitetään tasapainoista aluerakennetta suuntaamalla kehittämistoimenpiteitä aluekeskuksiin ja niitä ympäröiviin maaseutualueisiin. Uudistuksen tavoitteena on ohjata alueiden kehittämistä maakunta- ja valtakunnan tasolla siten, että kehittämistyö muodostaa alue- ja keskushallinnon kehittämistoimista vuorovaikutteisen kokonaisuuden. Aluekehitykseen vaikuttavat ministeriöt määrittelevät osana hallinnonalansa suunnittelua alueiden kehittämisen tavoitteensa sekä siihen vaikuttavat toimensa ja niiden rahoituksen sekä sen alueelliset kohdentamisperiaatteet. Myös valtioneuvoston asemaa alueiden kehittämistyön yhteensovittajana ja suuntaajana on tarkoitus selkeyttää ja voimistaa. Ohjelmatyötä on tarkoitus selkeyttää ottamalla lakiin säännöksiä ohjelmien laatimisesta ja toteuttamisesta. Ohjelmatyön suunnitelmallisuutta ja vertailtavuutta on tarkoitus lisätä säätämällä nykyistä tarkemmin ohjelmatyön kaudesta, sen alkamisesta ja päättymisestä.

Rahoitusta koskevissa säännöksissä on tarpeen ottaa huomioon perustuslain säännökset. Perustuslain mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista, sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muutoin kuuluvat lainalaan. Nykyisin aluekehitysasetuksessa olevat säännökset tuen myöntämisestä, maksamisesta ja tarkastuksesta otetaan lakiin. Laissa tavoitteena on myös selkeyttää rahoitusta koskevaa sääntelyä. Säännöksissä otetaan huomioon eri ohjelmien rahoitukselle asettamat vaatimukset. Keskeiset rahoitukseen liittyvät periaatteet on tarkoitus kuitenkin säilyttää nykyisellään. Säännöksissä otetaan lisäksi huomioon EY-lainsäädännön ja kansallisen lainsäädännön

muutoksista aiheutuvat muutostarpeet.

Lakiehdotuksella on tarkoitus lakkauttaa voimassa olevan lain mukainen aluekehitysneuvottelukunta. Sen tehtävä nykyisen lain mukaan on ollut lausuntoja antamalla osallistua lain tarkoittamien päätösten valmisteluun, seurata alueellisen kehittämisen kansainvälistä kehitystä sekä lain tavoitteiden toteutumista. Neuvottelukunnan toiminta on ollut luonteeltaan lähinnä informatiivista. Lakiehdotuksen mukaisessa järjestelmässä alueiden kehittämisen poliittinen ohjaus toteutuu valtioneuvoston päättämien valtakunnallisten tavoitteiden kautta. Aluetasolla poliittinen ohjaus toteutuu maakuntien liittojen valtuustojen hyväksyessä maakuntaohjelmat. Lakiehdotuksen mukaisia erityisohjelmia varten voidaan lisäksi tarpeen mukaan nimetä yhteistyöryhmiä, joiden tehtävänä on ohjelmien valmistelu, yhteensovitus ja arviointi. Niiden kokoonpanossa voidaan ottaa huomioon ohjelmityön kannalta tärkeiden asiantuntija- ja tutkimusorganisaatioiden edustus, mikä edesauttaa ohjelman tavoitteiden toteuttamista ja eri tahojen sitoutumista ohjelmityöhön. Ehdotuksen mukaan yhteistyöryhmien puheenjohtajat ja jäsenet määrää valtioneuvosto. Yhteistyöryhmän kokoonpanossa voidaan siinä yhteydessä arvioida myös poliittiset ja muut tarpeet.

3.2. Keskeiset ehdotukset

Ehdotettavan alueiden kehittämislain tavoitteena on luoda edellytyksiä alueiden kilpailukykyyn ja hyvinvoinnin takaavalle osamiseen ja kestäväan kehitykseen perustuvalla taloudellisella kasvulla, elinkeinotoiminnan kehitykselle ja työllisyyden parantamiselle. Lisäksi tavoitteena on vähentää alueiden kehittyneisyseroja ja parantaa väestön elinoloja.

Alueiden kehittämislaisissa ehdotetaan säädettäväksi alueiden kehittämisestä vastaavista viranomaisista sekä kehittämiseen liittyvästä ohjelmityöstä. Lakia sovellettaisiin alueiden kehittämistä koskevien ohjelmien valmisteluun ja eri ohjelmien yhteensovittamiseen sekä ohjelmien toteuttamiseen ja seurantaan. Laki koskisi sekä kansallisia että EU-osarahoitteisia alueellisia ohjelmia.

Laissa ehdotetaan, että vastuu alueiden ke-

hittämisestä on kunnilla ja valtiolla. Alueiden kehittämistehtävien hoitamista varten kussakin maakunnassa on aluekehittämisviranomaisena maakunnan liitto. Tämä vastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä eikä siihen ehdoteta muutosta.

Alueiden kehittämisen ehdotetaan perustuvan määräaikaisiin ohjelmiin. Ohjelmityötä on tarkoitus tehostaa siten, että ohjelmien toteutusta seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. Eri ohjelmien yhteensovittamista selkeytetään ja parannetaan. Aluetasolla laaditaan suunnittelun kannalta keskeinen maakuntaohjelma. Sitä tarkentavat valtioneuvoston päättämät erityisohjelmat, joita ovat nykyiset aluekeskusohjelma, maaseutuohjelma, osaamiskeskusohjelma ja saaristo-ohjelma. Lain mukaisen ohjelmien toteuttamiseksi voidaan lisäksi laatia, kuten nykyisinkin, ohjelmiasioita. Keskushallintotasolla järjestelmään kuuluvat valtioneuvoston hyväksymät valtakunnalliset tavoitteet ja ministeriöiden alueiden kehittämistä koskeva tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittely. Sen lisäksi ohjelmityöhön kuuluvat EY:n alueelliset rakennerahasto-ohjelmat.

Laissa ehdotetaan, että valtioneuvosto hyväksyy valtakunnalliset alueiden kehittämistä koskevat tavoitteet. Niiden tarkoituksena on tarkentaa lain tavoitteita ja osoittaa aluekehityksen kannalta tärkeitä painopisteitä. Tavoitteilla suunnataan eri ohjelmien laadintaan. Lisäksi tavoitteiden tarkoituksena on ohjata alueilla laadittavia maakuntaohjelmia ja keskushallinnossa eri hallinnonaloilla laadittavaa alueiden kehittämistä koskevaa suunnittelua. Valtion viranomaiset ottavat toiminnassaan huomioon valtioneuvoston hyväksymät tavoitteet ja edistävät niiden toteuttamista sekä arvioivat toimenpiteiden vaikutuksia alueiden kehittämisen kannalta. Tavoitteet tulee ottaa huomioon myös laadittaessa maakuntaohjelmia ja muita ohjelmia. Tavoitteet hyväksytään hallituskauden alussa määräajaksi ja niitä voidaan tarvittaessa tarkentaa hallituskauden aikana.

Lakiehdotuksen mukaan valtioneuvoston määräämät ministeriöt määrittelevät osana hallinnonalan suunnittelua alueiden kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet sekä periaatteet toimenpiteiden alueellisesta kohdentamisesta ja rahoituksesta. Hallinnonaloittainen

suunnittelu sisältää myös vuosittaisen alueiden kehittämistoimenpiteiden rahoituksen määrittelyn osana hallinnonalan suunnittelua ja toimeenpanoa. Rahoitus määritellään alueittain siltä osin kuin se on mahdollista. Alueiden kehittämisessä on otettava huomioon valtioneuvoston hyväksymät valtakunnalliset tavoitteet ja maakunta- sekä muut asiaan vaikuttavat ohjelmat.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset maakuntaohjelmasta, jolla on keskeinen asema ohjelmatyössä. Kunkin maakunnan alueella laaditaan maakuntaohjelma. Maakuntaohjelma sisältää maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet, maakunnan kehittämisen kannalta olennaiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi ja suunnitelman ohjelman rahoittamisesta. Lapin maakunnassa maakuntaohjelmaan tulee sisältyä saamelaiskulttuuria koskeva osa. Maakuntaohjelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet, hallinnonalojen alueiden kehittämistä koskevat tavoitteet ja toimenpiteet ja maakunnan alueeseen liittyvät muut ohjelmat. Sellaisia ovat esimerkiksi osaamiskeskus- ja aluekeskusohjelmat sekä EU-osarahoitteiset tavoite- ja yhteisöaloiteohjelmat. Maakuntaohjelman laatimisessa on otettava lisäksi huomioon maankäyttö- ja rakennuslain tarkoittama maakuntasuunnitelma. Maakuntaohjelma valmistellaan yhteistyössä kuntien, valtion viranomaisten ja alueiden kehittämiseen osallistuvien yhteisöjen ja järjestöjen sekä muiden vastaavien tahojen kanssa. Maakuntaohjelma laaditaan valtuustokausittain neljäksi vuodeksi. Sen hyväksyy maakunnan liiton ylin päättävä toimielin, yleensä maakunnan liiton valtuusto.

Maakuntaohjelma vastaa osaksi nykyistä alueellista kehittämisohjelmaa. Tärkeänä erona siihen on kuitenkin se, että maakuntaohjelma sisältää myös rahoitussuunnitelman. Maakuntaohjelmaan perustuen maakunnan liiton johdolla laaditaan vuosittainen maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma. Se sisältää ehdotuksen maakuntaohjelman toteuttamisen kannalta keskeisistä toimenpiteistä ja suunnitelman niiden rahoittamisesta. Rakennerrahastolaissa tarkoitettu maakunnan yhteistyöryhmä hyväksyy toteuttamissuunnitelman. Sen lisäksi maakunnan yhteistyö-

ryhmän tehtävänä on sovittaa yhteen maakuntaohjelman ja sitä täydentävien erityisohjelmien toteuttamista ja rahoitusta. Toteuttamissuunnitelma valmistellaan yhteistyössä valtion viranomaisten, kuntien ja muiden maakuntaohjelman rahoittamiseen osallistuvien tahojen kanssa.

Maakuntaohjelman toteuttamiseksi voidaan laatia maakunnan liiton johdolla ohjelmasuorituksia, joissa sovitaan maakuntaohjelmaan sisältyvien yksittäisten toimenpiteiden ja hankkeiden toteuttamisesta. Ehdotettu sääntely vastaa tältä osin voimassa olevaa lainsäädäntöä. Lisäksi ehdotetaan, että myös erityis- ja alueellisten rakennerrahasto-ohjelmien toteuttamiseksi voidaan laatia ohjelmasuorituksia.

Laissa ehdotetaan, että valtioneuvosto voi päättää maakuntaohjelmia tarkentavista erityisohjelmista. Ohjelmat tulee sovittaa yhteen maakuntaohjelman kanssa. Lakiin ehdotetaan myös otettavaksi säännökset EY:n alueellisten rakennerrahasto-ohjelmien valmistelusta, hyväksymisestä ja muuttamisesta. Ohjelmatyön tehostamiseksi lakiin ehdotetaan otettavaksi myös säännökset ohjelmien seurannasta ja arvioinnista.

Rahoitusta koskevien säännösten osalta ehdotetaan, että laissa säädetään tuen myöntämisestä ja maksamisesta sekä tuen tarkastamisesta ja muusta valvonnasta. Tarkoituksena on, että maakunnan liitto ja sisäasiainministeriö voisivat toimia valtionavustuslain mukaisina valtionapuviranomaisina. Tämän toteuttamiseksi lakiin otetaan viittaukset valtionavustuslakiin siltä osin, kuin se on tarpeellista.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

4.1.1. Kotitalouksiin ja yksityisiin henkilöihin kohdistuvat vaikutukset

Esityksellä ei ole välittömiä kotitalouksiin ja yksityisiin henkilöihin kohdistuvia taloudellisia vaikutuksia. Tavoitteiden mukainen taloudellinen kasvu, yritystoiminnan kehitys sekä osaamisen ja työllisyyden parantaminen koko maassa vaikuttavat kuitenkin välillisesti

kotitalouksien aseman parantumiseen. Esityksen yhtenä tavoitteena on vähentää alueiden kehittyneisyyseroja ja parantaa väestön elinolosuhteita. Tavoitteen mukainen toiminta parantaa heikommassa asemassa olevien kotitalouksien ja kansalaisryhmien asemaa. Esitykseen sisältyvät inhimillisten voimavarojen kehittäminen ja sosiaalisen syrjäytyneisyyden estäminen ovat keskeisellä sijalla.

Sukupuolten välistä tasa-arvoa voidaan parantaa suuntaamalla ao. hankkeisiin ohjelma- rahoitusta. Ohjelmilla voidaan edistää muun ohella naisyrityttöjen edellytyksiä. Esityksen yhtenä tavoitteena on kehittää maaseudun ja saariston elinvoimaisuutta. Siten näillä alueilla asuvan väestön elinolosuhteiden parantaminen tulee olemaan erityisen huomion kohteena. Maakuntien tavoitteiden huomioon ottaminen ja esityksen tavoitteiden mukainen toimeentulomahdollisuuksien parantaminen maan eri osissa lisäävät kansalaisten perusoi- keuksien toteutumista. Sitä lisää myös kansalaisten osallistumismahdollisuuksien paran- taminen.

4.1.2. Elinkeinoelämään kohdistuvat vaikutukset

Esityksen yhtenä tavoitteena on tukea elinkeinotoiminnan kehitystä. Näitä kehitystoimia varten valtion talousarviossa osoitetaan määrärahat, jotka koskevat yritystoiminnan aktivoimista ja kehittämistä sekä osaamisen ja uusimman teknologian edistämistä ja hyödyntämistä. Myös muutoin yritystoiminnan edellytysten parantamiseen suunnattavat toimenpiteet ja rahoitus edistävät elinkeinoelämän toimintamahdollisuuksia. Näitä ovat muun ohella toimenpiteet tuotannon ja taloudellisen perusrakenteen ylläpitämiseksi ja parantamiseksi.

Vuoden 2001 valtion talousarviossa kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalla aluekehittämistoimenpiteiden rahoitusta oli noin 1,3 miljardia markkaa. Nämä aluekehittämistoimet ovat pääsääntöisesti erilaisia tukia yrityksille sekä yritystoiminnan kehittämiseen liittyviä konsultointipalveluja. Tukien entistä parempi kohdentaminen, niiden erilaistaminen erityyppisten alueiden ongelmien, kehittämistarpeiden ja –mahdollisuuksien sekä kysynnän mukaan tehostavat rahoituk-

sen vaikuttavuutta.

Rahoituksessa kiinnitetään erityistä huomiota pienten ja keskisuurten yritysten tarpeisiin sekä tutkimus-, osaamis- ja teknologiarahoitukseen.

4.1.3. Valtiontalouteen kohdistuvat vaikutukset

Esityksellä ei ole valtion menoja lisääviä vaikutuksia. Valtion aluekehitystoimia varten osoitetaan eri hallinnonaloilla määrärahat valtion talousarviossa. Vuoden 2001 talousarviossa tällaista rahoitusta oli yhteensä n. 13,7 miljardia markkaa (2,3 miljardia euroa). Tästä 3,8 miljardia markkaa (639 miljoonaa euroa) eli 28% sitoutui EY:n rakennerahasto-ohjelmien toteuttamiseen.

Alueiden kehittämisen lähtökohtana on toimenpiteiden kohdentaminen ja erilaistaminen alueiden ongelmien, kehittämistarpeiden ja –mahdollisuuksien mukaan. Tehokkaampi kohdentaminen lisää toimenpiteiden vaikuttavuutta ja mahdollistaa myös kustannussäästöjä. Mikäli aluekehittämistoimet parantavat tuotannon, työllisyyden sekä aluerakenteen tasapainoa, aiheutuu siitä myös mitavia valtiontaloudellisia säästöjä.

4.1.4. Kuntien ja kuntayhtymien talouteen kohdistuvat vaikutukset

Esityksellä ei ole välittömiä vaikutuksia kunnallistalouteen. Esityksen yhtenä tavoitteena on edistää kuntien yhteistyötä alueiden kehittämisessä. Valtion talousarviossa varataan määrärahat kuntien seutuyhteistyön kehittämisedellytyksiä varten. Seutukuntayhteistyö kehityksen suunnittelussa, palvelujen tuottamisessa ja muissa yhteistyöhankeissa on omiaan pienentämään kustannuksia ja sillä on myönteisiä vaikutuksia kuntien ja kuntayhtymien talouteen.

Maakuntaohjelman laatiminen ja toteuttaminen perustuvat maakunnan, kuntien, valtion ja yksityisen sektorin yhteistyöhön. Monirahoitteiselta pohjalta myös yksittäisten kuntien on mahdollista toteuttaa tehokkaasti kunnan kehitykseen ja talouteen myönteisesti vaikuttavia välttämättömiä hankkeita, joiden toteuttaminen ei muutoin olisi mahdollista tai aiheuttaisi suuria kustannuksia.

Mikäli aluekehittämistoimet parantavat tuotannon, työllisyyden sekä alue- ja yhdyskuntarakenteen tasapainoa maakuntien välillä ja sisällä, aiheutuu siitä huomattavia kunnallistaloudellisia säästöjä.

4.1.5. Muihin kohdetahoihin kohdistuvat vaikutukset

Alueiden kehittämiseen osallistuvia kohdetahoja ovat esimerkiksi alueelliset pääasiassa kuntien omistamat kehittämis- ja elinkeino-yhtiöt. Niitä olisivat myös koulutus- ja tutkimuslaitokset. Esityksellä ei ole välittömiä vaikutuksia muihin alueiden kehittämiseen osallistuviin kohdetahoihin.

Välillisesti esityksellä voi olla etenkin pitkällä aikavälillä merkittäviä myönteisiä vaikutuksia tutkimus- ja kehittämistoimintaan, koska alueiden kehittämisessä pyritään tukemaan alueellista erikoistumista, osaamista ja uutta teknologiaa, olemassa olevia klustereita ja uusien klustereiden muodostumista

4.1.6. Yhteiskuntataloudelliset vaikutukset

Esityksen yhtenä tavoitteena on tukea maan kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin takaavaa taloudellista kasvua. Tähän pyritään erityisesti valtion aluekehittämistoimien erilaistamisella ja tehokkaalla kohdentamisella. Nykyistä tasapainoisempi alueellinen kasvu edistää parhaiten kokonaistaloudellista kasvua tuotantokelijöiden optimaalisemman käytön kautta. Nykyistä alueellisesti tasaisemman tuotannon, työllisyyden sekä aluerakenteen aikaan saamiseksi tarvittavat kustannukset ovat huomattavasti pienemmät kuin paremmasta alueellisesta tasapainosta koituvat säästöt. Esityksen tavoitteiden toteuttamiseksi tarvittavat toimenpiteet johtavat yhteiskuntataloudellisesti myönteisiin vaikutuksiin.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esityksellä ei ole vaikutuksia valtion ja kuntien väliseen tehtävien jakoon eikä eri viranomaisten toimivaltasuhteisiin. Esityksen mukainen alueiden kehittämisen suunnittelu-järjestelmä kiinteyttää suunnittelumenettelyä ja lähentää suunnittelua ja päätöksentekoa

toisiinsa. Suunnittelu parantaa eri viranomaisten yhteistyötä keskenään ja muiden alueiden kehittämiseen osallistuvien tahojen kesken. Suunnittelumenettelyn kiinteytyminen parantaa informaatiopohjaa, tehostaa ohjelmien toimeenpanoa, lisää hankkeiden vaikuttavuutta ja tehostaa ohjelmien toteutuksen seurantaan. Erityisesti esitys selkeyttää alueiden kehittämisen rahoitussuunnittelua sekä maakunnissa että valtion alue- ja keskushallinnossa.

Suunnittelumenettelyn tosiasiallisen painopisteen siirtyessä nykyistä enemmän aluetasolle kansallisen ohjelmapolitiikan tehostamisen myötä, voi esiintyä vähäistä tarvetta maakuntien liittojen sekä työvoima- ja elinkeinokeskusten henkilöstön lisäämiseen. Maakuntien liitoissa vuosittaisen toteuttamissuunnitelman laatiminen sekä säännöllisen arvioinnin sisältyminen ohjelmatyöhön voivat merkitä vähäistä lisäresurssien tarvetta. Keskushallinnossa aluepolitiikan koordinointi- ja suunnittelutehtävät saattavat ainakin työn alkuvaiheissa ilmetä tarpeena järjestää uudelleen henkilöresursseja. Uudistuksella kokonaisuutena ei kuitenkaan ole merkittäviä organisaatio- ja henkilöstövaikutuksia.

4.3. Ympäristövaikutukset

Esityksen yhtenä tavoitteena on luoda edellytyksiä kestäväälle kehitykselle eri maakunnissa. Ympäristövaikutuksia ovat toiminnan mahdolliset vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen; maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin sekä näiden keskinäisiin vuorovaikutussuhteisiin ja luonnon monimuotoisuuteen; yhdyskuntarakenteeseen, rakennuksiin, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön; sekä luonnonvarojen hyödyntämiseen. Mahdolliset ympäristövaikutukset syntyvät maakuntaohjelmien ja niiden sisältämien hankkeiden toteuttamisen myötä.

Alueiden kehittämisen keskeinen ohjelma, maakuntaohjelma on osa maankäyttö- ja rakennuslain 25 §:ssä tarkoittamaa maakunnan suunnittelua. Siten maakuntaohjelma on integroitu maankäytön suunnitteluun. Täten suunnittelussa voidaan ottaa tehokkaasti huomioon valtakunnalliset ja alueelliset alu-

eiden käytön tavoitteet.

Maakuntaohjelman valmisteluvaiheessa on ympäristövaikutukset arvioitava riittävässä määrin, jolloin ympäristönäkökohdat voidaan ottaa huomioon jo ohjelman lähtökohdissa. Ohjelmaan sisältyvät hankkeet, jotka sitä edellyttävät, arvioidaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (468/1994), jäljempänä YVA-laki, mukaan. Sellaisten hankkeiden osalta, joihin ei sovelleta YVA-lain mukaista arviointimenettelyä, mutta joilla saattaa olla haitallisia ympäristövaikutuksia, on tarpeen luoda käytäntö, jossa niiden ympäristövaikutuksia voidaan arvioida sellaisten periaatteiden mukaan, joita noudatetaan alueellisten rakennerahasto-ohjelmien toimeenpanossa. Näiden ohjelmien kokemukset ovat osoittaneet, että hankkeilla on voitu monin tavoin parantaa ympäristön laatua mm. maaperän, vesien, yhdyskuntarakenteen, rakennusten, maiseman, kaupunkikuvan ja kulttuuriperinnön parantumisen myötä. Oletettavaa on, että esitys lisää myönteisiä ympäristövaikutuksia.

4.4. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Esityksellä ei ole välittömiä vaikutuksia eri kansalaisryhmien asemaan. Ohjelmien toimeenpanossa tulee ottaa huomioon tarve edistää miesten ja naisten välistä tasa-arvoa. Ohjelmien hallinnointiin liittyvissä toimielimissä tulee ottaa tasa-arvonäkökohdat huomioon naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain (609/1986) mukaisesti. Ohjelmiin sisältyy myös toimenpiteitä, joiden tavoitteena on parantaa eri kansalaisryhmien asemaa. Selkeimmin tämä näkyy maakuntaohjelmassa, joka valmistellaan yhteistyössä erilaisten alueiden kehittämiseen vaikuttavien kansalaisjärjestöjen kanssa. Ohjelmaan sisältyy oma saamelaisosio, jonka avulla pyritään edistämään saamelaiskulttuuria ja saamelaiselinkeinoja.

4.5. Vaikutukset alueelliseen kehitykseen

4.5.1. Vaikutukset alueisiin

Alueiden kehittämisen tavoitelähtökohta on kokonaistaloudellinen: maan kilpailukyvyyn

ja hyvinvoinnin takaavan taloudellisen kasvun tukeminen. Koska kehittämisen tavoite on lähtökohtaisesti maan kokonaiskehittämisen kanssa yhdensuuntainen, on esityksellä myönteisiä vaikutuksia koko valtakunnan kehitykseen.

Alueiden kehittämistoimet perustuvat alueiden väestö-, elinkeino- ja aluerakenteen mahdollisuuksiin ja kehittämistarpeisiin. Toimenpiteiden kohdentamisella pyritään kehittämään alueellista erikoistumista, mikä edellyttää mm. maakuntien ja seutukuntien yhteistyötä ja sen kehittämistä ja syventää alueiden välistä työnjakoa. Erikoistuminen on mahdollista myös suuralueittain. Näitä alueita ovat maakuntien liittojen yhteistoiminta-alueet.

Esityksen yleistavoitteena on luoda edellytykset maakuntien tavoitteet huomioon ottavalle kehitykselle maan kaikissa osissa. Maakuntaohjelma on keskeinen kehittämisen väline, jolla suunnataan ja sovitetaan yhteen aluekehittämistoimia ja muita maakunnassa toteutettavia ohjelmia. Sen tärkeänä osana on vuosittainen toteuttamissuunnitelma, jossa määritellään eri hallinnonaloilla toteutettavaksi tarkoitetut aluekehitystoimet ja niiden toteuttamiseen tarvittava rahoitus. Suunnittelujärjestelmän ja ohjelmatyön kiinteyttäminen mahdollistavat toimenpiteiden kohdentamisen maakuntien erilaistumisen mukaisesti, mikä tukee aluetaloudellista kasvua ja tehostaa toimenpiteiden vaikuttavuutta. Toimenpiteiden tehokkaan kohdentamisen avulla aikaan saatavilla kasvusysäyksillä vähennetään maakuntien kehittyneisyseroja sekä parannetaan maakuntien kilpailukykyä ja väestön sosiaalista eheyttä.

Esityksen yhtenä tavoitteena on edistää kuntien yhteistyötä alueiden kehittämisessä. Seutukuntajako on muodostunut maakuntajaon ohella aluekehityksen seurannan ja suunnittelun perusjaoksi. Seutukunnat muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden ja seutukunnan kunnat kuuluvat yleensä samaan työmarkkina-alueeseen. Seutukuntien kasva-va merkitys on myös siinä, että kuntien yhteistyö on pääosin organisoitunut tai organisoitumassa seutukuntajaon mukaisesti. Yhteistyö on laajenemassa elinkeinopolitiikasta erilaisten palvelujen tuottamiseen. Alueiden kehittämislain uudistamisen yhtenä lähtökoh-

tana onkin kehittää ja kohdentaa alueiden kehittämistoimia niin, että nykyistä paremmin otetaan huomioon erityyppisten seutukuntien ongelmat, kehittämistarpeet ja mahdollisuudet. Tämän myötä voidaan parantaa kullekin seutukunnalle luontevaa kilpailukykyä ja väestön sosiaalista eheyttä.

4.5.2. Vaikutukset aluekehityksen kohteisiin ja aluekehitykseen vaikuttaviin tekijöihin

Säädösehdotusten vaikutusten arviointia aluekehityksen kannalta selvittäneen työryhmän raportin (SM, Aluekehitysosaston julkaisu 8/2000) mukaan aluekehityksen kohteita ovat asukkaat ja hyvinvointi, infrastruktuuri, palvelurakenne, aluetalous ja elinkeinotoiminta sekä hallinto. Näihin kohteisiin sisältyy useita osatekijöitä. Aluekehityksen kohteisiin vaikutetaan muun ohella valtion alueiden kehittämistoimilla, joita varten valtion talousarviossa varataan määrärahat. Vuoden 2001 talousarviossa tällaista rahoitusta oli yhteensä 13,7 miljardia markkaa.

Asukkaisiin ja heidän hyvinvointiinsa voidaan alueiden kehittämistoimilla vaikuttaa myönteisesti. Se voi tapahtua pienentämällä muuttotarvetta ja parantamalla muutoin tasapainoisemman väestörakenteen edellytyksiä. Myönteinen vaikuttaminen voi myös tapahtua parantamalla työpaikkakehitystä ja sen vaikutuksesta tulonmuodostusta sekä kehittämällä sosiaali-, terveys- ja kulttuurioloja. Lisäksi asukkaiden hyvinvointiin voidaan vaikuttaa parantamalla asumista ja turvallisuutta sekä lisäämällä kansalaisosallistumista.

Alueiden kehittämistoimien tehokkaamman kohdentamisen ja erilaistamisen myötä esitys tehostaa infrastruktuurin käyttöastetta. Toimenpiteiden tehokas kohdentaminen ja erilaistaminen yhdessä parantuvan alue- ja yhdyskuntarakenteen kanssa vaikuttavat myönteisesti aluetalouden ja elinkeinotoiminnan kehitykseen lisäämällä yritystoiminnan edellytyksiä ja yritystoimintaa, parantamalla alueellisten työmarkkinoiden laatua ja tasapainoa, vahvistamalla kuntataloutta sekä kasvatamalla alueellista bruttokansantuotetta.

Esitys ei aiheuta hallinnossa institutionaalisia muutoksia, mutta tehostamalla eri toimijoiden yhteistyötä se vaikuttaa myönteisesti

toiminnan tuloksiin.

5. Asian valmistelu ja lausunnot

5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esityksen valmistelua varten sisäasianministeriö asetti 13 päivänä joulukuuta 2000 aluekehityslainsäädännön uudistamistyöryhmän, johon nimettiin jäseniksi ministeriöiden, valtioneuvoston kanslian, maakuntien liittojen, työvoima- ja elinkeinokeskusten ja Suomen Kuntaliiton edustajat. Työryhmän toimikaudeksi määrättiin 13 päivän joulukuuta 2000 - 31 päivän elokuuta 2001 välinen aika. Toimikautta pidennettiin ensin 30 päivään marraskuuta 2001 ja toisen kerran 8 helmikuuta 2002 saakka. Työryhmä antoi mietintönsä ja hallituksen esityksen muodossa laaditun ehdotuksen alueiden kehittämislainsäädännön 12 päivänä helmikuuta 2002.

Työryhmän työskentelyn aikana on järjestetty kolme kuulemistilaisuutta, jotka pidettiin 16 päivänä helmikuuta 2001, 29 päivänä toukokuuta 2001 ja 31 päivänä lokakuuta 2001. Ensimmäiseen tilaisuuteen osallistuivat Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:n, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton, AKAVA ry:n, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:n sekä Saamelaiskäräjien edustajat. Uudistuksen yleisperusteiden ja tavoitteiden todettiin olevan hyvät. Kannanotoissa tuotiin esiin muun ohella koko maan kilpailukykyyn kehittämisen tärkeys. Kilpailukykyyn keskeisiä tekijöitä ovat koulutus, osaaminen, yrittäjyys ja työmarkkinoiden kohtaantuminen. Myös perustuslain edellyttämien peruspalvelujen turvaamista ja heikkojen alueiden kehittämisedellytyksistä huolehtimista pidettiin tärkeänä. Aluepolitiikan vaikuttavuuden ja tehokkuuden lisäämistä pidettiin tärkeänä. Mihin voitaisiin vaikuttaa esimerkiksi järjestelmän selkeyttämisen ja toimivuuden sekä rahoituksen suunnittelun avulla. Eri hallinnonalojen osallistumista ja tavoitteiden määrittelyä alueiden kehittämisessä pidettiin tärkeänä.

Toiseen kuulemistilaisuuteen osallistuivat Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry., Teollisuuden ja Työnantajain Kes-

kusliitto, AKAVA ry., Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry., Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry., Keskuskauppakamari sekä Suomen Yrittäjät ry. Kannanotoissa kiinnitettiin huomiota myös kasvukeskusten kehittämisedellytysten turvaamiseen lain tavoitteiden määrittelyssä. Lisäksi korostettiin yhteistyön ja verkostoitumisen edistämistä monella tasolla. Järjestöjen ja muiden aluekehittämiseen osallistuvien tahojen osallistumismahdollisuuksien turvaamista myös kansallisessa aluepolitiikassa EU-ohjelmatyössä olevan käytännön mukaisena kumppanuutena korostettiin. Suunnittelujärjestelmän ja ohjelmien välisten suhteiden selkiyttämistä pidettiin tärkeänä, joskin verkostoituneessa toimintaympäristössä vaikeasti saavutettavana tavoitteena.

Kolmanteen lokakuun lopussa pidettyyn kuulemistilaisuuteen osallistuivat Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:n, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliiton, AKAVA ry:n, Keskuskauppakamarin, Suomen Yrittäjät ry:n, Suomen Palvelutyönantajat ry:n, Suomen Luonnonsuojeluliitto ry:n, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:n sekä oikeusministeriön edustajat. Kannanotoissa korostettiin laajan kumppanuuden toteutumista sekä vuorovaikutuksen ja osallistumismahdollisuuksien turvaamista. Maakunnan yhteistyöryhmän merkitystä strategisena yhteistyöelimenä myös kansallisessa aluepolitiikassa pidettiin hyvänä. Maakuntaohjelman ohjausvaikutusta suhteessa muihin alueilla toteutettaviin ohjelmiin haluttiin selkeyttää.

Kuulemistilaisuuksista on laadittu sisäasiainministeriössä erilliset muistiot.

5.2. Lausunnot

Esityksestä on pyydetty kirjalliset lausunnot. Lausuntokierros on ollut laaja ja lausunnot on saatu 60 kappaletta. Lausuntonsa ovat antaneet: kauppa- ja teollisuusministeriö, liikenneministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, oikeusministeriö, opetusministeriö, sisäasiainministeriön kunta-, hallinto- ja poliisi-osastot, työministeriö, ulkoasiainministeriö, valtionvarainministeriö, ympäristöministeriö,

Ahvenanmaan maakuntahallitus, maakuntien liitot (15), Hämeen työvoima- ja elinkeinokeskus, muut työvoima- ja elinkeinokeskukset (yhteinen lausunto), Merenkululaitos, Tiehallinto, Ilmailulaitos, alueelliset ympäristökeskukset (6), Etelä-, Itä- ja Länsi-Suomen sekä Oulun ja Lapin lääninhallitukset, valtionalouden tarkastusvirasto, aluekehitysneuvottelukunta, yritystukineuvottelukunta, Suomen Kuntaliitto, Saamelaiskäräjät, Naisjärjestöt yhteistyössä - NYTKIS ry., Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry., Keskuskauppakamari, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto, Palvelutyönantajat ry. sekä Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry., Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry. ja AKAVA ry. yhteisen lausunnon.

Lausunnoissa aluelainsäädännön uudistamista vastaamaan aluekehityksen tulevia haasteita pidetään yleisesti hyvänä ja uudistusta perusteltuna. Lausunnoissa pidetään myös hyvänä lakiehdotuksen yleistä tavoitetta tehostaa alueiden kehittämistä.

Lakiehdotuksen tavoitteita pidetään lähtökohdiltaan oikeina ja perusteltuina. Joissakin lausunnoissa katsotaan, että tavoitteena tulisi olla edelleen tasapainoisen aluekehityksen turvaaminen. Lakiehdotuksessa ohjelmatyöhön esitetyt muutokset lisäävät suunnitelmallisuutta ja parantavat ohjelmien ja erityisesti maakuntaohjelmien vertailtavuutta toisiinsa. Rahoituksen sisältymisen maakuntaohjelmaan katsotaan järkeväksi suunnittelua ja olevan selkeä parannus nykytilaan verrattuna. Sitä, että tähänastinen löyhä kytkentä keskushallinnon valtion talousarvion kautta tulevaan ohjelmarahoitukseen, pyritään määrittelemään tarkemmin maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmassa, pidetään hyvänä. Vain yhdessä lausunnossa katsotaan, että ei ole tarkoituksenmukaista rakentaa uusia ja mittavia suunnittelu-, seuranta ja arviointijärjestelmiä.

Lausunnoissa todetaan myös, että esityksessä on keskitytty lähinnä suunnittelujärjestelmään tehtäviin hallinnollisiin uudistuksiin ja että sisältökysymykset jäävät poliittisen ohjauksen varaan. Ehdotetun lain suhdetta rakennerahasto-ohjelmien kansallisesta hallinnoinnista annettuun lakiin on pidetty epäselvänä ja katsottu, että rakennera-

hasto-ohjelmista tulisi säätää mainitussa laissa. Myös katsotaan, että edelleen ohjelmien lukumäärä on suuri. Suunnittelujärjestelmää on pidetty myös raskaana ja sen vuoksi sen toimimiseen on suhtauduttu epäilevästi.

Ohjelmien ja suunnitelmien oikeudellista sitovuutta on pidetty epäselvänä. Useissa lausunnoissa katsotaan, että maakunnan liiton ylimmän päättävän elimen tulisi hyväksyä maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma tai toisaalta maakunnan liitto ja rahoittavat viranomaiset hyväksyisivät sen keskinäisellä sopimuksella. Maakunnan yhteistyöryhmän roolin tulisi toteuttamissuunnitelman osalta olla valmisteleva ja eri ohjelmia yhteen sovittava.

Rahoitussäännökset ovat useiden lausuntojen mukaan osittain päällekkäisiä muiden tukijärjestelmien kuten yritysten tukemisesta annetun lain kanssa. Myös katsotaan, että valtion avustuslaki yleislakina soveltuu myös alueiden kehittämiseen tarkoitetuista määrärahoista myönnettäviin avustuksiin ja että poikkeussäännöksiä ei tarvita.

Lausunnoista on laadittu sisäasiainministeriössä lausuntoyhteenveto.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

6.1. Valtionavustuslaki

Valtionavustuslaki on tullut voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001. Lakia sovelletaan valtion talousarvioon otetusta määrärahasta tai talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston varoista myönnettävään avustukseen. Lain 3 §:n mukaan, jos muussa laissa on laista poikkeavia säännöksiä, niitä noudatetaan lain sijasta. Valtionavustuslakia ja valtion talousarviosta annetun lain 7 c §:n muuttamista koskeneen hallituksen esityksen HE 63/2001 vp 3 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan jos muussa laissa on tarkoitettu kattavasti säännellä jostakin valtionavustuksesta ja siihen liittyvästä menettelystä, syrjäytyy valtionavustuslaki kokonaisuudessaan. Edelleen perusteluissa todetaan, että Euroo-

pan yhteisön rakennerahastoista ja Euroopan unionin muista varoista kokonaan tai osaksi rahoitettavista tukijärjestelmistä ja niihin kuuluvista valtion talousarviosta tai talousarvion ulkopuolella olevasta valtion rahastosta myönnettävästä valtionavustuksesta on ehdotetun valtioavustuslain toissijaisuuden johdosta jatkossakin voimassa, mitä maaseutuelinkeinojen rahoituslaissa, porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaissa sekä rakennerahasto-ohjelmien kansallisesta hallinnoinnista annetussa laissa säädetään. Hallituksen esitystä koskeneessa valtiovarainvaliokunnan mietinnössä VaVM 9/2001 vp todetaan, että lainsäädännön ja sen, mitä kussakin tapauksessa noudatetaan, tulee olla selkeää. Edelleen valiokunta toteaa, että esimerkiksi yritystoiminnan rahoittamista koskevat useat lait, joihin nähden valtionavustuslaki on toissijainen. Valiokunta myös katsoo, että mahdollisesti annettavan erityislainsäädännön tulisi olla mahdollisimman yhdenmukaista ehdotetun valtionavustuslain säännösten kanssa. Tarpeettomia ja perusteettomia poikkeuksia yleislainsäädännöstä ja sen kanssa päällekkäisiä säännöksiä on valiokunnan mukaan pyrittävä välttämään. Mainitut seikat on otettu huomioon lakiehdotusta laadittaessa.

6.2. Ympäristövaikutusten arviointia koskevat säännökset

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2001/42/EY) tiettyjen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista on tullut voimaan 21 päivänä heinäkuuta 2001. Jäsenmaiden on pantava direktiivi täytäntöön 21 päivään heinäkuuta 2004 mennessä. Direktiivin mukainen suunnitelmien ja ohjelmien arviointivelvoite koskee mitä todennäköisimmin myös alueiden kehittämislain mukaisia ohjelmia ja suunnitelmia. Direktiivin soveltamisala ja arviointimenettely tulee täsmentymään direktiivin kansallisen täytäntöönpanon valmistelussa, jota varten ympäristöministeriö on asettanut työryhmän.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Tavoite.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi lain tavoitteesta. Lain tavoitetta ehdotetaan muutettavaksi siten, että se paremmin vastaa muuttuneen toimintaympäristön asettamia vaatimuksia. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan kahta keskeistä ja yleistä alueiden kehittämiseen liittyvää tavoitetta. Toinen tavoite liittyisi edellytysten luomiseen alueiden taloudelliselle kasvulle ja toinen tavoite kehittyneisyserojen vähentämiseen eri alueiden välillä. Pykälän 2 momentissa kuvataan niitä seikkoja, jotka tulee ottaa huomioon suunnattaessa valtion alueiden kehittämistoimia.

Pykälän 1 momentin mukaan lain tavoitteena on luoda edellytyksiä alueiden kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin takaavalle osaamiseen ja kestäväan kehitykseen perustuvalla taloudelliselle kasvulle, elinkeinotoiminnan kehitykselle ja työllisyyden parantamiselle. Taloudellinen kasvu on ollut keskeisenä tekijänä Suomen kehitymisessä nykyaikaiseksi hyvinvointivaltioksi. Osaaminen on ollut tärkeä kasvutekijä. Sen vuoksi myös alueiden kehittämisen tavoitteena tulee olla sellaiset toimenpiteet, jotka edistävät taloudellista kasvua ja osaamista. Kansainvälistymis- ja integraatiokehityksen seurauksena valtioiden rooli on vähentynyt ja valtion alueiden rooli on lisääntynyt. Yhä enemmän maiden eri alueet kilpailevat suoraan toistensa kanssa. Alueiden kilpailukykytekijöiksi on taloudellisessa tutkimuksessa esitetty inhimillistä pääomaa, innovatiivisuutta, alueen väestön, tuotantotoiminnan ja palvelujen keskittymistä sekä alueen saavutettavuutta. Alueiden kilpailukyky on korostunut erityisesti Euroopan unionin alueella, jossa ylijarjien tapahtuva alueellinen yhteistyö on lisääntynyt. Myös muualla valtioiden rajojen merkitys on vähentynyt kansainvälisessä kanssakäymisessä. Alueiden merkitys korostuu myös sen vuoksi, että yhä useammin päätökset synty-

vät verkostossa, johon erilaiset alueelliset toimijat kuten yritykset, kunnat, alueelliset viranomaiset sekä koulutus- ja tutkimuslaitokset osallistuvat.

Taloudellinen kasvu edistää parhaiten työllisyyttä. Taloudelliseen kasvuun vaikuttavia tekijöitä ovat erityisesti väestön koulutustaso ja yritysten investoinnit. Investoinnit ovat keskeinen väline uuden teknologian käyttöönotossa. Tukemalla yritystoiminnan kehitystä ja osaamista luodaan myös edellytyksiä Suomen kilpailukyvyyn säilymiseen kansainvälisillä markkinoilla. Siten voidaan edistää myös taloudellista kasvua. Alueiden kehittämisen tavoitteena tulee olla kestävä kehitys. Toimenpiteillä pyritään edistämään sellaisia ratkaisuja, joilla on mahdollista saada aikaan alueiden kannalta pysyvää kehitystä tukemalla alueiden luontaisia kehittymismahdollisuuksia. Tuilla ei tulisi edistää keinotekoista, yksinomaan tuen varaan perustuvaa kehitystä. Kestävän kehityksen periaate sisältää myös luonnonvarojen kestäväan käytön ja ympäristön suojelun periaatteen. Kestävään kehitykseen sisältyy myös sosiaalinen ulottuvuus. Sosiaalisesti kestävä kehitys liittyy muun ohella yhteiskunnallisesti oikeudenmukaisen kehityksen ja terveydellisten olojen edistämiseen.

Toisena tavoitteena lakiehdotuksen mukaan on vähentää alueiden kehittyneisyseroja ja parantaa väestön elinoloja. Kehittyneisyserojen vähentäminen on myös Euroopan yhteisön rakennerahastojen ensisijainen tavoite. Kehittyneisyserojen vähentämistä tarkoittavien toimenpiteiden lähtökohtana tulisi olla alueen kilpailukyvyyn parantaminen. Se on mahdollista, jos alueen kehittäminen perustuu sen omiin mahdollisuuksiin ja tarpeisiin. Tavoitteeseen sisältyy myös se, että alueen perusrakenteen, erilaisten palvelujen saatavuus ja nykyaikaiset tieto- ja liikenneyhteydet turvataan. Alueiden infrastruktuurin ei kuitenkaan tulisi olla samanlaista kaikilla alueilla, vaan sen avulla tulisi luoda suotuisa ympäristö yritystoiminnalle ja siinä tulisi ottaa huomioon alueen yhdyskuntarakenne ja sen vaatimukset. Alueiden kehittyneisyseroja on

neisyseroja on tarkoitus vähentää myös siten, että parannetaan väestön elinoloja. Tämä tavoite korostuu sellaisilla alueilla, jotka ovat jääneet tai ovat jäämässä jälkeen kehityksestä tai joiden taloudellinen lähtökohta on sellainen, että kehityksen käyntiin saaminen on hidasta. Sellaisilla alueilla suuria ongelmia ovat työttömyys ja sosiaalinen syrjäytyminen. Keskeisinä keinoina olisivat yritystoiminnan kehittäminen ja osaamisen parantaminen.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan toimenpiteitä alueiden kehittämiseksi toteutetaan ottaen huomioon alueiden erilaiset väestö-, elinkeino- ja aluerakenteen kehittämismahdollisuudet ja kehittämistarpeet. Säännös tarkoittaa sitä, että toimenpiteitä tulisi kohdentaa niin, että otetaan huomioon alueiden erilaiset kilpailukykyyn vaikuttavat tekijät. Toimenpiteet voivat poiketa eri alueiden välillä johtuen alueiden erilaisuudesta ja kehitysmahdollisuuksista. Toimenpiteillä tarkoitetaan yleisesti sekä valtion että kuntien toimenpiteitä, joita alueiden kehittämistä koskevien ohjelmien puitteissa toteutetaan. Momentissa ehdotetaan myös säännöstä siitä, että alueiden kehittämisen tavoitteita toteutettaessa otetaan huomioon Euroopan yhteisön alue- ja rakennepoliittikan tavoitteet. Tavoitteilla tarkoitetaan Euroopan yhteisön perustamissopimuksessa ja yleisasetuksessa olevia tavoitteita. Yhtenä keskeisenä tavoitteena on eriarvoisuuden poistaminen ja miesten ja naisten välisen tasa-arvon edistäminen. Myös kansallisessa alueiden kehittämisessä ja siihen liittyvässä ohjelmatyössä mainitut tavoitteet ovat tärkeitä.

2 §. *Soveltamisala.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi lain soveltamisalasta. Pykälän 1 momentin mukaan lakia sovellettaisiin alueiden kehittämiseen sekä alueiden kehittämistä koskevien suunnitelmien ja ohjelmien valmisteluun ja toimeenpanoon sekä suunnitelmien ja ohjelmien yhteensovittamiseen ja seurantaan. Voimassa olevassa laissa ei ole nimenomaista soveltamisalaa koskevaa säännöstä. Soveltamisala ilmenee kuitenkin välillisesti esimerkiksi aluekehityslain 3 §:n säännöksestä. Tarkoituksena on, että alueiden kehittämiseen liittyvien suunnitelmien ja ohjelmien valmistelun ja seurannan osalta so-

veltamisalaa ei ehdoteta muutosta voimassa olevaan sääntelyyn. Ohjelmilla tarkoitetaan sekä kansallisia että Euroopan yhteisön alueellisia rakennerahasto-ohjelmia. Pykälässä ehdotetaan lisäksi, että lakia sovelletaan myös suunnitelmien ja ohjelmien toimeenpanoon. Lähtökohtaisesti kukin hallinnonala itse huolehtii ohjelman toteutuksesta siltä osin, kuin ohjelma edellyttää käytettäväksi kyseisen hallinnonalan määrärahoja, jotka on osoitettu talousarviossa. Tarkoituksena on kuitenkin, että maakuntaohjelmaan sisältyy myös rahoitussuunnitelma, joka tarkennetaan erikseen vuosittaiseksi maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmaksi. Toimeenpanolla tarkoitettaisiin, että kukin hallinnonala on velvollinen panemaan täytäntöön, toteuttamaan ja seuraamaan sitä osaa ohjelmasta, jota hallinnonala rahoittaa.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan lisäksi, että Euroopan yhteisön rakennerahastoista osarahoitettavien ohjelmien toimeenpanosta ja rakennerahastojen rahoituksen ja vastaavan kansallisen rahoitusosuuden hallinnoinnista säädetään erikseen. Rakennerahastolaisissa on säännökset rakennerahasto-ohjelmien hallinnoinnista ja toimeenpanon yhteensovittamisesta. Säännökset koskevat pääasiassa hallinto- ja maksuviranomaista ja niille kuuluvia tehtäviä suhteessa hallinnonaloihin. Lakiin on lisäksi otettu säännökset rakennerahastovarojen ja vastaavan valtion rahoituksen peruuttamisesta ja takaisinperinnästä. Kullekin ohjelmalle on nimetty hallintoviranomainen, jonka tehtävänä on vastata tukitoimen hallinnon ja täytäntöönpanon tehokkuudesta ja moitteettomuudesta. Tukitoimella tarkoitetaan yleisasetuksen mukaan toimenpideohjelmaa, yhtenäisiä ohjelmasiikirjoja, yhteisöaloiteohjelmia ja teknisen avun toimenpiteiden ja innovatiivisten toimien tukea. Rakennerahastolain 17 §:n mukaan kussakin maakunnassa on tavoitteita 1, 2 ja 3 koskevien rakennerahasto-ohjelmien toimeenpanoa ja alueen kehittämiseen vaikuttavien toimenpiteiden yhteensovittamista varten maakunnan yhteistyöryhmä. Maksuviranomaisen keskeisenä tehtävänä on tehdä maksupyynnöitä komissiolle, todentaa maksupyynnöissä eriteltyt menot ja vastaanottaa rakennerahastovarot. Laissa on lisäksi tarkemmat säännökset maakunnan yhteistyöryhmän

jäsenten asemasta, sihteeristöstä, päätöksenteosta ja hallintomenettelystä ja tehtävistä. Interreg- ja Urban-yhteisöaloiteohjelmissä ohjelmien toimeenpanoa varten on hallintokomitea, jonka asettaa sisäasiainministeriö. Laissa on lisäksi tarkemmat säännökset hallintokomitean tehtävistä ja sihteeristöstä. Laki ei sen sijaan koske alueellisten rakennerrahasto-ohjelmien valmistelua ja hyväksymistä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että tätä lakia sovelletaan myönnettäessä tukea valtioon talousarvioon otetusta valtion määrärahasista alueiden kehittämistä koskeviin hankkeisiin sisäasiainministeriön hallinnonalalla. Lakia sovelletaan myös Euroopan yhteisön rakennerrahastojen varoista ja niitä vastaavista kansallisista valtion varoista myönnettävään tukeen, jollei Euroopan yhteisön lainsäädännöstä muuta johdu. Euroopan yhteisön rakennerrahastojen varoilla tarkoitetaan tässä laissa Euroopan aluekehitysrahaston ja Euroopan sosiaalirahaston varoja.

Rakennerrahastolaki ei koske avustuksen myöntämistä sisäasiainministeriön hallinnonalalla. Lain 22 §:n, jossa säädetään hankkeiden rahoittamisesta ja siihen liittyvistä tehtävistä, merkitys on lain yksityiskohtaisten perustelujen mukaan lähinnä informatiivinen ja sen tarkoituksena on selkeyttää rahoitusta myöntävien tahojen suhdetta maakunnan yhteistyöryhmään. Tämä ilmenee myös säännöksistä, jotka koskevat rakennerrahastovaroja myöntävän vastuuta valvonnasta ja tarkastuksesta. Lain mukaan maakunnan liiton oikeudesta suorittaa myöntämiensä rakennerrahastovarojen käyttöä koskevia tarkastuksia säädetään alueiden kehittämisestä annetussa laissa ja alueiden kehittämisestä annetussa asetuksessa.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että tätä lakia sovelletaan sisäasiainministeriön hallinnonalalla myös tukeen, joka myönnetään käytettäväksi alueiden kehittämistä koskeviin hankkeisiin Suomen ulkopuolella. Säännös koskisi erityisesti Interreg-ohjelmia, joissa on mukana Suomen lisäksi muita Euroopan unionin jäsenvaltioita.

Lain soveltaminen Ahvenanmaalla määräytyy Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) nojalla. Lakia ei sovelleta maakunnassa asioihin, joissa lainsäädäntövalta itsehallintolain 18 §:n mukaan kuuluu Ahve-

nanmaan maakunnalle. Toisaalta valtakunnan lakia sovelletaan asioissa, joissa lainsäädäntövalta itsehallintolain mukaan kuuluu valtakunnalle. Niillä aloilla, joita lakiehdotuksen ohjelmat koskevat, lainsäädäntövalta kuuluu ainakin pääosin maakunnalle. Tältä osin ehdotettu laki ei tulisi sovellettavaksi Ahvenanmaan maakunnassa. Mahdollisiin valtakunnan lainsäädäntövallan piiriin kuuluviin ohjelmiin lakia sen sijaan sovellettaisiin myös Ahvenanmaan maakunnassa. Jos tällaisiin ohjelmiin liittyviä hallintotehtäviä halutaan antaa maakunnan itsehallintoviranomaisille, tehtävien siirrosta maakunnan viranomaisille tulisi säätää itsehallintolain 32 §:ssä tarkoitettulla sopimusasetuksella.

3 §. *Määritelmät.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi sellaisia lain kannalta keskeisiä käsitteitä, joita ei määritellä asianomaisessa pykälässä. Pykälän 1 kohdan mukaan alueella tarkoitettaisiin maakuntajakolain mukaisia maakunnan alueita tai valtion aluehallintoviranomaisten toimialueita. Valtion aluehallintoviranomaisten toimialueilla tarkoitettaisiin esimerkiksi työvoima- ja elinkeinokeskusten tai ympäristökeskusten toimialueita. Käytännössä ne hyvin pitkälle vastaavat maakuntien alueita. Pykälän 2 kohdan mukaan alueellisilla rakennerrahasto-ohjelmilla tarkoitetaan Euroopan yhteisön rakennerrahastojen tavoitteita 1 ja 2 sekä Interreg- ja Urban-yhteisöaloiteita varten laadittuja ohjelmia sekä Euroopan aluekehitysrahastosta rahoitettavia innovatiivisia toimia koskevia ohjelmia ja teknistä apua. Alueelliset rakennerrahasto-ohjelmat on määriteltävä myös rakennerrahastolaissa. Ehdotettu määrittely poikkeaa kuitenkin rakennerrahastolain määrittelystä siinä, että Interreg- ja Urban-yhteisöaloiteohjelmat sekä Euroopan aluekehitysrahastosta rahoitettavia innovatiivisia toimia koskevat ohjelmat ja tekninen apua sisältävät myös määritelmään.

Pykälän 3 kohdan mukaan rakennerrahastovaroilla tarkoitetaan Euroopan yhteisöjen komission Euroopan yhteisöjen talousarviosta Suomeen myöntämiä rakennerrahastojen varoja. Pykälän kohtaan 4 ehdotetaan otettavaksi määritelmä kansallisesta julkisesta rahoitusosuudesta. Sillä tarkoitettaisiin Euroopan yhteisön rakennerrahastovaroja vastaavaa valtion, kuntien ja muiden julkisyhteisöjen

rahoitusosuutta. Vastaava määritelmä on rakennerahastolaissa.

4 §. *Vastuu alueiden kehittämisestä.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset kuntien ja valtion vastuusta alueiden kehittämisestä. Pykälän sisältö vastaa nykyisen lain 2 §:n säännöstä aluekehitysvastuusta. Pykälän 1 momentin mukaan vastuu alueiden kehittämisestä on kunnilla ja valtiolla sen mukaan kuin tässä laissa säädetään. Lisäksi pykälän 2 momentin mukaan alueiden kehittämiseen liittyvien tehtävien hoitamisesta kussakin maakunnassa vastaa aluekehittämisviranomaisena maakunnan liitto. Termi aluekehitysviranomainen on korvattu termillä aluekehittämisviranomainen, joka kuvaa paremmin tuloksiin pyrkivää kehittämistyötä.

Nykyisen lain 2 §:n 1 momentti otettiin lakiin hallintovaliokunnan ehdotuksesta (HaVM 20/1993 vp). Hallituksen esitykseen laeiksi alueiden kehittämisestä ja saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamiseksi HE 99/1993 vp mainittu säännös ei sisällynyt. Hallintovaliokunta katsoi, että ehdotetussa muodossa 2 § korostaa aluekehitystehtävien kuntalähtöisyyttä, mutta osoittaa samalla, että aluekehitysviranomaisena toimii maakunnan liitto, jossa kunnat hoitavat tehtäviä yhteistoiminnassa. Kuntien merkitystä alueensa kehittäjänä on muutenkin korostettu. Kuntalain (365/1995) 1 §:n 3 momentin mukaan kunta pyrkii edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestävästä kehitystä alueellaan.

Nykyisessä kuntalaissa kuntien yhteistoiminnasta säädetään kuntalain 10 luvussa. Kuntien välinen yhteistyö voi kuntalain mukaan tapahtua siten, että kunta hoitaa tehtävän yhden tai useamman muun kunnan puolesta tai se voidaan järjestää tapahtuvaksi kuntayhtymän muodossa. Kuntien yhteistoiminta voi olla vapaaehtoista tai pakollista. Pääsääntönä on vapaaehtoinen yhteistoiminta. Yhteistoiminta on pakollista lähinnä erikoislainsäädännön nojalla kuten erikoissairaanhoidon ja erityishuollon aloilla. Nykyisen aluekehityslainsäädännön mukainen aluekehitysviranomainen, maakunnan liitto, on oikeudelliselta muodoltaan kuntayhtymä, johon kuulumisen on maakunnan alueella oleville kunnille pakollista. Tältä osin voimassa olevaan lainsäädäntöön ei ehdoteta

muutosta. Maakunnalla tarkoitetaan kuten nykyisin maakuntajakolain 1 §:n mukaista maakuntaa. Maakunnan liiton tehtävistä ehdotetaan säädettäväksi lain 7 §:ssä. Vastaava säännös pakolliseen jäsenyyteen perustuvasta kuntayhtymästä sisältyy myös maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 26 §:ään. Sen mukaan maakuntakaavan laatimisesta ja muusta maakunnan suunnittelusta huolehtii kuntayhtymä (maakunnan liitto), jossa alueen kuntien on oltava jäseninä. Maakunnan liiton toimielinten kokoonpanosta ja valinnasta säädetään kuntalain 86 a §:ssä.

5 §. *Alueiden kehittämisen suunnittelu.* Pykälä sisältäisi alueiden kehittämisen suunnittelun yleisen kuvauksen. Pykälä on luonteeltaan informatiivinen. Siinä todetaan lyhyesti ehdotettavan lain mukaan laadittavat alueiden kehittämistä koskevat ohjelmat ja niiden sisältö. Laadittavia ohjelmia olisivat pykälän 1 momentin mukaan maakuntaa varten laadittava maakuntaohjelma, jossa esitetään maakunnan kehittämisen tavoitteet, valtioneuvoston hyväksymät erityisohjelmat ja Euroopan yhteisön alueelliset rakennerahasto-ohjelmat. Ohjelmien tarkempi sisältö esitetään niitä koskevan säännöksen yhteydessä. Mainittujen ohjelmien lisäksi laaditaan maakunnassa alueiden kehittämiseen liittyen maankäyttö- ja rakennuslain mukainen maakuntasuunnitelma.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että asianomainen ministeriö määrittäisi hallinnonalaansa varten alueiden kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet osana ministeriön hallinnonalan suunnittelua. Valtioneuvosto hyväksyisi valtakunnalliset alueiden kehittämistä koskevat tavoitteet sekä päättäisi niiden toteuttamiseksi laadittavista erityisohjelmista.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan tässä laissa tarkoitettujen ohjelmien toteuttamista voidaan rahoittaa valtion talousarviossa tarkoitukseen osoitettujen määrärahojen ja myönnettyjen valtuuksien rajoissa. Ohjelmien ja suunnitelmien rahoituksessa on kysymys harkinnanvaraisista avustuksista, joita myönnetään kunkin hallinnonalan voimassa olevan tukijärjestelmän mukaan.

2 luku. Viranomaiset

6 §. *Sisäasiainministeriön tehtävät.* Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset sisäasiainministeriön tehtävistä lakiehdotuksen mukaisessa suunnittelujärjestelmässä. Nykyisessä laissa vastaava säännös on viranomaisten yhteistyötä koskevassa 9 §:n 3 momentissa. Lisäksi voimassa olevan aluekehitysasetyksen 1 §:n mukaan tavoiteohjelmien valmistelusta vastaa asianomainen ministeriö yhteistyössä muiden ministeriöiden ja aluekehitysviranomaisten kanssa. Säännöksessä asianomaisella ministeriöllä tarkoitetaan sisäasiainministeriötä, jonka toimialaan asia valtioneuvoston ohjesäännön mukaan kuuluu. Lakiehdotuksessa sisäasiainministeriön ohjelmatyöhön liittyviä tehtäviä ehdotetaan tarkennettavaksi nykyisestä. Ehdotuksen mukaan sisäasiainministeriö vastaisi valtakunnallisten alueiden kehittämistä koskevien tavoitteiden valmistelusta yhteistyössä muiden ministeriöiden ja maakuntien liittojen kanssa. Alueiden kehittämiseksi asettavista valtakunnallisista tavoitteista säädettäisiin lakiehdotuksen 9 §:ssä. Tavoitteiden valmistelu vastaa nykyisen tavoiteohjelman valmisteluun liittyvää tehtävää. Lisäksi sisäasiainministeriö vastaisi maakuntaohjelmien ja muiden ohjelmien valmistelun ja toimeenpanon yhteensovittamisesta, seurannasta ja arvioinnista yhteistyössä muiden ministeriöiden ja maakuntien liittojen kanssa ottaen huomioon, mitä 18 §:ssä säädetään. Muilla ministeriöillä tarkoitettaisiin niitä ministeriöitä, joilla on alueiden kehittämiseen vaikuttavia toimenpiteitä ja rahoitusta.

Pykälän 1 momentissa muilla ohjelmilla tarkoitettaisiin Euroopan yhteisön alueellisia rakennerahasto-ohjelmia ja erityisohjelmia. Erityisohjelmat olisivat lakiehdotuksen 14 §:ssä tarkoitettuja ohjelmia. Lakiehdotuksen 18 §:ssä on muun ohella säännös ohjelmien arvioinnista ja seurannasta, mikä säännöksen mukaan kuuluu toimivaltaiselle ministeriölle. Viittauksella 18 §:ään on tarkoitus rajata sisäasiainministeriön 6 §:n mukaiset tehtävät kohdistumaan niihin erityisohjelmiin, jotka kuuluvat sen toimialaan. Eri ohjelmien valmistelua ja täytäntöönpanon yhteensovittamista koskeva tehtävä liittyy uudistuksen tavoitteeseen selkeyttää ohjelmien välisiä suh-

teita. Sisäasiainministeriön tehtävänä tulisi kysymykseen esimerkiksi se, että sisäasiainministeriö tekisi lakiehdotuksen 11 §:ssä tarkoitetuista toteuttamissuunnitelmista koordinointia varten yhteenvedon. Yhteensovitus-tehtävä liittyisi myös lakiehdotuksen 10 §:n 1 momentin tarkoittamaan maakuntaohjelman rahoitussuunnitelmaan. Euroopan yhteisön alueellisten rakennerahasto-ohjelmien osalta sisäasiainministeriö on käytännössä jo hoitanut mainittuja tehtäviä. Perusteena on ollut se, että sisäasiainministeriön toimialaan valtioneuvoston ohjesäännön mukaan kuuluvat aluekehitys ja siihen liittyvien ohjelmien sekä niiden suunnittelun ja toteutuksen yhteensovittaminen. Ohjelmien päällekkäisyyksien poistamiseksi ja ohjelmarakenteen selkeyttämiseksi on välttämätöntä, että erityisesti ohjelmien valmistelussa, mutta myös myöhemmin niiden täytäntöönpanossa pyritään ohjelmien sisältöjä sovittamaan yhteen toisiinsa nykyistä tehokkaammin. Maakunnan tasolla yhteensovittamisesta vastaisi maakunnan liitto. Asiasta säädettäisiin lakiehdotuksen 10 §:ssä. Lisäksi ehdotetaan sisäasiainministeriölle vastuuta ohjelmien seurannasta ja arvioinnista yhteistyössä muiden ministeriöiden ja maakuntien liittojen kanssa. Alueiden kehittämiseen vaikuttavia ohjelmia ja päätöksiä valmistellessaan ministeriö toimisi yhteistyössä maakuntien liittojen kanssa. Yhteistyö voisi tapahtua joustavasti siten, että asiaa käsiteltäisiin sisäasiainministeriön johdolla työryhmissä, joissa olisivat jäseninä muut ministeriöt ja maakuntien liitot sekä muut ohjelmien valmisteluun osallistuvat tahot.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännöstä, jonka mukaan sisäasiainministeriö toimii valtionavustuslaissa tarkoitettuna valtionapuviranomaisena myöntäessään 4 luvussa tarkoitettuja tukia. Valtionavustuslaissa valtionapuviranomaisella tarkoitetaan sitä viranomaista, jonka tehtäviin kyseistä valtionavustusta koskevat asiat lainsäädännön nojalla kuuluvat. Valtionavustuslaissa säädetään valtionapuviranomaisen toimivalta, mutta ei siitä, mikä viranomaisen kulloinkin käyttää valtionapuviranomaisen toimivaltaa. Säännös liittyy lakiehdotuksen 4 luvussa oleviin tukea koskeviin säännöksiin, joissa tarkoituksena on, että valtionavustus-

laki tulisi osaksi sovellettavaksi avustuksen myöntämiseen. Sisäasiainministeriö voisi säännöksen nojalla valtionapuviranomaisena toimien myöntää 4 luvussa tarkoitettuja tukia kuten on tilanne voimassa olevassa laissa.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että sisäasiainministeriö antaa tarvittaessa ohjeita maakuntien liitoille maakuntaohjelman ja muiden tämän lain mukaisten ohjelmien valmistelusta sekä tuen myöntämisestä, maksamisesta ja valvonnasta. Säännös vastaa voimassa olevaa käytäntöä. Nykyisin asiasta säädetään aluekehitysasetuksen 19 §:ssä.

7 §. *Maakunnan liiton tehtävät.* Ehdotettavan lain 7 §:ssä säädettäisiin maakunnan liiton alueiden kehittämiseen liittyvistä tehtävistä. Nykyisessä aluekehityslaisissa maakunnan liitto tehtävistä säädetään lain 3 §:ssä. Tarkoituksena on, että tehtävät olisivat käytännössä samat kuin nykyisin. Säännöksen mukaan maakunnan liitto vastaisi ensinnäkin maakunnan yleisestä kehittämisestä yhteistyössä valtion viranomaisten kanssa ja toimisi 4 §:n mukaisena aluekehittämisviranomaisena maakunnassa. Valtion viranomaisilla tarkoitettaisiin lähinnä alueellisia viranomaisia kuten työvoima- ja elinkeinokeskuksia, ympäristökeskuksia ja lääninhallituksia. Tehtävä olisi luonteeltaan yleinen ja kattaisi kaikki alueiden kehittämiseen liittyvät asiat. Maakunnan kehittämiseen kuuluisi keskeisenä tehtävänä vastuu maakunnan suunniteltuun kuuluvan maakuntaohjelman valmistelusta yhteistyössä muiden valtion viranomaisten kanssa ja sen yhteensovittamisesta muihin maakunnan aluetta koskeviin ohjelmiin sekä maakuntaohjelman hyväksyminen. Ohjelmatyössä ja erityisesti sen valmistelussa korostuu yhteistyö kuntien, seutukuntien, valtion viranomaisten, alueen elinkeinoelämän, työmarkkinajärjestöjen ja muiden ohjelmatyöhön osallistuvien tahojen kanssa. Maakuntaohjelman valmisteluun liittyy myös eri ohjelmien yhteensovittustehtävä. Sellaisia ohjelmia olisivat sekä Euroopan yhteisön alueelliset rakennerahasto-ohjelmat että erityisohjelmat. Niistä säädettäisiin lakiehdotuksen 13 ja 14 §:ssä. Maakunnan liitto valmistelisi maakuntaohjelman perusteella vuosittaisen maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman yhteistyössä valtion viranomaisten, kuntien ja muiden maakuntaohjelman rahoit-

tamiseen osallistuvien tahojen kanssa. Toteuttamissuunnitelmasta säädettäisiin lakiehdotuksen 11 §:ssä.

Pykälän 4 kohtaan ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan maakunnan liitto vastaa maakunnan alueen osalta ehdotusten laatimisesta, jotka koskevat Euroopan yhteisön alueellisia rakennerahasto-ohjelmia.

Seutuyhteistyön merkitys alueiden kehittämisessä on tullut yhä tärkeämmäksi. Yhä useammilla pienillä kunnilla on lisääntyviä vaikeuksia järjestää asianmukaisia palveluja. Kuntien, joilla on yhteiset intressit, yhteistyöllä voidaan sen sijaan keskittää voimavaroja ja saada aikaan sellaisia ratkaisuja, joissa kukin kunta yksinään ei olisi riittävän vahva. Eräs luonteva yhteistyön alue, jossa kunnilla on yhteisiä tavoitteita, on seutukunta. Vapaaehtoisen seutuyhteistyön laajentamista ja syventämistä onkin edistetty monin tavoin. Yleisimmät kuntien yhteistyön kohteet seuduilla ovat olleet elinkeinopolitiikka, edunvalvonta, ohjelmatyö ja erilaiset yksittäiset hankkeet. Tämän vuoksi ehdotetaan nykyiseen tapaan laissa nimenomaisesti mainittavaksi, että maakunnan liitto edistää kuntien seudullista ja muuta yhteistyötä. Alueiden kehittäminen edellyttää usein laajojen aluekokonaisuuksien puitteissa tehtävää valmistelutyötä ja ratkaisuja. Samoin maakuntien raja-alueilla on syytä soveltaa usein asianomaisten maakuntien kesken yhdessä sopimia ratkaisuja. Tämän vuoksi on tärkeää, että kukin maakunta pyrkii tehostamaan maakuntien välistä yhteistyötä. Maakunnan liiton tehtävänä olisi lakiehdotuksen mukaan lisäksi edistää yhteistyötä alueiden kehittämisen kannalta keskeisten julkis- ja yksityisoikeudellisten oikeushenkilöiden kanssa. Niillä tarkoitetaan julkis- ja yksityisoikeudellisia yhteisöjä ja säätiöitä. Niillä tarkoitetaan myös Finnvera Oyj:tä, elinkeinoelämän ja työmarkkinajärjestöjä, ympäristönsuojelujärjestöjä ja muita maakunnan kehittämiseen vaikuttavia yhteisöjä ja säätiöitä. Euroopan yhteisön rakennerahasto-ohjelmissa kumpanuus on tärkeä periaate ja sitä toteutetaan ohjelmatyön eri vaiheissa, valmistelussa, täytäntöönpanossa ja seurannassa. Myös kansallisessa ohjelmatyössä ja muussa alueiden kehittämiseen liittyvässä työssä on tärkeää, että kumpanuutta laajennetaan ja syvennetään.

Maakunnan liiton tehtäväksi ehdotetaan lisäksi seurata maakunnan ja sen osien kehitystä. Tehtävä on välttämätön osa yleistä kehittämistehtävää ja on kuulunut jo nykyisin maakuntien liitoille. Ehdotettavassa suunnittelujärjestelmässä seurantaa ja arviointia on tarkoitus lisätä ohjelmien tehokkuuden lisäämiseksi.

Säädettäessä nykyistä aluekehityslakia Suomi ei vielä ollut Euroopan yhteisöjen jäsen. Euroopan unionissa asukkaiden edustukselliseen järjestelmään perustuvien maakunnallisten viranomaisten asema on vahvistumassa. Aluehallinto on kytketty muun muassa Alueiden komitean kautta Euroopan unionin asioiden valmistelujärjestelmään. Muutkin kansainväliset yhteydet aluetasolla ovat tulleet yhä tärkeämmiksi. Laissa mainittaisiin nykyiseen tapaan, että maakunnan liitto hoitaa tehtäviinsä liittyviä kansainvälisiä asioita ja yhteyksiä.

Maakunnan liitto hoitaisi lisäksi muut tehtävänsä sen mukaan kuin tässä laissa säädetään. Tähän ryhmään kuuluisivat kaikki ne tehtävät ja toiminnot, jotka liitolle käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen mukaan kuuluvat. Maakunnan liitolle kuuluisi siten esimerkiksi maakuntaohjelmaan liittyvän ohjelmasuunnitelman laatiminen.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan maakunnan liitto toimii valtionavustuslaissa tarkoitettuna valtionapuviranomainen myöntäessään 4 luvussa tarkoitettuja tukia. Perustelujen osalta viitataan edellä 6 §:n 2 momenttia koskeviin yksityiskohtaisiin perusteluihin.

8 §. *Hallinnonaloittainen alueiden kehittäminen.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset hallinnonaloittaisesta alueiden kehittämistä koskevasta suunnittelusta. Lakiehdotuksen mukaan valtioneuvoston päätöksellä määrätyt ministeriöt määrittäisivät määrääjäksi alueiden kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet sekä periaatteet toimenpiteiden alueellisesta kohdentamisesta ja rahoituksesta ottaen huomioon maakuntien kehittämisen tavoitteet. Määrääjällä tarkoitettaisiin pääsääntöisesti normaalia eduskunnan vaalikautta eli neljän vuoden aikaa. Tarkoituksena on, että määrittely tehtäisiin sen jälkeen, kun valtioneuvosto on päättänyt valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista. Rahoitus määriteltäisiin

teista. Rahoitus määriteltäisiin vuosittain siltä osin kuin se on mahdollista. Maakuntien kehittämisen tavoitteilla tarkoitetaan maakuntaohjelmissa esitettyjä tavoitteita. Kaikkia ministeriöitä kuten valtioneuvoston kansliaa alueiden kehittämistä koskeva suunnittelu ei koskisi. Kysymykseen voisivat tulla ne ministeriöt, joiden toimenpiteillä on merkitystä alueiden kehittämisen kannalta. Sellaisia ministeriöitä olisivat ainakin kauppa- ja teollisuusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, opetusministeriö, sisäasiainministeriö, työministeriö ja ympäristöministeriö. Asia voisi sisältyä esimerkiksi valtioneuvoston 9 §:n nojalla tekemään alueiden kehittämistä koskevaan päätökseen.

Alueiden kehittämistä koskeva suunnittelu olisi osa hallinnonaloittaista muuta suunnittelua. Tarkoituksena on, että ministeriöt määrittäisivät alueiden kehittämistä koskevan toiminta-ajatuksensa. Eräänä keskeisenä suunnittelun muotona on kullakin hallinnonalalla valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) mukainen toiminta- ja taloussuunnittelu. Lisäksi hallinnonaloilla voi olla muuta suunnittelua kuten opetusministeriössä koulutuksen ja yliopistoissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelma. Tarkoituksenmukaista olisi, että alueiden kehittämistä koskeva suunnittelu noudattaisi samaa aikataulua kuin toiminta- ja taloussuunnitelma ja se voisi sisältyä siihen osana. Mahdollista on myös, että alueiden kehittämistä koskevasta suunnittelusta laadittaisiin erillinen suunnitelma. Alueilla tarkoitettaisiin yleensä maakuntia. Alueiden määrittely mahdollistaa myös sen, että suunnittelu koskisi myös työvoima- ja elinkeinokeskusten toimialueita, jotka joiltakin osin poikkeavat maakuntajaosta.

Alueiden kehittämistoimenpiteiden kohdentamisperiaatteet olisivat niitä periaatteita, joiden nojalla kehittämistoimenpiteet ja niiden rahoitus voidaan jakaa alueittain. Hallinnonaloilla ei ole välttämättä mahdollista kohdistaa etukäteen kaikkia toimenpiteiden rahoitusta alueittain. Alueittaisella kohdentamisella pyritään siihen, että maakuntien suunnittelua varten olisi käytössä tietoa siitä, kuinka valtion eri hallinnonalojen toimenpiteiden voidaan arvioida jakautuvan maakun-

tiin ohjelmakaudella. Tiedot ovat tarpeen erityisesti laadittaessa maakuntaohjelmaa. Ohjelman tulisi myös sisältää arvio kehittämis-toimenpiteiden rahoittamisesta koko ohjelmakaudella. Rahoituksen määrittäminen voisi perustua kehysohjaukseen. Kehysohjauksella hallitus päättää hallinnonaloittain keskeisimmistä linjauksista ja resursseista ja hyväksyy perusteet toiminta- ja taloussuunnitelman sekä talousarvion laadinnalle tulevalle varainhoitovuodelle ja kolmelle seuraavalle vuodelle. Alueiden kehittämisen tavoitteet pyrittäisiin ottamaan huomioon valtion talousarvion menokehysten valmistelussa. Menokehykset vahvistetaan vuosittain maaliskuussa. Tavoitteet ja toimenpiteet olisi tarkoitus määrittellä neljäksi vuodeksi.

Keskushallintouudistukseen liittyy suositus siitä, että hallituksen politiikkaohjelmien poliittinen seuranta ja tarkistusprosessi kytkettäisiin vuosittaisen budjetin kehysmenettelyn aikatauluun niin, että hallitus käsittelee politiikkaohjelmiaan ja resurssien allokointia yhtenä kokonaisuutena kerran vuodessa. Ehdotettavan ministeriöiden alueiden kehittämiseen vaikuttavan tavoitteiden ja toimenpiteiden sekä rahoituksen määrittelyn kautta olisi esitettävissä tarvittavat tiedot myös kehysmenettelyä varten. Ehdotettu järjestelmä sopisi tältä osin keskushallintouudistukseen, jos alueiden kehittäminen valittaisiin yhdeksi politiikkaohjelmaksi. Keskushallintouudistuksen yhteydessä kuitenkin ratkaistaan myös alueiden kehittämistä koskevien tehtävien organisointi keskushallinnossa.

Valtioneuvoston ohjesäännön mukaan valtioneuvoston yleisistunnossa käsitellään ja ratkaistaan muun ohella yhteiskuntapoliittisesti merkittävien määrärahojen jako tai jakoa koskevat periaatteet samoin kuin määrärahojen jako alueellisesti, jolleivät jakoperusteet ole säädöksissä tai määräyksissä taikka valtion talousarvion perusteluissa eikä kyse ole virastojen tai laitosten toimintamenoihin tarkoitetuista määrärahoista. Säännöksen nojalla useissa tapauksissa aluepoliittisesti merkittävien määrärahojen jako eri hallinnonaloilla käsitellään valtioneuvoston yleisistunnossa. Tämä kuuluu osana valtion talousarvion täytäntöönpanoa myös ehdotettavan lain mukaiseen järjestelmään. Asiasta ei kuitenkaan ehdoteta säädettäväksi tässä

laissa. Tarkoituksenmukaista olisi, että varojen jako eri hallinnonaloilla tapahtuisi mahdollisimman samanaikaisesti talousarvion hyväksymisen jälkeen. Alueellisessa jaossa otettaisiin huomioon 11 §:n mukainen maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitetun suunnitelun sisällöstä ja aikataulusta sekä suunnitelmassa noudatettavasta menettelystä.

3 luku. Ohjelmatyö

9 §. *Valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista. Tavoitteista päättäisi valtioneuvosto. Tavoitteista päätettäessä on otettava huomioon lain tavoitteet. Tarkoituksena on, että valtioneuvosto päätöksellään tarkentaisi lain tavoitteita tai osoittaisi alueiden kehittämistoiminnan painopistealueita valtakunnan tasolla. Valtioneuvosto päättäisi tavoitteista hallituskauden alussa määräajaksi, joka olisi pääsääntöisesti eduskuntavaalien vaalikausi eli neljä vuotta. Näin turvattaisiin alueiden kehittämisen poliittinen ohjaus. Tavoitteita voitaisiin myös hallituskauden aikana tarkentaa tai muuttaa olennaisesti muuttuneen alueellisen kehityksen vaatimalla tavalla. Valtioneuvoston alueiden kehittämistä hakea muutosta valittamalla. Päätös ei sisältäisi sellaista hallintolainkäyttölain (586/1996) 5 §:ssä tarkoitettua toimenpidettä, jolla asia ratkaistaisiin.

Valtioneuvoston päätöksessä otettaisiin huomioon lakiehdotuksen mukaan lain 1 §:ssä tarkoitetut tavoitteet ja ne koskisivat alueiden kehittämistä ja kehittyneisyyserojen vähentämistä. Tarkoituksena on, että laissa ei tarkemmin yksilöitäisi niitä seikkoja, joita päätöksessä tulisi olla, vaan valtioneuvostolla olisi joustavasti mahdollisuus lain tavoitteiden mukaan ottaa huomioon keskeisiä aluepoliittisia ongelmia. Säännöksen nojalla valtioneuvosto voisi päättää toimenpiteistä, joiden tavoitteena on osaamisen tai yritystoiminnan kehittäminen. Valtioneuvosto voisi

myös päättää tavoitteista, jotka koskisivat keskustusten kehittämistä tai joilla lisätään maa-seudun ja saariston elinvoimaisuutta. Kehityserojen vähentämiseen liittyen valtioneuvosto voisi päättää tavoitetilat maan eri osien kehityserojen vähentämiseksi ja tavoitteet erityisten ongelma-alueiden kehittämiseksi.

Alueiden kehittämistä koskevat toimenpiteet voisivat koskea myös valtion omaa hallintoa. Valtionhallintoa uudistettaessa ja kehitettäessä sen toimintoja voidaan sijoittaa uudelleen. Valtioneuvosto voisi määritellä tätä varten aluekehittämisen tavoitteiden mukaiset valtion toimintojen sijoittamista koskevat tavoitteet. Valtion paikallishallinto tuottaa palveluita, joita erityisesti yritysasiakkaat tarvitsevat, mutta jotka ovat välttämättömiä lähes jokaiselle kansalaiselle. Sellaisia palveluja tuottavat varsinkin työvoimaja elinkeinokeskukset sekä ympäristökeskukset. Eri hallinnonaloilla palveluiden saavuus vaihtelee. Taloudellinen tilanne ja taloudellisuuden vaatimukset ovat johtaneet monilla hallinnonaloilla toimipaikkojen sulkemiseen tai aukiolon rajoituksiin sekä palveluvalikoiman supistuksiin. Päätösvalta valtion paikallishallinnon viranomaisten toimialueista ja toimipaikoista kuuluu yleensä valtion asianomaiselle aluehallintoviranomaiselle ja päätösvalta paikallishallintoviranomaisen eriasteisista sivutoimipisteistä viranomaiselle itselleen tai asianomaiselle aluehallintoviranomaiselle. Eduskunnassa on käsiteltävänä mainittuun päätöksentekoon liittyen hallituksen esitys HE 237/2001 vp laiksi valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevasta toimivallasta. Esityksen mukaan päätösvalan järjestämisen viimesijaisena tavoitteena on parantaa hallituksen mahdollisuuksia vaikuttaa sijoittamispäätöksellä alueelliseen kehitykseen ja maan eri osien työllisyyteen sekä turvata valtion oman työvoiman saanti pitkällä tähtäimellä. Valtioneuvosto on marraskuussa 2001 tehnyt periaatepäätöksen valtion toimintojen sijoittamisen strategiasta. Ehdotettavan säännöksen nojalla valtioneuvosto voisi ottaa huomioon periaatepäätöksen asettaa yleisiä tavoitteita, jotka liittyisivät valtion toimintojen alueellistamiseen.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että alueiden kehittämiseksi päättämiensä valtakun-

nallisten tavoitteiden toteuttamiseksi valtioneuvosto voisi käynnistää kokonaan uusia erityisohjelmia tai suunnata ja tehostaa jo olemassa olevia ohjelmia. Valtioneuvosto asettaisi ohjelmatyölle tavoitteet ja määrittäisi muut tarpeelliset edellytykset ohjelmien laatimiseksi. Ohjelmien laatimisesta ja hyväksymisestä ehdotetaan säädettäväksi tarkemmin lain 14 §:ssä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan valtion viranomaiset ottavat toiminnassaan huomioon valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet, edistävät niiden toteuttamista ja arvioivat toimenpiteidensä vaikutuksia alueiden kehittämisen kannalta. Erityisesti tavoitteet tulisi ottaa huomioon hallinnonaloittaisessa alueiden kehittämisessä, josta ehdotetaan säädettäväksi lain 8 §:ssä.

10 §. *Maakuntaohjelma.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset maakuntaohjelman laatimisesta, sisällöstä, valmistelusta ja hyväksymisestä. Pykälän 1 momentin mukaan ehdotetaan, että maakunnan liitto laatii maakunnan aluetta koskevan määräaikaisen maakuntaohjelman. Pykälään ehdotetaan otettavaksi yleinen kuvaus maakuntaohjelman sisällöstä. Maakuntaohjelma sisältäisi maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet, maakunnan kehittämisen kannalta olennaiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi ja suunnitelman maakuntaohjelman rahoittamiseksi. Maakuntaohjelma ja sen rahoitussuunnitelma ovat ohjeellisia ja siinä muodossa vaikuttavat viranomaisten valmistellessa toimialansa päätöksiä ja niiden rahoitusta. Sisältöön liittyen tarkoituksena on, että maakunnan kehittämistä koskevat toimenpiteet ryhmiteltäisiin maakunnan kannalta tarkoituksenmukaisiksi ryhmiä, toimintalinjoiksi. Tältä osin jaottelu vastaisi Euroopan yhteisön rakennerahastoista osarahoitettavien rakennerahasto-ohjelmien rakennetta. Ohjelmaan voisi sisältyä myös maakunnan kehittämisen kannalta olennaiset hankkeet. Olennaisuus hankkeen osalta voisi täytyä, jos hanke on rahoituksen kannalta huomattavan suuri suhteessa ohjelman rahoitukseen tai se olisi muutoin maakunnan kannalta merkittävä ja keskeinen kehittämistoimi. Pääsääntönä kuitenkin olisi, että ohjelmassa kuvattaisiin eri hallinnonalo-

jen toimenpiteitä yleisemmällä tasolla. Yksittäisten hankkeiden toteuttamisesta olisi mahdollista tehdä erilliset ohjelmasopimukset. Menettely vastaisi voimassa olevan lain mukaista menettelyä ja siitä ehdotetaan säädettäväksi lain 16 §:ssä. Valtion eri hallinnonalojen osalta perusteet arvioida rahoituksen määrää saataisiin 8 §:n mukaiseen hallinnonaloittaiseen suunnitteluun sisältyvästä rahoitusta koskevasta arviosta.

Maakuntaohjelmaan sisältyisi lakiehdotuksen mukaan suunnitelma ohjelman rahoittamisesta. Tarkoituksena on, että maakuntaohjelmassa esitetään valtion rahoitusosuus hallinnonaloittain, kuntien rahoitus ja arvio yksityisestä rahoituksesta. Rahoitussuunnitelmassa tarkastellaan maakunnan alueellisen kehittämisen tarvitsemää kokonaisrahoitusta. Sen vuoksi se sisältää myös alueellisten rakennerahasto-ohjelmien ja erityisohjelmien maakuntaan kohdistuvan rahoituksen osana kokonaisuutta. Lakiehdotuksen 8 §:n mukaan ministeriön hallinnonaloittaisessa alueiden kehittämistä koskevassa suunnittelussa otetaan huomioon maakuntien kehittämisen tavoitteet, jotka käyvät ilmi maakuntaohjelmista. Maakuntaohjelmien rahoitussuunnitelmilla pyritään vaikuttamaan keskipitkällä aikavälillä hallinnonalojen menokehyksiin. Tarkoituksena olisi, että rahoitussuunnitelmia käytettäisiin hallinnonalojen kehysbudjetoinnin valmisteluissa. Käytännössä sisäasiainministeriö lakiehdotuksen 6 §:n nojalla kokoaisi suunnitelmat ja toimittaisi ne muiden ministeriöiden käyttöön.

Pykälän 1 momentin mukaan ehdotetaan, että Lapin maakunnassa maakuntaohjelmaan tulee sisältyä saamelaiskulttuuria koskeva osa. Perustuslaissa säädetään saamelaisten oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin. Saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) mukaan saamelaisille alkuperäiskansana turvataan omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto. Kulttuuri-itsehallintoon kuuluu perinteisten saamelaiselinkeinojen suojaaminen. Saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Tarkoituksena on, että saamelaiskäräjät vastaisivat saamelaiskulttuuria koskevan osan valmistelusta. Muilta osin valmistelu tapahtuisi lakiehdotuksen 3 momentin

mukaan yhteistyössä kuntien, valtion viranomaisten ja alueiden kehittämiseen osallistuvien yhteisöjen ja järjestöjen sekä muiden vastaavien tahojen kanssa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös maakuntaohjelman suhteesta valtakunnallisiin alueiden kehittämisen tavoitteisiin ja muihin maakunnan aluetta koskeviin ohjelmiin. Lakiehdotuksen mukaan maakuntaohjelmaa laadittaessa ottaa huomioon valtioneuvoston hyväksymät valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet. Valtioneuvoston tavoitteiden tarkoituksena on suunnata alueiden kehittämiseen liittyvää ohjelmatyötä. Tarkoituksena on, että maakuntaohjelmien sisältö ei voisi olla ristiriidassa valtakunnallisten alueiden kehittämisen tavoitteiden kanssa. Lisäksi tulisi ottaa huomioon hallinnonaloittainen alueiden kehittämisen suunnittelu, maakuntaa koskevat muut ohjelmat sekä maankäyttö- ja rakennuslain 25 §:ssä tarkoitettu maakuntasuunnitelma. Säännöksellä on tarkoitus kuvata maakuntaohjelman asemaa suhteessa muuhun alueiden kehittämistä koskevaan suunnitteluun ja ohjelmatyöhön. Maakuntaohjelma muodostaisi maakunnan aluetta koskevan yleisen ohjelman siten, että muut maakunnan aluetta koskevat ohjelmat sovitettaisiin yhteen maakuntaohjelmaan. Muilla ohjelmilla tarkoitettaisiin Euroopan yhteisön alueellisia rakennerahasto-ohjelmia ja erityisohjelmia. Yhteensovitus tarkoittaisi sitä, että siltä osin kuin muut ohjelmat sisältäisivät maakunnan aluetta koskevia toimenpiteitä, kyseiset ohjelmat otettaisiin huomioon maakuntaohjelmassa. Muut ohjelmat eivät voisi olla ristiriidassa maakuntaohjelman kanssa. Näin vähennettäisiin eri ohjelmien välisiä päällekkäisyyksiä.

Maakuntasuunnitelmasta säädetään maankäyttö- ja rakennuslain 25 §:ssä, jossa kuvataan maakunnan suunnittelun tehtävät. Säännöksen mukaan maakunnan suunnitteluun kuuluvat maakuntasuunnitelma, muuta alueiden käytön suunnittelua ohjaava maakunta-kaava ja alueellinen kehittämisohjelma, jolla tarkoitetaan maakuntaohjelmaa. Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset tavoitteet sovittaen ne yhteen alueiden käyttöön liittyvien maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. Maakunta-

suunnitelmassa osoitetaan maakunnan tavoiteltu kehitys. Maakuntakaavassa esitetään alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet ja osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Maakuntasuunnitelman sisällöstä tai laatimisesta ei maankäyttö- ja rakennuslaki sisällä yksityiskohtaisempia säännöksiä.

Maakuntasuunnitelmatyöryhmän ehdotuksessa (514/2001) annetaan suosituksia maakuntien liitoille hyvästä maakuntasuunnitelmasta sekä valtion viranomaisille ja muille sidosryhmille osallistumisesta maakuntasuunnitelman laatimiseen. Työryhmän mukaan maakuntasuunnitelman kannalta keskeisiä valtakunnan tason lähtökohtia ovat valtioneuvoston päätökset valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista ja alueiden kehittämisen tavoitteista. Maakuntasuunnitelma on pitkän aikavälin suunnittelua, jonka aikatahtaus on 20 - 30 vuotta. Suunnitelma laadittaisiin ja päivitetäisiin valtuustokausittain. Maakuntasuunnitelmassa tarkasteltaisiin maakunnan kehittämistä kokonaisvaltaisesti ja sovitettaisiin yhteen eri toimintapolitiikkoja. Maakuntasuunnitelmassa kehittämisen suuria linjoja määritettäisiin suhteessa ennakoitavissa olevaan tulevaisuuteen ja maakunnan voimavaroihin. Tarkoituksena on, että maakuntasuunnitelmaan sisältyvä tulevaisuuden ennakointi ja pitkän aikavälin tavoittilan määrittely suuntaisi maakuntaohjelmassa määriteltäviä lähivuosien toimenpiteitä. Tarkoituksena on myös, että maakuntasuunnitelman, maakuntakaavan ja maakuntaohjelman laatimisprosessit voisivat lomittua keskenään ja hyödyntää samaa tietopohjaa ja samoja tietokanavia. Tätä kautta myös maakuntaohjelma ja maakuntakaava kytkeytyisivät toisiinsa. Tältä osin olisi toisaalta mahdollista, että maakuntaohjelmassa määritellyt kehittämistoimet olisivat pohjana luotaessa alueiden käytön edellytyksiä maakuntakaavassa. Toisaalta maakuntakaavaa voitaisiin toteuttaa maakuntaohjelman keinoin.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että maakuntaohjelma valmisteltaisiin yhteistyössä kuntien ja valtion viranomaisten sekä alueiden kehittämiseen osallistuvien yhteisöjen ja järjestöjen sekä muiden vastaavien tahojen kanssa. Viranomaisilla tarkoitettaisiin pääasiallisesti eri hallinnonalojen aluehallintovi-

ranomaisia kuten työvoima- ja elinkeinokeskuksia, ympäristökeskuksia ja lääninhallituksia. Niillä hallinnonaloilla, joilla ei ole varsinaista aluehallintoa, kysymykseen tulevat keskushallinnon viranomaiset. Alueiden kehittämiseen osallistuvia järjestöjä olisivat esimerkiksi elinkeinoelämän ja työmarkkinajärjestöt sekä ympäristö- ja tasa-arvojärjestöt. Muilla vastaavilla tahoilla tarkoitettaisiin erilaisia kansalaisjärjestöjä, jotka osallistuvat alueiden kehittämistä koskevaan keskusteluun. Lapin maakunnassa ohjelman valmisteluun osallistuisi myös saamelaiskäräjät. Maakuntaohjelma laadittaisiin kunnanvaltuuston toimikausittain neljäksi vuodeksi. Maakuntaohjelman hyväksyy maakunnan liiton ylin päättävä toimielin. Yleensä ylimpänä päättävänä toimielimenä on maakunnan liittovaltuusto. Lisäksi ehdotetaan, että maakuntaohjelmaa tulisi tarkistaa tarvittaessa.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan valtion viranomaisten ottaisivat toiminnassaan huomioon maakuntaohjelmat, edistäisivät niiden toteuttamista ja arvioisivat toimenpiteidensä vaikutuksia aluekehitykseen. Säännöksellä kuvataan maakuntaohjelman asemaa ja sitovuutta suhteessa valtion alue- ja keskushallinnon viranomaisiin. Maakuntaohjelma on luonteeltaan ohjaava ja strategiatason asiakirja. Maakuntaohjelman ohjausvaikutus viranomaisiin syntyy ohjelman laatimisprosessin kautta sitoutumisena toteuttaa yhdessä sovittua maakunnan tahtoa. Viranomaisilla tarkoitettaisiin pääasiassa valtion paikallis- ja aluehallintoviranomaisia. Kaikilla hallinnonaloilla ei ole varsinaisia aluehallintoviranomaisia, joten viranomaisilla tarkoitettaisiin myös keskushallinnon viranomaisia, jotka tekevät alueiden kehittämiseen vaikuttavia päätöksiä. Säännöksen mukaan valtion viranomaisten tulisi ottaa huomioon maakuntaohjelmat. Lisäksi viranomaisten tulisi toiminnallaan edistää niiden toteutumista. Valtion viranomaisen ei siten voi lähtökohtaisesti toimia vastoin maakuntaohjelman tavoitteita. Tiettyjen edellytysten vallitessa poikkeaminen on kuitenkin mahdollista. Asiasta ehdotetaan otettavaksi säännös lakiehdotuksen 37 §:ään.

Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä maa-

kuntaohjelmaa laadittaessa noudatettavasta menettelystä ja aikataulusta. Laatumismenettelyyn liittyisivät esimerkiksi säännökset maakuntaohjelman yleisestä rakenteesta. Tämä on tarpeen ohjelmien vertailtavuuden kannalta.

11 §. *Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman laatimisesta ja sen sisällöstä. Lakiehdotuksen mukaan maakunnan liiton johdolla valmisteltaisiin vuosittainen maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma. Se sisältäisi ehdotuksen maakuntaohjelman ja sitä tarkentavien erityisohjelmien toteuttamisen kannalta keskeisiksi toimenpiteiksi sekä arvion niiden rahoittamisesta. Toteuttamissuunnitelma olisi, kuten maakuntaohjelmankin, luonteeltaan ohjeellinen eikä sillä olisi oikeudellisesti sitovaa vaikutusta. Ohjausvaikutus syntyisi suunnitelman laatimisprosessin kautta. Tarkoituksena on, että toteuttamissuunnitelman laatimisella voitaisiin vaikuttaa valtion talusarvion laadintaan. Tämän tavoitteen kannalta on keskeistä, että nyt ehdotettu menettely ottaa huomioon myös eri hallinnonalojen aluetasolla tapahtuvan toiminnan ja talouden suunnittelun ja talusarviomenettelyyn liittyvät seikat. Useilla hallinnonaloilla alueelliselle viranomaiselle asetetaan tavoitteet ja resurssit vuosittain syksyllä. Esimerkiksi työvoima- ja elinkeinokeskusten osalta se tapahtuu loka-marraskuussa. Talusneuvottelujen tulos on perusteena, kun työvoima- ja elinkeinokeskusministeriöt valmistelevat määrärahojen alueellisen jaon päätösesityksen valtioneuvoston käsiteltäväksi. Neuvottelujen perustana on myös ollut maakunnan liiton laatima muistio. Samassa yhteydessä käsitellään myös seuraavan vuoden kehysneuvotteluja ja talusarvioehdotuksen laadintaa varten tulostavoitteita. Tarkoituksena on, että maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma valmistuisi näitä neuvotteluja varten syksyllä. Toteuttamissuunnitelmalli olisi siten kolme tehtävää. Toteuttamissuunnitelmaa valmisteltaessa osapuolet neuvottelevat alueen kehittämisen kannalta keskeisistä toimenpiteistä ja niiden rahoituksesta. Toiseksi toteuttamissuunnitelmalli pyritään vaikuttamaan seuraavan vuoden alussa talusarvion nojalla toteuttavaan määrärahojen ja

myöntämisvaltuuksien alueelliseen jakoon, joka eri hallinnonalojen osalta viedään valtioneuvoston yleisistuntoon 8 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetyllä tavalla. Kolmanneksi toteuttamissuunnitelmalli pyritään vaikuttamaan seuraavan vuoden talusarvioehdotuksen valmisteluun. Tarkoituksena on, että toteuttamissuunnitelman ohjaava vaikutus ilmenisi kunkin hallinnonalan sisällä osana muuta suunnittelua ja tulosohejausta. Toteuttamissuunnitelma otettaisiin huomioon edellisenä syksynä eri hallinnonaloilla pidettävien tuloskeskustelujen yhteydessä ja olisi käytettävissä valmisteltaessa seuraavana vuonna budjettikehyksiä. Tarkemmasta aikataulusta on tarkoitus antaa säännökset valtioneuvoston asetuksella.

Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman valmistelun osalta ehdotetaan, että se tapahtuisi yhteistyössä valtion aluehallintoviranomaisten, kuntien ja muiden maakuntaohjelman rahoittamiseen osallistuvien tahojen kanssa.

Pykälän 2 momentin mukaan ehdotetaan, että valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmaa laadittaessa noudatettavasta menettelystä ja aikataulusta. Laatumismenettelyyn kuuluisivat esimerkiksi säännökset toteuttamissuunnitelman yleisestä rakenteesta.

12 §. *Maakunnan yhteistyöryhmän tehtävät.* Pykälään otettaisiin säännökset maakunnan yhteistyöryhmän tehtävistä. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että rakennerahastolain 17 §:ssä tarkoitettu maakunnan yhteistyöryhmä sovittaisi yhteen maakuntaohjelman ja lain 14 §:ssä tarkoitettujen erityisohjelmien toteuttamista ja rahoitusta. Tätä varten maakunnan yhteistyöryhmä hyväksyisi 11 §:ssä tarkoitettun maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman. Maakunnan yhteistyöryhmän tehtävistä on säännökset rakennerahastolain 21 §:ssä. Maakunnan yhteistyöryhmä käsittelee ja hyväksyy muun ohella alueellisia tavoiteohjelmia koskevat maakunnan yhteistyöasiakirjat. Maakunnan yhteistyöryhmien toiminnasta saatujen kokemusten mukaan ne on koettu toimiviksi toimielimiksi sovittamaan yhteen ja suuntaamaan Euroopan yhteisön rakennerahastojen ja niitä vastaavaa kansallista rahoitusta eri valtion vi-

ranomaisten, maakuntien liittojen ja muiden ohjelmien rahoitukseen osallistuvien kesken. Sen vuoksi on tarkoituksenmukaista, että maakunnan yhteistyöryhmä käsittelee myös maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman. Maakunnan yhteistyöryhmää varten on rakennerrahastolain 19 §:n mukainen sihteeristö, jonka tehtävänä on hoitaa yhteistyöryhmän asioiden valmistelu-, esittely- ja täytäntöönpanotehtäviä virkavastuulla. Tästä syystä toteuttamissuunnitelman valmistelun tulisi tapahtua myös yhteistyössä sihteeristön kanssa. Toteuttamissuunnitelmaa voidaan tarvittaessa tarkastaa, jos siihen on tarvetta esimerkiksi seurannan kannalta. Asiasta ei kuitenkaan ehdoteta otettavaksi säännöstä lakiin.

13 §. *Euroopan yhteisön alueelliset rakennerrahasto-ohjelmat.* Lakiehdotuksen 13 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännökset Euroopan yhteisön alueellisten rakennerrahasto-ohjelmien valmistelusta ja niiden käsittely- ja muuttamismenettelystä. Lakiehdotuksen 2 §:n soveltamisalaa koskevan säännöksen nojalla Euroopan yhteisön rakennerrahastoista rahoitettavien ohjelmien hallinnoinnista ja toimeenpanon yhteensovittamisesta säädetään rakennerrahastolaissa. Soveltamisalan kannalta on otettava huomioon rakennerrahastolain 16 §:n säännös. Sen mukaan alueellisten rakennerrahasto-ohjelmien valmisteluun sovelletaan alueiden kehittämisestä annetussa laissa säädetyt menettelytavat, jollei muusta laista muuta johdu. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännökset alueellisia rakennerrahasto-ohjelmia koskevien ehdotusten valmistelusta aluetasolla. Pykälän 2 momentti koski ohjelma-ehdotusten valmistelua keskushallinnossa ja niiden hyväksymistä. Pykälän 3 momentissa on säännökset ohjelmien ja ohjelma-asiakirjan täydennyksen muuttamisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan säännös koski alueellisia rakennerrahasto-ohjelmia. Ne on määritelty lakiehdotuksen 3 §:ssä. Säännöstä ei sovellettaisi tavoite 3 -ohjelmaan eikä Leader+ eikä Equal-yhteisöaloite-ohjelmaan. Ohjelmien tulee sisältää rakennerrahastoja koskevassa Euroopan yhteisön lainsäädännössä edellytetyt asiat. Viittauksella tarkoitetaan yleisasetuksen säännöksiä. Ohjelmia koskevat ehdotukset valmistellaan yhteistyössä valtion viranomaisten, kuntien se-

kä muiden ohjelmien toteuttamiseen osallistuvien julkis- ja yksityisoikeudellisten oikeushenkilöiden kanssa. Valtion viranomaisilla tarkoitetaan sekä keskushallinnon että aluehallinnon viranomaisia. Ohjelmien valmistelussa on otettava huomioon lisäksi lakiehdotuksen 6 §, jonka mukaan sisäasiainministeriö vastaa tämän lain mukaisten ohjelmien valmistelun ja toimeenpanon yhteensovittamisesta. Säännöksessä ohjelmilla tarkoitetaan myös alueellisia rakennerrahasto-ohjelmia.

Pykälän 2 momentissa säädetään alueellisten rakennerrahasto-ohjelmien hyväksymismenettelystä ja niitä koskevien ehdotusten jatkovalmistelusta. Säännöksen mukaan sisäasiainministeriö valmistelee yhteistyössä muiden ministeriöiden, maakuntien liittojen sekä muiden ohjelmien toteuttamiseen osallistuvien yhteisöjen ja järjestöjen kanssa 1 momentissa tarkoitettujen ehdotusten perusteella ohjelmaehdotukset valtioneuvoston käsiteltäviksi. Momentin mukaan valtioneuvosto päättäisi muiden kuin Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevien ohjelmaehdotusten antamisesta Euroopan yhteisöjen komission hyväksyttäväksi. Innovatiivisia toimia koskevat ohjelmat toimitetaan ilman valtioneuvoston käsittelyä komission hyväksyttäväksi.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan ohjelmien muuttamisessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä ohjelmia koskevien ehdotusten laatimisesta on 1 momentissa säädetty. Yleisasetuksen mukaan seurantakomitea voi ehdottaa hallintoviranomaiselle tukitoimen mukauttamista tai tarkistamista. Hallintoviranomaisen tehtävänä on myös ilmoittaa tukitoimen tarkistuksesta komissiolle sen jälkeen, kun se on saanut seurantakomitean hyväksymisen. Tarkoituksena on, että ohjelma-asiakirjan muutokset vietäisiin valtioneuvoston käsitteilyyn silloin, kun muutoksilla lisätään valtion vastuuta ohjelman rahoituksessa tai kun eri hallinnonalojen vastuuta muutetaan edellyttäen, että muutokset ovat merkittäviä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi säännös, jonka mukaan ohjelma-asiakirjan täydennyksen muuttamisesta päättää valtioneuvosto, jos muutos koski valtion vastinrahoituksen lisäämistä. Yleisasetuksen mukaan jäsenvaltio tai hallintoviranomainen

vahvistaa ohjelma-asiakirjan täydennyksen seurantakomitean suostumuksella. Rakennerahastolain 25 §:n mukaisen seurantakomitean tehtäviin yleisasetuksen mukaan kuuluu täydennyksen vahvistaminen ja mukauttaminen. Ohjelma-asiakirjan täydennyksessä sovitaan muun ohella ohjelman rahoitus toimenpidekokonaisuuksittain. Sen nojalla määräytyvät valtion eri hallinnonalojen osuudet toimenpidekokonaisuuksien rahoituksessa. Tämän vuoksi ja kansallisen käsittelyn selkeyttämiseksi ehdotetaan, että ohjelma-asiakirjan täydennyksen muutos käsitellään seurantakomitean päätöksen jälkeen valtioneuvostossa, jos valtion vastinrahoitusta lisätään. Ohjelma-asiakirjan täydennystä ei ole tarpeen viedä valtioneuvoston hyväksyttäväksi, koska se noudattaa ohjelma-asiakirjaa. Tällöin on riittävää, että ohjelma-asiakirjaa koskeva ehdotus on hyväksytty valtioneuvostossa.

14 §. *Erityisohjelmat.* Lakiehdotuksen 14 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännökset erityisohjelmien laatimisesta ja hyväksymisestä. Lakiehdotuksen mukaan pykälän 1 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan valtakunnallisten alueiden kehittämisen tavoitteiden toteuttamiseksi voidaan laatia määräaikaista erityisohjelmia. Pykälässä ehdotetaan, että erityisohjelmat sovitetaan yhteen maakuntaohjelmien kanssa. Alueiden kehittämisen tavoitteilla tarkoitetaan 9 §:n mukaisia valtioneuvoston päättämiä tavoitteita. Ohjelmat hyväksyisi valtioneuvosto. Ohjelmia koskevia esityksiä voivat laatia kunnat tai muut julkisoikeudelliset yhteisöt, julkisoikeudelliset säätiöt taikka yksityisoikeudelliset yhteisöt tai säätiöt. Aluekeskusohjelmassa seutukuntaan kuuluvat tai muut seudun kunnat voivat yhdessä laatia seutukuntaa tai muuta seutua koskevan ohjelmaesityksen. Kuntien yhteistyö ohjelman laatimisessa voisi perustua kuntalakiin tai se voi olla muuta vapaaehtoiseen sopimukseen perustuvaa yhteistyötä. Yksityisoikeudellisilla tai julkisoikeudellisilla yhteisöillä tarkoitetaan sellaisia oikeustoimikelpoisia yhteisöjä, jotka ovat joko valtion, kuntien tai muiden julkisoikeudellisten yhteisöjen tai yksityisten perustamia ja hallinnoimia. Ne voivat tulla kysymykseen ohjelman laatijoina ja toteuttajina lähinnä aluekeskus- ja osaamiskeskusohjelmassa.

Pykälän 1 momentin mukaan erityisohjelmat sovitetaan yhteen maakuntaohjelmien kanssa. Säännös osoittaa samalla maakuntaohjelman ja erityisohjelmien välisen suhteen. Maakunnassa erityisohjelmien laatimista tulisi harkita suhteessa maakunnan kokonaistavoitteisiin ja tarpeisiin. Erityisohjelmien tulee olla sopusoinnussa maakuntaohjelman tavoitteiden kanssa. Niiden tarkoituksena on tarkentaa maakuntaohjelmaa erityisiin teemoihin tai osa-alueisiin, kuten on tilanne osaamiskeskusohjelmassa. Ne voivat myös kohdistua maakuntaa suppeammille alueille kuten seutukuntiin, mikä on tilanne aluekeskusohjelmassa. Erityisohjelmassa toimijat voivat osaksi poiketa maakuntaohjelmasta. Siten esimerkiksi osaamiskeskusohjelmassa yksityisen sektorin merkitys erityisesti ohjelman toteutuksessa on huomattavan suuri. Erityisohjelmassa painopiste on usein hankkeissa, kun taas maakuntaohjelmassa kysymys on suuremmista kokonaisuuksista, toimintalinjoista ja toimenpiteistä niiden sisällä. Erityisohjelmilla on usein myös innovatiivinen luonne. Uusia toimintatapoja kokeillaan ensin rajatuissa erityisohjelmissa, joista ne myöhemmin voidaan siirtää muuhun ohjelmamenettelyyn. Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma sisältää sekä keskushallinnon toteuttamia laajaa maaseutupoliittikkaa koskevia toimenpiteitä että aluetason toimenpiteitä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että erityisohjelmia olisivat aluekeskusohjelma, maaseutupoliittinen kokonaisohjelma, osaamiskeskusohjelma ja saaristo-ohjelma. Ohjelmien tavoitteista ehdotetaan säädettäväksi lakiehdotuksen 15 §:ssä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan valtioneuvosto voi 9 §:n nojalla tehdä päätöksen myös muista kuin 2 momentissa tarkoitetuista erityisohjelmista. Pykälän 2 momentissa mainittuja ohjelmia on toteutettu jo voimassa olevan lain aikana. Erityisohjelmia koskevan luettelon ei kuitenkaan ole tarkoitus olla tyhjentävä, vaan valtioneuvosto voi päättää käynnistettäväksi myös muita alueiden kehittämiseksi tarpeellisia ohjelmia.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä ohjelmien erityisohjelmien sisäl-

löstä sekä niitä valmisteltaessa noudatettavasta menettelystä.

15 §. *Erityisohjelmien tavoitteet.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset erityisohjelmien tavoitteista. Pykälän 1 momentin mukaan aluekeskusohjelman tavoitteena on kehittää aluekeskusten vahvuuksia, erikoistumista ja yhteistyötä kaikki maakunnat kattavan verkoston vahvistamiseksi. Aluekeskukset muodostuvat toiminnallisesti yhtenäistä, työssäkäyntiin, asumiseen sekä palvelujen tuottamiseen ja kysyntään perustuvista kaupunkiseuduista.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman tavoitteista. Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman tavoitteena on uudistaa ja monipuolistaa elinkeinoja sekä turvata ja kehittää palveluja maaseudulla sovittamalla yhteen maaseutua koskevia eri hallinnonalojen toimenpiteitä.

Pykälän 3 momentin mukaan osaamiskeskusohjelman tavoitteena on parantaa kansainvälisesti kilpailukykyisen, korkeaa osaamista vaativan yritys- ja tutkimustoiminnan sijoittumisen ja kehittämisen edellytyksiä. Ohjelmalla tuetaan alueellista erikoistumista ja työnjakoa osaamiskeskusten välillä.

Pykälän 4 momentin mukaan saaristo-ohjelmaa toteutetaan saariston kehityksen edistämiseksi annetun lain (494/1981) 3 §:ssä tarkoitetussa saaristossa lain tavoitteiden edistämiseksi.

16 §. *Ohjelmiasopimus.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös ohjelmiasopimuksesta. Säännöksen mukaan tämän lain mukaisten ohjelmien toteuttamiseksi voidaan laatia ohjelmiasopimuksia. Niissä voidaan sopia ohjelmaan sisältyvien toimenpiteiden ja hankkeiden toteuttamisesta. Ohjelmiasopimus laadittaisiin kulloinkin sopimuksen kohteena olevan toimenpiteen rahoittamiseen osallistuvien kuntien, valtion viranomaisten sekä muiden alueen kehittämiseen osallistuvien oikeushenkilöiden kanssa. Ohjelmiasopimus olisi oikeudelliselta luonteeltaan osapuolten yhteisen kannan mukainen yksilöity aiesuunnitelma. Se laadittaisiin määräajaksi. Määräajan pituuteen vaikuttaa toteutettavien toimenpiteiden kesto. Maakuntaohjelman toteuttamiseksi laadittavaa ohjelmiasopimusta koskevat säännökset vastaisivat asialliselta

sisällöltään voimassa olevaa lakia. Maakuntaohjelman ohjelmiasopimus laadittaisiin maakunnan liiton johdolla.

Ohjelmiasopimusmenettelyä voitaisiin ehdotuksen mukaan käyttää hyväksi myös erityisohjelmissa sekä alueellisissa rakennerrahasto-ohjelmissa. Se voisi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun ohjelma on laadittu luonteeltaan yleiseksi tavoiteasiakirjaksi. Niiden toteuttamisesta sovittaisiin erikseen ohjelmiasopimuksessa. Tarkoituksena on, että ohjelmiasopimusmenettely otettaisiin käyttöön aluekeskusohjelmassa. Sopimuksen laatimiseen ja sitä koskeviin neuvotteluihin osallistuisi säännöksessä mainittujen lisäksi maakunnan liitto yleisenä aluekehittämisen viranomaisena.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä ohjelmiasopimuksia laadittaessa noudatettavasta menettelystä.

17 §. *Yhteistyöryhmät.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset yhteistyöryhmistä. Pykälässä ehdotetaan, että tässä laissa tarkoitettujen erityisohjelmien valmistelua, yhteensovittamista ja arviointia varten voidaan asettaa yhteistyöryhmiä. Tarkoituksena on, että yhteistyöryhmä toimisi sen ministeriön yhteydessä, jonka toimialaan ohjelma kuuluu. Jo nykyisin eräissä ohjelmissa kuten aluekeskus- ja osaamiskeskusohjelmassa sekä maaseutuohjelmassa on toiminut yhteistyöryhmiä. Yhteistyöryhmistä ehdotetaan otettavaksi säännös lakiin. Maa- ja metsätalousministeriön yhteydessä olevasta maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmän tehtävistä säädetään maaseudun kehittämisestä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (609/2000).

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännökset yhteistyöryhmän kokonpanosta ja sen nimittämisestä. Yhteistyöryhmissä olisivat edustettuina jäsenet ministeriöistä ja sellaisista yhteisöistä ja säätiöistä, joilla on huomattava merkitys alueiden kehittämisessä. Yhteistyöryhmien puheenjohtajat ja muut jäsenet nimittäisi valtioneuvosto.

Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä yhteistyöryhmien kokonpanosta, työskentelytavoista ja tehtävistä.

18 §. *Arviointi ja seuranta.* Pykälään ehdo-

tetaan otettavaksi säännökset ohjelmien arvioinnista ja seurannasta. Tarkoituksena on tehostaa erityisesti kansallisten ohjelmien toteutumisen seurantaa ja luoda säännöllinen ohjelmakohtainen arviointimenettely. Lakiehdotuksen 1 momentissa ehdotetaan säännöstä ohjelmien valmisteluvaiheessa tapahtuvasta arvioinnista. Pykälän 2 momentti sisältäisi yleiset säännökset ohjelmien arvioinnista ja siitä, kenen vastuulla on, että ohjelmat tulevat arvioiduiksi. Pykälän 3 momentti sisältäisi säännökset seurannasta.

Yleisesti ohjelman arviointi voidaan suorittaa ennakoarviointina, väliarviointina ja jälkiarviointina. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että tämän lain mukaisia ohjelmia valmisteltaessa niitä arvioidaan sen mukaan, kuin niiden arvioinnista erikseen säädetään. Tässä on kysymys ennakoarvioinnista. Säännöksessä ennakoarvioinnilla tarkoitetaan ympäristövaikutusten arviointia ja alueellisissa rakennerahasto-ohjelmissa vaadittavaa ennakoarviointia. Ympäristövaikutusten arvioinnista säädetään ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetussa laissa (468/1994). Lain 24 §:n mukaan ympäristövaikutukset on selvitettävä ja arvioitava riittävässä määrin viranomaisen valmistellessa sellaisia suunnitelmia ja ohjelmia, joiden toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia. Lainkohdassa säädetty ympäristövaikutusten arviointivelvoite koskee kaikkia tämän lakiehdotuksen mukaisia ohjelmia ja suunnitelmia. Ympäristövaikutusten arvioinnista vastaa kyseisen ohjelman tai suunnitelman muusta valmistelusta vastaava viranomainen, jonka tulee myös huolehtia siitä, että arviointi on riittävää ja asianmukaista. Tarkoituksena on, että arviointi kytketään osaksi ko. ohjelman tai suunnitelman valmisteluprosessia. Alueellisten rakennerahasto-ohjelmien ennakoarvioinnista säädetään Pykälän 2 momentissa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että ulkopuoliset arvioitsijat arvioisivat kunkin tässä laissa tarkoitettun ohjelman ainakin kerran. Ulkopuolisten arvioitsijoiden tulee olla riippumattomia arvioitavasta ohjelmasta. Arvioinnin tarkoituksena on sen lisäksi, että arvioidaan tavoitteiden toteutumista ja saavutettuja tuloksia, myös muodostaa pohjaa uuden ohjelmakauden ohjelmalle. Sen vuoksi arvi-

ointi tulisi ajoittaa siten, että siitä saatua tietoa voitaisiin hyödyntää uudella ohjelmakaudella. Arvioinnin toteuttamisen ajoitukseen vaikuttaa myös ohjelman kesto. Maakuntaohjelmat laaditaan valtuustokausittain eli neljäksi vuodeksi. Niiden osalta yksi arviointi olisi riittävää. Sellaisissa ohjelmissa, joiden ohjelmakausi on pitempi, kuten esimerkiksi osaamiskeskusohjelmissa, arviointeja voisi ohjelmakautta kohti olla kaksi, väliarviointi ja jälkiarviointi. Väliarviointista saatuja tuloksia voitaisiin hyödyntää ohjelmakauden loppupuolella. Lakiehdotuksen mukaan maakuntaohjelman arvioinnista vastaisi maakunnan liitto, hallinnonaloittaisten alueiden kehittämisen tavoitteiden arvioinnista vastaisi kukin ministeriö ja 14 §:ssä tarkoitettujen erityisohjelmien arvioinnista toimivaltaiset ministeriöt. Lisäksi 2 momentissa ehdotetaan, että tämän lain 13 §:ssä tarkoitettujen ohjelmien arvioinnista säädetään erikseen. Viittauksella tarkoitetaan yleisasetuksen arviointia koskevia säännöksiä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi seurantaa koskeva säännös. Sen mukaan maakuntaohjelmia rahoittavat viranomaiset toimittaisivat maakuntien liitoille sellaiset maakuntaohjelmien toteuttamista koskevat tiedot, jotka ovat tarpeen ohjelmien tulosten seurannan kannalta. Tarkoituksena on, että tietojen sisällöstä ja menettelyistä annettaisiin tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksella. Ministeriöt vastaisivat 8 §:ssä tarkoitettujen tavoitteiden toteutumisen seurannasta. Lisäksi ehdotetaan, että erityisohjelmien tavoitteiden toteutumisen seurannasta vastaisivat toimivaltaiset ministeriöt.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä arvioinnissa ja seurannassa käytettävistä tunnusluvuista ja noudatettavista menettelyistä.

4 luku. Sisäasiainministeriön hallinnonalalla myönnettävä tuki

19 §. *Kehittämishanke*. Pykälään ehdotetaan otettavaksi kehittämishankkeen määritelmä. Kehittämishankkeella tarkoitettaisiin määräaikaista suunnitelmaan perustuvaa

hanketta, jossa käyttöomaisuuden osuus voi olla enintään puolet kehittämishankkeen hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista. Määritelmän sisältö vastaa asiallisesti nykyisen lain mukaista sisältöä. Voimassa olevan asetuksen mukaan myönnettäessä avustusta kone- ja laitehankintojen osuus voi olla enintään puolet kehittämishankkeen hyväksyttävistä menoista. Säännös ehdotetaan otettavaksi kehittämishankkeen määritelmään. Määritelmässä kone- ja laitehankinnat on korvattu käyttöomaisuudella. Käyttöomaisuuden määrittely perustuu kirjanpitoa ja verotusta koskeviin säännöksiin. Se on alaltaan laajempi ja voi sisältää niiden lisäksi myös rakennelmia ja rakennuksia sekä kulumatonta käyttöomaisuutta, jota voi olla arvopaperit ja maa-alueet.

20 §. *Maakunnan kehittämisraha ja määrärahojen alueellinen jako.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös maakunnan kehittämishankkeesta ja säännös määrärahojen alueellisesta jaosta. Pykälän 1 momentin mukaan maakunnan kehittämisrahalla tarkoitettaisiin talousarvioon otettuja yksinomaan kansallisia alueiden kehittämiseen tarkoitettuja koskevia valtion määrärahoja.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös määrärahojen alueellisesta jaosta. Säännös vastaa voimassa olevan lain 6 §:n 2 momentissa olevaa säännöstä. Pykälän mukaan valtion talousarvioon otetaan vuosittain tarvittava määräraha tässä laissa tarkoitettuihin tukiin. Määrärahalla tarkoitetaan maakunnan kehittämisrahaa sekä rakennerrahastojen ja niitä vastaavaa valtion rahoitusosuutta. Lisäksi ehdotetaan, että valtioneuvosto päättää määrärahan jakamisesta alueittain. Rakennerrahastovarojen ja niitä vastaavien valtion rahoitusosuuksien jakamisesta on otettu säännökset rakennerrahasto-ohjelmien kansallisesta hallinnoinnista annettuun asetukseen (1354/1999). Asetuksen 4 §:ssä on säännökset rakennerrahastovarojen ja valtion rahoitusosuuksien jakamisesta ja siihen liittyvistä määräajoista. Tarkoituksena on, että säännöstä sovelletaan edelleen. Sen vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan alueellisiin rakennerrahasto-ohjelmiin liittyvien rakennerrahastovarojen ja niitä vastaavien valtion varojen jaossa noudatetaan lisäksi, mitä siitä erikseen säädetään.

21 §. *Valtionavustuslain soveltaminen.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi valtionavustuslakia koskeva viittaussäännös. Säännöksen mukaan tässä laissa tarkoitettuun tukeen noudatetaan, mitä valtionavustuslaissa säädetään, jollei jäljempänä toisin säädetä. Tarkoituksena on, että valtionavustuslaki tulisi pääsäännön mukaan sovellettavaksi myönnettäessä lakiehdotuksen 4 luvussa tarkoitettuja tukia. Niissä tapauksissa, joissa lakiehdotuksessa on myönnettävien tukien osalta erityissäännös, tulee alueiden kehittämislaki sovellettavaksi. Erityissäännökset johtuvat pääosaltaan myönnettävien tukien luonteesta määräaikaisina hanketukina, tukien ohjelmasedonnaisuudesta ja EY:n sääntelystä. Säännöksen nojalla valtionavustuslakia sovelletaan esimerkiksi tuen määrään, tuen myöntämisen yleisiin edellytyksiin, tuen hakemiseen, tuen hakijan selvittämisvelvollisuuteen, päätökseen, tuen maksamiseen ja käyttöön, tuen saajan tiedonantovelvollisuuteen, valtionapuviranomaisen valvontatehtävään, tarkastusoikeuteen ja tarkastuksen suorittamiseen, virka-apuun, maksatuksen keskeyttämiseen, valtionavustuksen palauttamiseen, korkoon ja viivästyskorkoon, tuen yhteisvastuullisuuteen, takaisinperinnän määräaikaan ja vanhenemiseen yksinomaan kansallisista varoista myönnetyn tuen osalta, kuitaukseen, tietojensaantiin ja tietojen luovuttamiseen, tiedoksiantoon ja täytäntöönpanoon.

22 §. *Tuen saajat.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös tuen saajista. Säännöksen mukaan tukea voitaisiin myöntää julkis- ja yksityisoikeudellisille oikeushenkilöille ja luonnollisille henkilöille. Julkisoikeudellisilla oikeushenkilöillä tarkoitettaisiin pääasiallisesti kuntia. Säännös vastaa sisällöltään voimassa olevan lain mukaista käytäntöä.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan tuki voidaan myöntää useammalle kuin yhdelle tuen saajalle yhteisesti. Esimerkiksi aluekeskusohjelmassa seutukuntaan kuuluvat kunnat voivat olla yhdessä hakijoina, jolloin kuntien yhteistoiminta perustuu vapaaehtoiseen sopimiseen.

23 §. *Tuen käyttö.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset tuen käytöstä. Tukea voitaisiin säännöksen mukaan myöntää valtion talousarvioon otettujen määrärahojen ra-

joissa alueiden kehittämistä ja alueen kuntien välisen elinkeinopoliittisen yhteistyön edistämistä koskeviin kehittämishankkeisiin (*alueellinen kehittämistuki*) sekä käyttöomaisuuden hankintaan perusrakenteen kehittämistä varten (*perusrakenteen investointituki*). Tarkoituksena on, että tuen käyttökohteet vastaisivat pääsääntöisesti voimassa olevaa käytäntöä.

Lakiin ehdotetaan otettavaksi uusi alueellista kehittämistukea koskeva määritelmä. Määritelmän avulla on tarkoitus selkeyttää tuen käyttökohteita. Määritelmän mukaan alueellisella kehittämistuella tarkoitettaisiin yleisesti alueiden kehittämistä koskevia kehittämishankkeita. Kehittämishanke on määritelty lakiehdotuksen 19 §:ssä. Lisäksi alueelliseen kehittämistukeen kuuluisi alueen kuntien välisen elinkeinopoliittisen yhteistyön edistäminen. Tästä tuen käyttökohteesta on säännös voimassa olevan aluekehitysasetuksen 11 §:ssä. Kehittämistukea voitaisiin myöntää yksinomaan kansallisena tukena maakunnan kehittämisrahasta tai alueellisiin rakennerahasto-ohjelmiin kuuluvista rakennerahastovaroista ja niitä vastaavasta kansallisesta julkisesta rahoitusosuudesta. Tarkemmat säännökset käyttökohteista on tarkoitus antaa valtioneuvoston asetuksella.

Alueellista kehittämistukea voitaisiin myöntää kuten nykyisinkin alueen elinkeinotoiminnan kehittämistä koskeviin hankkeisiin ja kuntien välisen elinkeinopoliittisen yhteistyön edistämistä koskeviin kehittämishankkeisiin. Kuntien seudullisen elinkeinopoliittisen yhteistyön edistämiseksi on tarpeen edelleen tukea alueellisten kehitysyhtiöiden perustamista ja kehittämistä määräaikaisten ponnostuksien. Tuki voisi olla kertaluonteista avustusta tai pääomansijoitusta kehitysyhtiöön. Tukea voidaan myöntää myös useampaa kuin yhtä aluetta koskeviin tai valtakunnallisesti tärkeisiin alueiden kehittämishankkeisiin. Useampaa kuin yhtä aluetta koskevat hankkeet voivat olla esimerkiksi ylimaakunnallisia hankkeita. Kehittämistukea voidaan myöntää lisäksi alueiden kehittämistä varten laadittujen ohjelmien hallinnointiin. Ohjelmat olisivat lakiehdotuksen 14 §:ssä tarkoitettuja erityisohjelmia. Näitä ohjelmia varten varattaisiin talousarviossa erikseen määrärahat ohjelmien hallinnoinnin kehittämiseen.

Hallinnointiin kuuluisi eri toimijoiden välisen yhteistyön ja hallinnointirakenteiden kehittäminen. Silloin, kun alueellinen kehittämistuki kohdistuisi yksittäiseen yritykseen ja olisi luokiteltava valtiontueksi, myönnettäisiin tuki de minimis -ehtoisena.

Perusrakenteeseen liittyvät investoinnit voisivat olla esimerkiksi tiestöön, satamiin, lentokenttiin tai toimitiloihin liittyviä investointeja, joita kunnat itse toteuttavat. Perusrakenteeseen myönnettävällä investointituella voitaisiin lisäksi rahoittaa yritystoiminnan kehittämiseksi rakennettujen toimitilojen käyttötarkoituksen muuttamiseen liittyvää peruskorjausta. Perusrakennetta koskevassa investointituessa julkinen vastinrahoitus tulee yksinomaan kunnilta. Tämä käy ilmi lakiehdotuksen 28 §:stä. Asiantuntemuksen turvaamiseksi tulisi hankkeista pyytää lausunto siltä valtion viranomaiselta, joka olisi valtion puolelta toimivaltainen rahoittamaan kysymyksessä olevaa hanketta, jos sitä pidetään tarpeellisena.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että maakunnan liitto voisi käyttää alueellista kehittämistukea myös itse toteuttamiinsa kehittämishankkeisiin, mikä vastaa nykyistä käytäntöä. Eräs tapa toteuttaa hanke on tehdä hankintasopimus palvelun tarjoajan kanssa.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan sisäasiainministeriö voi käyttää osan alueelliseen kehittämistukeen varatusta määrärahasta useampaa kuin yhtä aluetta koskeviin tai valtakunnallisesti tärkeisiin alueiden kehittämistä koskeviin hankkeisiin. Tämä vastaisi voimassa olevaa lakia eikä siihen ehdoteta muutosta. Lisäksi sisäasiainministeriö voisi käyttää alueellista kehittämistukea myös itse toteuttamiinsa kehittämishankkeisiin. Myös tämä vastaa voimassa olevaa käytäntöä.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan, että tukea ei saa käyttää yleisenä toimintatukena. Tämä on voimassa olevan lain mukaista. Lisäksi ehdotetaan, että tuki myönnetään avustuksena. Myös voimassa oleva lain mukainen tuki on ollut kokonaisuudessaan avustusta lukuun ottamatta pääomansijoitusta kehitysyhtiöön. Lisäksi momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan tuen käyttökohteista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Tarkoituksena on, että valtioneuvos-

ton asetuksessa säädettäisiin tuen käyttökohteista ja niihin liittyvistä hyväksyttävistä kustannuksista.

24 §. *Tuen myöntämisen yleiset edellytykset.* Pykälässä ehdotetaan säännöstä tuen myöntämisen eräistä yleisistä edellytyksistä. Pykälässä säädettyjen edellytysten lisäksi tuen myöntämisen yleisenä edellytyksenä on, mitä valtionavustuslain 7 §:ssä säädetään. Pykälän 1 momentissa säädetään edellytyksistä yleensä ja 2 momentissa erityisesti Interreg- ja Urban-yhteisöaloiteohjelman ja Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevan ohjelman osalta. Tuen myöntämisen yleisenä edellytyksenä on, että se on perusteltua avustuksen käytölle asetettujen tavoitteiden kannalta. Säännös osoittaa, että tuen myöntäminen perustuu aina viranomaisen harkintaan. Siinä tapauksessa, että tuen kohteena oleva hanke sisältyy alueelliseen rakennerahasto-ohjelmaan, tuen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että hanke on Euroopan yhteisön lainsäädännön ja ohjelman mukainen.

Pykälän 2 momentin mukaan Interreg- ja Urban-yhteisöaloiteohjelmassa ja Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevassa ohjelmassa tuen myöntämisen yleisenä edellytyksenä on 1 momentin lisäksi, että ohjelman toimeenpanoa varten asetettu hallintokomitea on rakennerahastolain 21 b §:n mukaisesti puoltanut hankkeen rahoittamista. Säännös vastaa voimassa olevan lain 3 a §:n 2 momentin, 3 c §:n 2 momentin ja 3 e §:n 2 momentin säännöstä.

25 §. *Hyväksyttävät kustannukset.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi yleinen säännös hankkeen hyväksyttävistä kustannuksista. Säännöksen mukaan tukea myönnetään tuen myöntäjän hyväksymän kustannusarvion mukaan tarpeellisten ja määrältään kohtuullisten menojen perusteella. Hankkeen menoista tulisi vähentää avustettavaan hankkeeseen välittömästi kohdistuvat tai liittyvät tulot. Kustannusten tulee siten olla hankkeen mukaisen käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia. Sen lisäksi vaaditaan, että kustannukset ovat määrältään kohtuullisia. Tällä tarkoitetaan sitä, että hankkeeseen liittyvistä menoeristä aiheutuneiden kustannusten tulee olla määrältään kohtuullisia. Olennaisesti käypään hintaan nähden ylihinnoiteltuja me-

noja ei tulisi hyväksyä. Pykälässä ehdotetaan lisäksi, että kustannusten hyväksyttävyyttä arvioitaessa on otettava huomioon sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, Euroopan yhteisön lainsäädännössä menojen tukikelpoisuutta koskevat säännöt. Säännöksellä tarkoitetaan yleisasetusta ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1260/1999 soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä rakennerahastoista yhteisrahoitettujen toimien tukikelpoisuuden osalta annettua komission asetusta (EY) N:o 1685/2000. Asetusta sovelletaan erityisesti alueellisiin rakennerahasto-ohjelmiin. Tarkoitus on, että asetus voitaisiin ottaa huomioon myös yksinomaan kansallisia varoja käytettäessä, ellei erityisistä syistä muuta johdu.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että tarkempia säännöksiä hyväksyttävien kustannusten lajista ja määrästä annettaisiin valtioneuvoston asetuksella.

26 §. *Tuen määrä.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös tuen määrästä ja hakeamisajankohdan merkityksestä tuen määrään. Pykälän 1 momentin mukaan tuki ei saa kattaa avustuksen kohteena olevasta hankkeesta aiheutuvien kustannusten täyttä määrää. Tuen hakijan tulee itse osallistua hankkeesta aiheutuviin kustannuksiin. Säännös vastaa nykyisen lain mukaista käytäntöä. Erityisistä syistä tuen hakijan osallistumisvaatimuksesta voidaan kuitenkin poiketa. Erityisenä syynä voi olla se, että tuen hakija kokoaan hankkeeseen rahoituksen eri lähteistä, jolloin hakijan omaa rahoitusta ei vaadittaisi. Lisäksi ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan myönnettäessä tukea Euroopan yhteisön rakennerahastojen varoista rahastojen osuuksien enimmäismääriin sovelletaan, mitä Euroopan yhteisön lainsäädännössä säädetään ja mitä hanketta koskevassa alueellisessa rakennerahasto-ohjelmassa määrätään. 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan tukea voidaan myöntää vain tuen hakemisen jälkeen syntyneisiin kustannuksiin. Tämä vastaa voimassa olevan lain sisältöä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan tarkempia säännöksiä tuen määrästä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

27 §. *Tuen hakeminen.* Pykälässä ehdote-

taan säännöksiä siitä viranomaisesta, jolle hakemus osoitetaan ja hakemuksen sisällöstä. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että tukea haetaan kirjallisesti siltä maakunnan liitolta, jonka alueella hakijan tuen kohteena oleva toiminta pääasiallisesti sijaitsee. Tästä poiketen Interreg-ohjelmassa tukea haetaan kuitenkin hallinto- ja maksuviranomaisena toimivalta maakunnan liitolta ja Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevassa ohjelmassa ohjelma-asiakirjassa nimeytyä maakunnan liitolta.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan 1 momentista poiketen tukea haetaan sisäasiainministeriöltä silloin, kun se toimii tuen myöntäjänä.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan perussäännöstä hakemuksen sisällöstä. Hakemuksesta on käytävä ilmi hankkeen yhteys ohjelmaan, tuen myöntämisen kannalta oikeat ja riittävät tiedot tuen käyttötarkoituksesta sekä muista seikoista, joita tuen myöntäjä tarvitsee hakemuksen ratkaisemiseksi.

Tarkemmat säännökset hakemuksen sisällöstä ehdotetaan pykälän 4 momentin mukaan annettavaksi valtioneuvoston asetuksella.

28 §. *Tuen myöntäminen.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi yleiset säännökset tuen myöntämisestä. Säännös koskee sekä kansallisia että rakennerahastojen varoja alueellisissa rakennerahasto-ohjelmissa. Lakiehdotuksen 29 §:ään ehdotetaan otettavaksi erityissäännökset tuen myöntämisestä Interreg-, Urban-yhteisäaloiteohjelmassa ja Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevassa ohjelmassa.

Pykälän 1 momentin mukaan maakunnan liitto päättää tässä laissa tarkoitetun tuen myöntämisestä alueellaan. Sen lisäksi 1 momenttiin ehdotetaan selvyuden vuoksi otettavaksi säännös, jonka mukaan maakunnan liitto voi myöntää tukea toisen maakunnan liiton alueella olevaan ylimaakunnalliseen hankkeeseen. Ylimaakunnallinen hanke on määritelty rakennerahastolain 23 §:ssä. Nykyisin vastaava säännös ylimaakunnallisten hankkeiden osalta on aluekehityslain 10 a §:n 2 momentissa. Säännös koskisi myös kansallisen valtion rahoitusosuuden myöntämistä Interreg-ohjelmissa. Edellytyksenä tuen myöntämiselle on, että ylimaakunnallinen hanke

kuuluu samaan rakennerahasto-ohjelmaan kuin tuen myöntävän maakunnan liiton alue. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi lisäksi säännös, jonka mukaan jos kansallinen julkinen rahoitusosuus hankkeeseen tulee kokonaan kunnilta, voi maakunnan liitto myöntää hankkeeseen perusrakenteen investointitukena Euroopan yhteisön rakennerahastojen rahoitusosuuden. Säännöstä sovelletaan alueellisissa, tavoitteita 1 ja 2 koskevissa ohjelmissa ja Interreg-ohjelmassa. Interreg-ohjelman osalta on lisäksi otettava huomioon 29 §. Säännös vastaa aluekehityslain 10 a §:ssä olevaa asiaa koskevaa säännöstä alueellisten tavoiteohjelmien osalta. Vastaava rahoitusyhdistelmä on mahdollinen myös Urban-ohjelmassa, mutta siinä rakennerahastovarot myöntää kunnallinen toimielin.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan sisäasiainministeriö päättää 23 §:n 3 momentissa tarkoitetun tuen myöntämisestä.

29 §. *Interreg- tai Urban-yhteisäaloiteohjelman ja Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevan ohjelman mukaisen tuen myöntäminen.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi erityissäännökset tuen myöntämisestä Interreg- tai Urban-yhteisäaloiteohjelmissa ja Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevissa ohjelmissa. Pykälän 1 momentti koskisi Interreg-yhteisäaloiteohjelmassa ja Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevia ohjelmia. Pykälän 2 momentti koskisi yksinomaan Interreg-ohjelmaa, 3 momentti Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevaa ohjelmaa ja 4 momentti Urban-ohjelmaa. Pykälän 1 momentin sisältöä. Momentissa säädetään sellaisesta hankkeen rahoitusyhdistelmästä, jossa rakennerahastovarojen lisäksi kansallinen julkinen vastinrahoitus tulee pääasiallisesti muulta valtion viranomaiselta kuin sisäasiainministeriöltä. Säännöksen mukaan sellaisessa rahoitusyhdistelmässä sovelletaan rakennerahastovaroista tulevan rahoitusosuuden myöntämiseen soveltuvin osin, mitä kansallisesta julkisesta rahoitusosuudesta tulevasta tuesta säädetään. Tarkoituksenmukaista on, että hankkeet valitaan niiden luonteen

mukaisesti niin, että valtion vastinrahoitus tulisi hankkeeseen yhdeltä hallinnonalalta.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös tuen myöntämisestä Interreg-yhteisöaloiteohjelmassa. Säännöksen mukaan Interreg-yhteisöaloiteohjelmassa hallinto- ja maksuviranomaisena toimiva maakunnan liitto myöntää 28 §:stä poiketen rakennerahastovaroista maksettavan tuen Interreg-yhteisöaloiteohjelman mukaiselle alueelle. Säännös sisältää kaksi poikkeusta 28 §:n yleissäännökseen verrattuna. Tuen ensinnäkin myöntää Interreg-ohjelmassa hallinto- ja maksuviranomaisena toimiva maakunnan liitto. Tämä on nimetty ohjelma-asiakirjassa. Toiseksi tuki myönnetään Interreg-yhteisöaloiteohjelman mukaiselle alueelle. Tuki tarkoittaa Euroopan yhteisön rakennerahastojen varoista maksettavaa tukea. Sitä vastaavan kansallisen valtion rahoitusosuuden myöntäisi 28 §:n 1 momentin pääsäännön mukaan asianomainen maakunnan liitto. Lisäksi 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan siinä tapauksessa, että ohjelma-alue ulottuu toisen Euroopan unionin jäsenvaltion alueelle, hallinto- ja maksuviranomaisena toimiva maakunnan liitto myöntää rakennerahastovaroista maksettavan tuen käytettäväksi Suomen ulkopuolella. Tällainen tilanne voi tulla kysymykseen lähinnä Pohjoisen Interreg III A-ohjelmassa. Avustuksissa, joissa niiden saajana on ulkomaalainen ja avustus käytetään Suomen rajojen ulkopuolella, on sopimusta pidettävä hallintopäätöstä käytännöllisempänä välineenä vahvistaa avustuksen käytön ehdot. Avustukseen tulisi lakiehdotuksen 21 §:n nojalla sovellettavaksi valtionavustuslain 11 §:n säännökset valtionavustuspäätöksestä ja erityisesti pykälän 3 momentti sopimuksen tekemisestä.

Tietyin edellytyksin hallinto- ja maksuviranomaisena toimiva maakunnan liitto voisi myöntää myös kansallisen valtion rahoitusosuuden koko ohjelma-alueelle. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että se voi myöntää 28 §:stä poiketen ohjelma-asiakirjan mukaisella alueella sijaitsevaan hankkeeseen rakennerahastovaroja vastaavan valtion rahoitusosuuden, jos ohjelma-alueen maakuntien liitot ovat siitä kirjallisesti sopineet. Säännös vastaa asiallisesti nykyisen aluekehityslain 3

a §:n 3 momenttia kuitenkin sillä erotuksella, että voimassa olevan lain mukaan asiasta tulee sopia ohjelman hallintokomiteassa. Tästä vaatimuksesta ehdotetaan luovuttavaksi ja riittävänä on pidettävä sitä, että ohjelma-alueen maakunnan liitot ovat tehneet sopimuksen asiasta.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi säännös, jonka mukaan niissä Interreg-yhteisöaloiteohjelmissa, joissa hallinto- ja maksuviranomainen toimii toisessa jäsenvaltiossa, ohjelma-alueen maakunnan liitto voi myöntää hankkeeseen rakennerahastovaroja vastaavan valtion rahoitusosuuden, jos ohjelma-alueen maakuntien liitot ovat siitä kirjallisesti sopineet. Säännöstä voitaisiin soveltaa Saariston ja Merenkurkku-MittSkandian Interreg III A -ohjelmissa, joissa hallinto- ja maksuviranomaiset toimivat Ruotsissa. Säännöksellä on tarkoitus antaa toimivalta yhdelle ohjelma-alueen maakunnan liitolle myöntää valtion vastinrahoitus Suomessa toteutettavaan hankkeeseen.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi Interreg-ohjelmaa vastaavat säännökset tuen myöntämisestä Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevassa ohjelmassa. Sen mukaan innovatiivisia toimia koskevassa ohjelma-asiakirjassa nimetty maakunnan liitto myöntää 28 §:stä poiketen Euroopan yhteisön rakennerahastovaroista maksettavan tuen ohjelman mukaiselle alueelle. Se voi lisäksi myöntää hankkeeseen rakennerahastovaroja vastaavan valtion rahoitusosuuden, jos siitä on sovittu innovatiivisia toimia koskevassa ohjelma-asiakirjassa.

Pykälän 4 momentin mukaan Urban-yhteisöaloiteohjelmassa Euroopan yhteisön rakennerahastovaroja vastaavan valtion rahoitusosuudesta tulevan tuen sisäasiainministeriön hallinnonalalla myöntää se maakunnan liitto, jonka alueella Urban-ohjelma-alue sijaitsee. Säännös vastaa voimassa olevan lain 3 e §:n 1 momenttia. Urban-yhteisöaloiteohjelmassa rakennerahastolain 22 §:n 3 momentin mukaan Euroopan yhteisöjen rakennerahastojen tuen myöntää kunnallinen toimielin.

Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan otettavaksi asetuksen antovaltaa koskeva delegoimisäätös, jonka mukaan tarkempia säännöksiä tukea myönnettäessä noudatettavista eh-

doista ja menettelystä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella. Säännöksen nojalla voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä esimerkiksi 1 momentin tarkoittamissa tilanteissa, kun Interreg- ja innovatiivisia toimia koskevissa ohjelmissa Euroopan yhteisön rakennerahastojen rahoitusosuus myönnetään tukena hankkeeseen, johon kansallinen julkinen rahoitusosuus tulee pääasiallisesti muulta valtion viranomaiselta kuin sisäasiainministeriöltä.

30 §. *Tarkastusoikeus ja tarkastuksen suorittaminen.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi viittaussäännös tarkastusoikeudesta ja tarkastuksen suorittamisesta. Voimassa olevassa laissa tarkastusta koskevat säännökset ovat sisältyneet aluekehitysasetukseen. Perustuslain 80 §:n nojalla säädöstä ei voida pitää enää riittävänä, vaan asiasta on säädettävä lailla. Säännöksen mukaan sen lisäksi, mitä valtionavustuslaissa säädetään tarkastusoikeudesta ja tarkastuksen suorittamisesta tarkastettaessa yksittäistä hanketta, johon on myönnetty tukea Euroopan yhteisön rakennerahastojen, tarkastusoikeus koskee hanketta ja sen rahoitusta kokonaisuudessaan siinä laajuudessa kuin Euroopan yhteisön lainsäädännössä säädetään. Säännös koskee maakunnan liittoa ja sisäasiainministeriötä valtionapuviranomaisina.

Valtionavustuslaissa tarkastusoikeudesta säädetään lain 16 §:ssä. Tarkastuksen suorittamisesta säädetään valtionavustuslain 17 §:ssä. Rakennerahastolaissa on säännökset rakennerahastovaroja käyttävien ministeriöiden sekä hallinto- ja maksuviranomaisen tarkastusoikeudesta sekä tarkastusta suorittavan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista. Säännös ministeriön tarkastusoikeudesta on toissijainen ja tulee sovellettavaksi vain siinä tapauksessa, ettei erityislainsäädännössä ole asiaa koskevaa sääntelyä. Säännökset hallinto- ja maksuviranomaisten tarkastusoikeudesta rakennerahastolaissa tarkoittavat keskeisesti niitä edellytyksiä, joiden vallitessa tarkastus on mahdollista suorittaa toisen ministeriön hallinnonalalla. Nyt puheena oleva sääntely koskee tarkastusta sisäasiainministeriön hallinnonalalla. Rakennerahastolain säännökset vastaavat muuten sisällöltään nyt ehdotettavia säännöksiä. Tarkastuksen suorittamiseen liittyen valtionavustuslain 17 §:n

mukaan tarkastuksen kohteena olevan aineiston haltuunotosta on laadittava pöytäkirja, jossa on mainittava haltuunoton tarkoitus ja haltuun otettu aineisto. Interreg-ohjelmissa hallinto- ja maksuviranomaisina toimivien maakuntien liittojen tarkastusoikeus siinä ominaisuudessa määräytyisi rakennerahastolain nojalla. Siinä kysymys ei ole tuen myöntämiseen perustuvasta tarkastusoikeudesta.

Ehdotetun säännöksen mukaan tarkastettaessa hanketta, johon on myönnetty Euroopan yhteisön rakennerahastojen tukea, yksittäistä hanketta tarkastettaessa tarkastusoikeus koskee hanketta ja sen rahoitusta kokonaisuudessaan siinä laajuudessa kuin Euroopan yhteisön lainsäädännössä säädetään.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan Euroopan yhteisön toimielinten tarkastusoikeutta koskee, mitä Euroopan yhteisön lainsäädännössä säädetään. Säännökset sisältyvät neuvoston asetukseen (EURATOM, EY) N:o 2185/96 komission paikan päällä suorittamista tarkastuksista ja todentamisista Euroopan yhteisöjen taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten ja muiden väärinkäytösten estämiseksi.

31 §. *Sisäasiainministeriön tarkastusoikeus.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös sisäasiainministeriön tarkastusoikeudesta. Kysymykseen tulee tarkastusoikeus yleisenä hallinnonalan varainkäytön valvojana. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi selvyden vuoksi säännös sisäasiainministeriön tarkastusoikeudesta hallinto- ja maksuviranomaisena sekä Interreg- ja Urban-ohjelmissa viittaamalla rakennerahastolain asiaa koskeviin säännöksiin.

32 §. *Tuen takaisinperintä.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös tuen takaisinperinnästä. Säännös vastaa käytännössä 2 momentin 3 kohtaa lukuun ottamatta sisällöltään voimassa olevan lain 10 b §:ää. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan kuitenkin lakitekniisenä korjauksena sanan keskeytettäväksi tilalle sana lopetettavaksi, mikä vastaa 1 momentin sanamuotoa. Lisäksi 2 momentin 2 kohtaan ehdotetaan käsiteparin omistus- ja hallintaoikeus sijaan ilmaisua omistus- tai hallintaoikeus. Riittävänä on pidettävä, että omistus- tai hallintaoikeus on luovutettu säännöksen tarkoittamassa viiden vuoden ajassa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi 3 kohta. Sen mukaan maakunnan liitto voi päätöksellään määrätä avustuksen maksamisen lakkautettavaksi taikka osittain tai kokonaan takaisinperittäväksi, jos avustuksen saaja on joutunut ulosottoimenpiteen kohteeksi, selvitystilaan, konkurssiin taikka yrityksen saneerauksesta annetussa laissa (47/1993) tarkoitetun saneerausmenettelyn tai yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa (57/1993) tarkoitetun velkajärjestelyn kohteeksi ja, jollei tuen käyttötarkoituksesta muuta johdu.

33 §. *Sisäasiainministeriön velvollisuus takaisinperintään.* Pykälän otettava säännös sisäasiainministeriön velvollisuudesta takaisinperintään vastaa sisällöltään nykyisen aluekehityslain 10 c §:n säännöstä. Sanamuotoon on tehty vähäisiä kielellisiä korjauksia.

34 §. *Euroopan yhteisön rakennerahastovarojen takaisinmaksu.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös Euroopan yhteisön rakennerahastovarojen takaisinmaksusta tilanteessa, jossa Suomi on jäsenvaltion vastuun perusteella velvollinen maksamaan Euroopan yhteisöjen komissiolle takaisin Euroopan yhteisön rakennerahastojen varoja. Säännöksen mukaan sisäasiainministeriö voi määrätä maakunnan liiton maksamaan valtiolle valtion komissiolle maksaman määrän täysimääräisenä kuluineen. Säännös vastaa asiallisesti voimassa olevan aluekehityslain 10 d §:ää. Sanamuotoon on tehty vähäisiä kielellisiä korjauksia.

35 §. *Takaisinperittävän määrän korotus.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset tuen takaisinmaksamiseen liittyvistä hallinnollisista seurauksista. Säännös perustuu Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta annettuun neuvoston asetuksen (EY, EURATOM) N:o 2988/95 5 artiklaan. Artiklan mukaan tahallisuudesta tai huolimattomuudesta johtuvista väärinkäytöksistä voi seurata artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan perusteettomasti saatua tai maksamatta jätettyä määrää suuremman määrän maksaminen, mihin lisätään tarvittaessa korot. Väärinkäytös määritellään asetuksen 1 artiklassa.

Pykälän mukaan, jos tuen saaja on menettänyt 32 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla, takaisinperittävää määrää voidaan korottaa enintään 20 prosentilla tai, jos mainituissa

momentissa tarkoitettu menettely on ollut erittäin törkeää, enintään 100 prosentilla. Säännös koski sisäasiainministeriön hallinnonalalla sekä yksinomaan kansallisia että rakennerahastojen ja niitä vastaavaa valtion vastinrahoitusta.

36 §. *Takaisinperinnän määräaika ja vanheneminen.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi rakennerahastovaroja ja niitä vastaavia valtion varoja koskeva säännös takaisinperinnän määräajasta ja vanhenemisestä. Säännöksen mukaan rakennerahastovarojen ja niitä vastaavan valtion rahoitusosuuden takaisinperinnän määräaikaan ja vanhenemiseen sovelletaan, mitä Euroopan yhteisön lainsäädännössä tai sen nojalla säädetään. Euroopan yhteisön lainsäädännöllä tarkoitetaan yleisasetuksen säännöksiä. Rakennerahastohjelmissä takaisinperinnän määräaika ja vanheneminen ovat sidottuja asianomaista ohjelmaa koskeviin säännöksiin. Niiden mukaan takaisinperintään ryhtyminen hankkeen osalta on mahdollista siihen saakka, kunnes viimeinen ohjelmaa koskeva maksusuoritus komissiosta on saatu ja ohjelma suljettu. Ohjelman loppumaksun edellytyksistä säädetään yleisasetuksen 32 artiklan 4 kohdassa.

5 luku. Erinäiset säännökset

37 §. *Lausunto- ja neuvottelumenettely.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset viranomaisten yhteistyöstä ja siinä noudatettavasta menettelystä. Lähtökohtana on, että alueiden kehittämistä koskevista toimenpiteistä sovitaan tämän lain mukaisessa ohjelmatyössä. Jos ohjelmien mukaisia toimenpiteitä halutaan muuttaa tai jos halutaan toteuttaa sellaisia toimenpiteitä, jotka eivät ole mukana ohjelmassa, sen tulisi tapahtua ensisijassa muuttamalla ja tarkistamalla ohjelmia. Sen vuoksi ehdotettava pykälä tulisi sovellettavaksi ainoastaan sellaisissa yksittäisissä tilanteissa, joissa ohjelman muuttaminen ei käytännössä olisi mahdollista.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi yleissäännös siitä, että tässä laissa tarkoitettuja ohjelmia ensisijaisesti tarkistetaan tai muutetaan siten, että toteutettavat tavoitteet ja toimenpiteet sisältyvät ohjelmiin ja suunnitelmiin. Periaatetta ilmentää myös lakiehdotuksen 10 §:n säännös maakuntaohjelman tarkistamisesta ja 13 §:n

tarkistamisesta ja 13 §:n säännös rakennerahasto-ohjelmien muuttamisesta. Muutoin meneteltäisiin pykälän 2 - 4 momentissa ehdotetulla tavalla.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös valtion viranomaisen velvollisuudesta pyytää aluekehittämisviranomaiselta lausunto sen toimialueen kehittämisen kannalta merkittävistä suunnitelmistaan ja toimenpiteistään. Valtion viranomaisella tarkoitetaan valtion aluehallintoviranomaisia kuten työvoima- ja elinkeinokeskuksia, ympäristökeskuksia ja lääninhallituksia. Säännös vastaa voimassa olevan aluekehityslain 9 §:n 1 momenttia.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös viranomaisten yhteistyöstä palvelujen saatavuudesta päätettäessä. Säännös vastaa voimassa olevan aluekehityslain 9 a §:n 2 momentissa olevaa säännöstä. Säännös liittyy eduskunnassa käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen HE 237/2001 vp laiksi valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevasta toimivallasta, jota on käsitelty edellä 9 §:n yksityiskohtaisten perustelujen kohdalla. Edellä mainittuun esitykseen liittyvän lakiehdotuksen 3 §:n mukaan asianomainen ministeriö voisi pidättää itselleen alaistensa virastojen ja laitosten päätösvallan alueellisten ja paikallisten valtion yksikköjen ja toimintojen lakkauttamista tai supistamista koskevissa tapauksissa, jotka ministeriö katsoo merkittäviksi. Tarkoituksena on, että lakiehdotuksen 2 momentissa tarkoitetut neuvottelut käytäisiin ennen kuin asia mahdollisesti siirtyisi ministeriön käsiteltäväksi.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan kunkin ministeriön tulee neuvotella sisäasiainministeriön kanssa hallinnonalansa keskushallintoviranomaisten ja liikelaitosten valmistelemissä alueelliseen kehitykseen merkittävästi vaikuttavista toimenpiteistä. Säännös vastaa voimassa olevan aluekehityslain 9 §:n 2 momentin säännöstä. Säännöksen yhtenä tarkoituksena on, että sisäasiainministeriö voisi osaltaan neuvottelun kautta selvittää säännöksessä tarkoitettujen toimenpiteiden alueellisia vaikutuksia. Tarkoituksena on myös, että neuvotteluvaihe koskisi liikelaitoksen keskushallinnossa valmistelemissä toimenpitei-

tä. Aluetason toimenpiteet sisältyisivät maakuntaohjelmaan. Säännös liittyisi tältä osin lakiehdotuksen 8 §:ään, jossa määritellään hallinnonaloittainen alueiden kehittämistä koskeva suunnittelu. Pääsääntönä on pykälän 1 momentin mukaisesti, että suunnitelmia tarvittaessa tarkistetaan. Säännös olisi sen vuoksi täydentävä.

38 §. *Aluejaot.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset aluejaoista. Nykyisessä laissa aluejaoista säännellään lain 7 §:ssä. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että alueiden kehittämistä koskevien tukitoimenpiteiden kohdentamista ja porrastamista varten määrätään kehitysalue. Seutukuntajaon määrittelyä ehdotetaan tarkennettavaksi nykyisestä. Sen vuoksi ehdotetaan, että aluejakojen perustana käytettäisiin seutukuntajakoa, joka perustuisi ainakin työssäkäyntiin, asiointiin, kuntien väliseen yhteistyöhön ja liikenneyhteyksiin. Sisäasiainministeriö vahvistaisi edelleen seutukuntajaon. Lakiin ehdotetaan lisäksi otettavaksi kuulemista koskeva menettely. Ennen seutukuntajaon vahvistamista sisäasiainministeriön tulisi kuulla niitä kuntia ja maakuntien liittoja, joita asia koskee. Tämä vastaa nykyisin noudatettua käytäntöä. Voimassa oleva seutukuntajakko perustuu sisäasiainministeriön 26 päivänä tammikuuta 2000 tekemään päätökseen.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että maaseudun kehittämistä koskevien tukitoimenpiteiden kohdentamista ja porrastamista varten voidaan määrätä myös muita kuin kehitysalueita. Näiden alueiden perustana käytettäisiin kuntajakoa. Tarkempia säännöksiä näiden alueiden määrittämisen perusteista voitaisiin antaa valtioneuvoston asetuksella. Muilla alueilla tarkoitettaisiin harvaan asuttua maaseutua, ydinmaaseutua, kaupunkien läheistä maaseutua ja

kaupunkien alueita. Niistä on nykyisin säännökset maatilatalouden rakennetuen ja vastaavan yritystoimintaan myönnettävän tuen kohdentamisesta annetussa maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa (613/2000). Tarkoituksena on, että jatkossa niistä päättäisi valtioneuvosto.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi nykyisen aluekehityslain 7 §:n 3 momenttia vastaava säännös, jonka mukaan valtioneuvosto voi määrätä saaristokunnan, muun kunnan, pysyvästi asutun saaren ja saariryhmän kuuluvaksi kehitysalueen I tai II tukialueeseen. Asiaa koskeva päätös sisältyy valtioneuvoston päätökseen kehitysalueesta ja sen tukialueista.

39 §. *Investointitukien enimmäismäärä.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös investointitukien enimmäismäärästä. Säännöksen mukaan kehitysalueen yrityksille myönnettävien julkisten investointitukien enimmäismääristä säädetään yritystoiminnan tukemisesta annetussa laissa. Säännös vastaa voimassa olevan lain 8 §:n 1 momentin säännöstä kehitysalueen yrityksille myönnettävien julkisten investointitukien enimmäisosuuksista. Pykälään ehdotetaan otettavaksi viittaus yritystoiminnan tukemisesta annettuun lakiin, jossa enimmäismääristä nykyisin säädetään.

40 §. *Muutoksenhaku.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset muutoksenhausta. Pykälän 1 momentissa on säännökset muutoksenhausta maakunnan liiton, 2 momentissa maakunnan yhteistyöryhmän ja 3 momentissa sisäasiainministeriön päätökseen. Maakunnan liitto on oikeudelliselta muodoltaan kuntayhtymä. Tällä perusteella maakunnan liittoon sovelletaan kuntalakia. Muutoksenhaku maakunnan liiton päätökseen määräytyy ilman ehdotettua säännöstäkin kuntalain kuntayhtymiä koskevien säännösten mukaan. Selvyyden vuoksi asiasta ehdotetaan otettavaksi kuitenkin säännös lakiin.

Muutoksenhausta maakunnan yhteistyöryhmän päätökseen säädetään rakennerahastolain 39 §:ssä. Sen mukaan maakunnan yhteistyöryhmän päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin muutoksenhausta kuntayhtymän päätöksestä kuntalaissa säädetään. Vastaava säännös eh-

dotetaan otettavaksi pykälän 2 momenttiin.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös muutoksenhausta sisäasiainministeriön päätökseen. Sisäasiainministeriön päätös, johon muutoksenhaku kohdistuisi, liittyisi lakiehdotuksen mukaan suurelta osin avustuksiin. Myöntäessään tämän lain tarkoittamia avustuksia sisäasiainministeriö toimii valtionapuviranomaisena. Valtionavustuslain mukaan muutoksenhakuun liittyy se, että valtionapuviranomaisen tekemään päätökseen haetaan ensin oikaisua päätöksen tehneeltä viranomaiselta. Tämän vuoksi 3 momentissa ehdotetaan valtionavustuslain mukaisesti, että ennen valitusta sisäasiainministeriön valtionapuviranomaisena tekemään päätökseen saisi siihen tyytymätön asianosainen hakea oikaisua 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimus tehtäisiin sisäasiainministeriölle. Vasta sen jälkeen, kun oikaisuvaatimuksesta on annettu päätös, on siihen mahdollista hakea muutosta valittamalla.

Kun hallintopäätös tehdään ministeriötasolla, hallintolainkäyttölain mukaan sellaisesta päätöksestä valitettaisiin suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Kuitenkin lakiehdotuksen tarkoittamat sisäasiainministeriön avustuksiin liittyvät päätökset ovat sellaisia hallintopäätöksiä, joita laadultaan vastaavat päätökset tehdään yleensä alueellisessa viranomaisessa ja joista muutoksenhaku kohdistuu hallinto-oikeuteen. Sen vuoksi pykälässä ehdotetaan säädettäväksi hallintolainkäyttölaista poikkeavasti, että oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätöksen haettaisiin muutosta hallintolainkäyttölain 9 §:n mukaisesti korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

6 luku. Voimaantulo

41 §. *Voimaantulo.* Lakiehdotus ehdotetaan tulemaan voimaan päivänä kuuta 20. Tarkoituksena on, että vuoden 2003 eduskunta-vaalien jälkeen muodostettu hallitus tekisi ensimmäisen kerran päätöksen lain 9 §:n tarkoittamista valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista. Vastaavasti 8 §:n tarkoittama hallinnonaloittainen alueiden kehittämisen suunnittelu tehtäisiin

tämisen suunnittelu tehtäisiin ensimmäisen kerran sen jälkeen, kun valtioneuvosto on ensimmäisen kerran tehnyt päätöksen valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että tämän lain 14 §:n 2 momenttia sovellettaisiin vuoden 2006 loppuun saakka. Tarkoituksena on, että erityisohjelmat olisivat luonteeltaan kokeilevia ja sen vuoksi voimassaololtaan rajoitettuja.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan tällä lailla ehdotetaan kumottavaksi alueiden kehittämistä 10 päivänä joulukuuta 1993 annettu laki siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

42 §. *Siirtymäsäännös.* Pykälään ehdotetaan otettavaksi siirtymäsäännös, jonka mukaan sellaiseen avustukseen, joka on myönnetty ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan kuitenkin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

2. Tarkemmat säännökset

Lakiehdotuksen yhteydessä on tarkoitus antaa kaksi valtioneuvoston asetusta alemmanasteisista säännöksistä. Lakiehdotuksen mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä hallinnonalojen alueiden kehittämisen sisällöstä, aikataulusta sekä laatimismenettelystä, maakuntaohjelman ja sen toteuttamissuunnitelman laatimismenettelystä ja aikataulusta, erityisohjelmien sisällöstä, valmistelu- ja hyväksymismenettelystä, erityisohjelmien tavoitteista, ohjelasopimuksen laatimismenettelystä, yhteistyöryhmien kokoonpanosta, työskentelytavoista ja tehtävistä sekä ohjelmien arvioinnissa ja seurannassa käytettävistä tunnusluvuista ja noudatettavista menettelyistä. Näistä seikoista on tarkoitus antaa valtioneuvoston asetus alueiden kehittämistä, josta luonnos liitetään tähän hallituksen esitykseen.

Lakiehdotuksen mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan edelleen antaa tarkempia säännöksiä avustuksen käyttökohteista, hy-

väksyttävien kustannusten lajista ja määrästä, tuen määrästä, tuen hakemisesta, tuen myöntämisestä noudatettavista ehdoista ja tuen myöntämisessä noudatettavista menettelytavoista. Lakiehdotuksen 21 §:n mukaan myönnettäessä tässä laissa tarkoitettua tukea noudatetaan, mitä valtionavustuslaissa säädetään, jollei jäljempänä toisin säädetä. Viitauksensa nojalla valtioneuvoston asetuslain 8 §:n nojalla tarkempia säännöksiä valtionavustuslain soveltamisalaan kuuluvan valtionavustuksen talousarvion mukaisesta myöntämisestä, maksamisesta ja käytöstä sekä niihin liittyvistä tarpeellisista ehdoista voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella. Osaksi alueiden kehittämistä koskevan lakiehdotuksen ja osaksi valtionavustuslain nojalla on tarkoitus antaa valtioneuvoston asetus alueiden kehittämistoimenpiteiden rahoituksesta, josta luonnos liitetään tähän hallituksen esitykseen.

3. Voimaantulo

Lakiehdotus on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2003 alusta lukien. Tarkoituksena on, että vuoden 2003 eduskuntavaalien jälkeen nimitettävä valtioneuvosto tekisi päätöksen lakiehdotuksen mukaisista valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista aikaisintaan vuoden 2003 syksyllä. Myös hallinnonaloittaiset alueiden kehittämistä koskevat suunnitelmat tehtäisiin sen jälkeen, kun eduskuntavaalien jälkeen nimetty valtioneuvosto on tehnyt lakiehdotuksen 9 §:n mukaisen päätöksen.

Ensimmäiset lakiehdotuksen mukaiset nelivuotiset maakuntaohjelmat on tarkoitus laatia vuonna 2003. Ensimmäiset vuosittaiset maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmat laadittaisiin vuoden 2003 syksyllä vuoden 2004 talousarvioehdotusta varten.

Sellaiseen avustukseen, joka on myönnetty ennen ehdotettavan lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaantullessa voimassa olleita säännöksiä. Niihin erityisohjelmiin, jotka on hyväksytty ennen kuin tämä laki tulee voimaan, sovelletaan kuitenkin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

4. Säättämisjärjestys

Ehdotetussa laissa on säännöksiä, joilla on merkitystä kunnallisen itsehallinnon kannalta ja säännöksiä, jotka liittyvät hallintotehtävien antamiseen viranomaiskoneiston ulkopuolelle. Lakiehdotuksessa on myös kysymys sitä, milloin perustuslain mukaan asiasta on säädettävä lailla.

Perustuslain 121 §:n mukaan kuntien hallinnon yleisistä perusteista ja kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Itsehallinnosta kuntia suuremmilla hallintoalueilla säädetään lailla. Perustuslain 121 §:n on katsottu koskevan myös kuntayhtymiä (ks. PeVL 14/1999 vp.). Sen mukaisesti maakunnan liitolle annettavista tehtävistä, jotka lakiehdotuksen mukaan käsittävät maakuntaohjelman laatimisen ja hyväksymisen sekä rahoituksen myöntämiseen liittyviä tehtäviä, ehdotetaan säädettäväksi lailla. Lakiehdotuksen mukaan julkisoikeudelliset yhteisöt voisivat laatia erityisohjelmia, jotka hyväksyy valtioneuvosto. Julkisoikeudellisilla yhteisöillä lakiehdotuksessa tarkoitetaan pääasiallisesti kuntia. Kunnat, jotka muodostavat seudullisesti tarkoituksenmukaisen yhteistoiminta-alueen, voisivat yhteistoiminnassa laatia ohjelmia ja saada hyväksytyjen ohjelmien perusteella rahoitusta ohjelman hallintoon ja hankevalmisteluun. Kunnilla ei olisi oikeutta myöntää saamaansa tukea edelleen. Kuntien yhteistoiminnalla tarkoitettaisiin esimerkiksi kuntien väliseen vapaaehtoiseen sopimukseen perustuvaa yhteistoimintaa. Ohjelmatyöstä ehdotetaan säädettäväksi lailla lakiehdotuksen mukaan maakunnan yhteistyöryhmä hyväksyy maakuntaohjelman

toteuttamissuunnitelman. Maakunnan yhteistyöryhmästä säädetään rakennerahastolain 17 §:ssä ja sen jäsenten asemasta 18 §:ssä. Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Sen vuoksi lakiehdotuksen tarkoituksesta hallintotehtävästä ehdotetaan säädettäväksi lailla. Lakiehdotuksen 39 §:ään sisältyy myös muutoksenhakua koskeva säännös. Maakunnan yhteistyöryhmän, jonka asema perustuu lakiin, voidaan sinänsä katsoa täyttävän perustuslain 124 §:n asettamat vaatimukset.

Perustuslain 80 §:n mukaan lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Lakiehdotuksen mukaan tukea voidaan myöntää luonnollisille henkilöille ja yksityisoikeudellisille ja julkisoikeudellisille yhteisöille. Yksilön velvollisuuksiin vaikuttaa valvontaa, tarkastusta ja takaisinperintää koskevien säännösten sisältö. Asiasta ehdotetaan sen vuoksi säädettäväksi lailla. Lakiehdotuksessa olevista asetuksenantovaltuuksista on jo sinänsä säädettävä perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla.

Edellä olevilla perusteilla hallitus katsoo, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotukset

Alueiden kehittämislaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Tavoite

Tämän lain tavoitteena on luoda edellytyksiä alueiden kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin takaavalle osaamiseen ja kestäväan kehitykseen perustuvalla taloudellisella kasvulla, elinkeinotoiminnan kehitykselle ja työllisyyden parantamiselle. Lisäksi tavoitteena on vähentää alueiden kehittyneisyyseroja ja parantaa väestön elinoloja.

Lain tavoitteita toteutettaessa otetaan huomioon alueiden erilaiset väestö-, elinkeino- ja aluerakenteen kehittämismahdollisuudet ja -tarpeet. Lisäksi otetaan huomioon Euroopan yhteisön alue- ja rakennepolitiikan tavoitteet.

2 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan alueiden kehittämiseen, alueiden kehittämistä koskevien suunnitelmien ja ohjelmien valmisteluun ja toimeenpanoon sekä suunnitelmien ja ohjelmien yhteensovittamiseen ja seurantaan. Euroopan yhteisön rakennerahastoista osarahoitettavien ohjelmien toimeenpanosta ja rakennerahastojen rahoituksen ja vastaavan kansallisen rahoitusosuuden hallinnoinnista on voimassa, mitä rakennerahasto-ohjelmien kansallisesta hallinnoinnista annetussa laissa (1353/1999), jäljempänä *rakennerahastolaki*, säädetään.

Tätä lakia sovelletaan myönnettäessä tukea valtion talousarvioon otetusta valtion määrä-

rahasta alueiden kehittämistä koskeviin hankkeisiin sisäasiainministeriön hallinnonalalla. Tätä lakia sovelletaan myös Euroopan yhteisön rakennerahastojen varoista ja niitä vastaavista kansallisista valtion varoista myönnettävään tukeen, jollei Euroopan yhteisön lainsäädännöstä muuta johdu.

Tätä lakia sovelletaan sisäasiainministeriön hallinnonalalla myös tukeen, joka myönnetään käytettäväksi alueiden kehittämistä koskeviin hankkeisiin Suomen ulkopuolella.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *alueella* maakuntajakolain (1159/1997) mukaisia maakunnan alueita tai valtion aluehallintoviranomaisten toimialueita;

2) *alueellisilla rakennerahasto-ohjelmilla* Euroopan yhteisön rakennerahastojen tavoitteita 1 ja 2 koskevia ohjelmia, Interreg- ja Urban-yhteisöaloiteohjelmia sekä Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevia ohjelmia ja teknisen avun toimenpiteitä;

3) *rakennerahastovaroilla* Euroopan yhteisöjen komission Euroopan yhteisöjen talousarviosta Suomeen myöntämiä rakennerahastojen varoja;

4) *kansallisella julkisella rahoitusosuudella* rakennerahastovaroja vastaavaa valtion, kuntien ja muiden julkisyhteisöjen rahoitusosuutta.

4 §

Vastuu alueiden kehittämisestä

Vastuu alueiden kehittämisestä on kunnilla

ja valtiolla sen mukaan kuin tässä laissa säädetään.

Alueiden kehittämiseen liittyvien tehtävien hoitamisesta kussakin maakunnassa vastaa aluekehittämismyöntämisviranomaisena maakunnan liitto, jossa alueen kuntien on oltava jäseninä.

5 §

Alueiden kehittämisen suunnittelu

Maakunnan kehittämistä varten laaditaan maakuntaohjelma, jossa esitetään maakunnan kehittämisen tavoitteet. Lisäksi alueiden kehittämistä varten laaditaan Euroopan yhteisön alueellisia rakennerahasto-ohjelmia.

Asianomainen ministeriö määrittelee hallinnonalaansa varten alueiden kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet osana ministeriön hallinnonalan suunnittelua. Valtioneuvosto päättää valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista. Tavoitteiden toteuttamiseksi voidaan laatia erityisohjelmia.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen ohjelmien toteuttamista voidaan rahoittaa valtion talousarviossa tarkoitukseen osoitettujen määrärahojen ja myönnettyjen valtuuksien rajoissa.

2 luku

Viranomaiset

6 §

Sisäasiainministeriön tehtävät

Sisäasiainministeriö vastaa valtakunnallisten alueiden kehittämistä koskevien tavoitteiden valmistelusta yhteistyössä muiden ministeriöiden ja maakuntien liittojen kanssa. Lisäksi sisäasiainministeriö vastaa maakuntaohjelmien ja muiden tämän lain mukaisten ohjelmien valmistelun ja toimeenpanon yhteensovittamisesta, seurannasta ja arvioinnista yhteistyössä muiden ministeriöiden ja maakuntien liittojen kanssa ottaen huomioon, mitä 18 §:ssä säädetään.

Sisäasiainministeriö toimii valtionavustuslaissa (688/2001) tarkoitettuna valtionapuviranomaisena myöntäessään 4 luvussa tarkoitettua tukea.

Sisäasiainministeriö antaa tarvittaessa ohjeita maakuntien liitoille maakuntaohjelman ja muiden tämän lain mukaisten ohjelmien valmistelusta sekä tuen myöntämisestä, maksamisesta ja valvonnasta.

7 §

Maakunnan liiton tehtävät

Maakunnan liitto:

1) vastaa maakunnan yleisestä kehittämisestä ja toimii tällöin yhteistyössä valtion viranomaisten kanssa;

2) vastaa maakunnan suunnitteluun kuuluvan maakuntaohjelman laatimisesta ja hyväksyy sen;

3) valmistelee maakuntaohjelman perusteella vuosittain maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelman yhteistyössä valtion viranomaisten, kuntien ja muiden maakuntaohjelman rahoittamiseen osallistuvien kanssa;

4) vastaa alueellisia rakennerahasto-ohjelmia koskevien ohjelmaehdotusten laatimisesta maakuntaa varten;

5) edistää kuntien seudullista ja muuta yhteistyötä sekä maakuntien välistä yhteistyötä ja yhteistyötä alueiden kehittämisen kannalta keskeisten julkis- ja yksityisoikeudellisten oikeushenkilöiden kanssa;

6) seuraa maakunnan ja sen osien kehitystä;

7) hoitaa tehtäviinsä liittyviä kansainvälisiä asioita ja yhteyksiä; sekä

8) hoitaa muut tässä laissa säädetyt tehtävänsä.

Maakunnan liitto toimii valtionavustuslaissa tarkoitettuna valtionapuviranomaisena myöntäessään 4 luvussa tarkoitettua tukea.

8 §

Hallinnonaloittainen alueiden kehittäminen

Valtioneuvoston päätöksellä määrätty ministeriöt määrittelevät määrääjäksi alueiden kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet sekä periaatteet toimenpiteiden alueellisesta kohdentamisesta ja rahoituksesta ottaen huomioon maakuntien kehittämisen tavoitteet. Rahoitus määritellään vuosittain siltä osin kuin se on mahdollista.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettun suunnittelun sisällöstä ja aikataulusta sekä suunnittelussa noudatettavasta menettelystä.

3 luku

Ohjelmatyö

9 §

Valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet

Valtioneuvosto päättää määräajaksi valtakunnallisista alueiden kehittämisen tavoitteista.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi valtioneuvosto voi päättää laadittavaksi erityisohjelmia.

Valtion viranomaiset ottavat toiminnassaan huomioon valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet, edistävät niiden toteuttamista ja arvioivat toimenpiteidensä vaikutuksia alueiden kehittämisen kannalta.

10 §

Maakuntaohjelma

Maakunnan liitto laatii määräaikaisen maakuntaohjelman. Se sisältää maakunnan mahdollisuuksiin ja tarpeisiin perustuvat kehittämisen tavoitteet, maakunnan kehittämisen kannalta olennaiset toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi ja suunnitelman ohjelman rahoittamiseksi. Lapin maakunnassa maakuntaohjelmaan sisältyy saamelaiskulttuuria koskeva osa.

Maakuntaohjelmaa laadittaessa otetaan huomioon valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet, hallinnonaloittainen alueiden kehittämisen suunnittelu, maakuntaa koskevat muut tässä laissa tarkoitettut ohjelmat sekä maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 25 §:ssä tarkoitettu maakuntasuunnitelma.

Maakuntaohjelma valmistellaan yhteistyössä valtion viranomaisten, kuntien ja alueiden kehittämiseen osallistuvien yhteisöjen ja järjestöjen sekä muiden vastaavien tahojen

kanssa. Maakuntaohjelma laaditaan kunnanvaltuuston toimikausittain neljäksi vuodeksi. Maakuntaohjelman hyväksyy maakunnan liiton ylin päättävä toimielin. Maakuntaohjelmaa tarkistetaan tarvittaessa.

Valtion viranomaiset ottavat toiminnassaan huomioon maakuntaohjelmat, edistävät niiden toteuttamista ja arvioivat toimenpiteidensä vaikutuksia aluekehitykseen.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä maakuntaohjelmaa laadittaessa noudatettavasta menettelystä ja aikataulusta.

11 §

Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma

Maakunnan liiton johdolla valmistellaan vuosittain ohjelman toteuttamissuunnitelma. Se sisältää ehdotuksen maakuntaohjelman ja erityisohjelmien toteuttamisen kannalta keskeisiksi toimenpiteiksi sekä arvion niiden rahoittamisesta. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä valtion viranomaisten, kuntien ja muiden maakuntaohjelman rahoittamiseen osallistuvien kanssa.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä toteuttamissuunnitelmaa laadittaessa noudatettavasta menettelystä ja aikataulusta.

12 §

Maakunnan yhteistyöryhmän tehtävät

Rakennerahastolain 17 §:ssä tarkoitettu maakunnan yhteistyöryhmä sovittaa yhteen maakuntaohjelman ja tämän lain 14 §:ssä tarkoitettujen erityisohjelmien toteuttamista ja rahoitusta. Maakunnan yhteistyöryhmä hyväksyy 11 §:ssä tarkoitettun toteuttamissuunnitelman.

13 §

Euroopan yhteisön alueelliset rakennerahastoto-ohjelmat

Maakuntien liitot vastaavat alueitaan koskevien Euroopan yhteisön rakennerahastoista rahoitettavia alueellisia rakennerahasto-

ohjelmia koskevien ehdotusten laatimisesta. Ohjelmaehdotukset sisältävät Euroopan yhteisön rakennerahastoja koskevassa Euroopan yhteisön lainsäädännössä edellytetyt asiat. Ohjelmia koskevat ehdotukset valmistellaan yhteistyössä valtion viranomaisten, kuntien sekä muiden ohjelmien toteuttamiseen osallistuvien julkis- ja yksityisoikeudellisten oikeushenkilöiden kanssa.

Sisäasianministeriö valmistelee yhteistyössä muiden ministeriöiden, maakuntien liittojen sekä muiden ohjelmien toteuttamiseen osallistuvien yhteisöjen ja järjestöjen kanssa 1 momentissa tarkoitettujen ehdotusten perusteella ohjelmaehdotukset valtioneuvoston käsiteltäviksi. Valtioneuvosto päättää muiden kuin Euroopan yhteisön aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevien ohjelmaehdotusten antamisesta Euroopan yhteisöjen komission hyväksyttäväksi. Muilta osin ohjelmaehdotuksiin sovelletaan, mitä Euroopan yhteisön lainsäädännössä säädetään ohjelmien muuttamisessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä ohjelmia koskevien ehdotusten laatimisesta ja hyväksymisestä säädetään. Ohjelma-asiakirjan täydennyksen muuttamisesta päättää valtioneuvosto, jos muutos koskee rakennerahastovaroja vastaavan valtion rahoituksen tai rahoitusosuuden lisäämistä.

14 §

Erityisohjelmat

Valtakunnallisten alueiden kehittämisen tavoitteiden toteuttamiseksi voidaan laatia määräaikaista erityisohjelmia, jotka sovitaan yhteen maakuntaohjelmien kanssa. Ohjelmat hyväksyy valtioneuvosto. Ohjelmia koskevia esityksiä voivat laatia kunnat tai muut julkisoikeudelliset yhteisöt, julkisoikeudelliset säätiöt taikka yksityisoikeudelliset yhteisöt tai säätiöt.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja erityisohjelmia ovat aluekeskusohjelma, maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma, osaamiskeskusohjelma ja saaristo-ohjelma. Niiden tavoitteista säädetään 15 §:ssä.

Valtioneuvosto voi 9 §:n nojalla tehdä päätöksen myös muista kuin 2 momentissa tarkoitetuista erityisohjelmista.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä erityisohjelmien sisällöstä sekä niitä valmisteltaessa ja hyväksyttäessä noudatettavasta menettelystä.

15 §

Erityisohjelmien tavoitteet

Aluekeskusohjelman tavoitteena on kehittää aluekeskusten vahvuuksia, erikoistumista ja yhteistyötä kaikki maakunnat kattavan verkoston vahvistamiseksi. Aluekeskukset muodostuvat toiminnallisesti yhtenäisistä, työssäkäyntiin, asumiseen sekä palvelujen tuottamiseen ja kysyntään perustuvista kaupunkiseuduista.

Maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman tavoitteena on uudistaa ja monipuolistaa elinkeinoja sekä turvata ja kehittää palveluja maaseudulla sovitamalla yhteen maaseutua koskevia eri hallinnonalojen toimenpiteitä.

Osaamiskeskusohjelman tavoitteena on parantaa kansainvälisesti kilpailukykyisen, korkeaa osaamista vaativan yritys- ja tutkimustoiminnan sijoittumisen ja kehittämisen edellytyksiä. Ohjelmalla tuetaan alueellista erikoistumista ja työnjakoa osaamiskeskusten välillä.

Saaristo-ohjelmaa toteutetaan saariston kehityksen edistämiseksi annetun (494/1981) lain 3 §:ssä tarkoitettussa saaristossa lain tavoitteiden edistämiseksi.

16 §

Ohjelmiasopimus

Tässä laissa tarkoitettujen ohjelmien toteuttamiseksi voidaan laatia ohjelmiasopimuksia. Niissä voidaan sopia ohjelmaan sisältyvien toimenpiteiden ja hankkeiden toteuttamisesta. Ohjelmiasopimus laaditaan yhteistyössä ohjelman rahoittamiseen osallistuvien kuntien, valtion viranomaisten sekä alueen kehittämiseen osallistuvien oikeushenkilöiden kanssa. Ohjelmiasopimus laaditaan määräajaksi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä ohjelmiasopimusta laadittaessa noudatettavasta menettelystä.

17 §

Yhteistyöryhmät

Tässä laissa tarkoitettujen erityisohjelmien valmistelua, yhteensovittamista ja arviointia varten voidaan asettaa yhteistyöryhmiä. Yhteistyöryhmissä ovat edustettuina jäsenet ministeriöistä sekä sellaisista oikeushenkilöistä, joilla on huomattava merkitys alueiden kehittämisessä. Yhteistyöryhmien puheenjohtajat ja muut jäsenet määrää valtioneuvosto.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä yhteistyöryhmien kokoonpanosta, työskentelytavoista ja tehtävistä.

18 §

Ohjelmien arviointi ja seuranta

Tämän lain mukaisia ohjelmia valmisteltaessa niitä arvioidaan sen mukaan, kuin niiden arvioinnista erikseen säädetään.

Ohjelmakauden aikana tai sen päätyttyä ulkopuoliset arvioitsijat arvioivat kunkin tässä laissa tarkoitetun ohjelman ainakin kerran. Maakuntaohjelman arvioinnista vastaa maakunnan liitto, hallinnonaloittaisten alueiden kehittämisen tavoitteiden arvioinnista vastaa kukin ministeriö ja 14 §:ssä tarkoitettujen erityisohjelmien arvioinnista toimivaltaiset ministeriöt. Edellä 13 §:ssä tarkoitettujen ohjelmien arvioinnista säädetään erikseen.

Maakuntaohjelmia rahoittavat viranomaiset toimittavat maakuntien liitoille sellaiset maakuntaohjelmien seurantaan koskevat tiedot, jotka ovat tarpeen ohjelmien tulosten seurannan kannalta. Ministeriöt vastaavat 8 §:ssä tarkoitettujen tavoitteiden toteutumisen seurannasta. Erityisohjelmien tavoitteiden toteutumisen seurannasta vastaavat toimivaltaiset ministeriöt.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä arvioinnissa ja seurannassa käytettävistä tunnusluvuista ja noudatettavista menettelyistä.

4 luku

Sisäasiainministeriön hallinnonalalla myönnettävä tuki

19 §

Kehittämishanke

Kehittämishankkeella tarkoitetaan tässä laissa määräaikaista suunnitelmaan perustuvaa hanketta, jossa käyttöomaisuuden osuus voi olla enintään puolet hankkeen hyväksyttävistä kokonaiskustannuksista.

20 §

Maakunnan kehittämiskassa ja määrärahojen alueellinen jako

Maakunnan kehittämiskassalla tarkoitetaan tässä laissa valtion talousarvioon otettuja yksinomaan kansallisia alueiden kehittämiseen tarkoitettuja määrärahoja.

Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määrärahat tässä laissa tarkoitettuihin tukiin. Valtioneuvosto päättää määrärahojen jakamisesta alueittain. Alueellisten rakennerahasto-ohjelmien rakennerahastovarojen ja niitä vastaavien valtion varojen jaossa noudatetaan lisäksi, mitä siitä erikseen säädetään.

21 §

Valtionavustuslain soveltaminen

Tässä laissa tarkoitettuun tukeen noudatetaan, mitä valtionavustuslaissa säädetään, jollei jäljempänä toisin säädetä.

22 §

Tuen saajat

Tukea voidaan myöntää julkis- ja yksityisoikeudellisille oikeushenkilöille ja luonnollisille henkilöille.

Tuki voidaan myöntää useammalle kuin yhdelle tuen saajalle yhteisesti.

23 §

Tuen käyttö

Tukea voidaan myöntää valtion talousarvioon otettujen määrärahojen rajoissa alueiden kehittämistä ja alueen kuntien välisen elinkeinopoliittisen yhteistyön edistämistä koskeviin kehittämishankkeisiin (*alueellinen kehittämistuki*) sekä käyttöomaisuuden hankintaan perusrakenteen kehittämistä varten (*perusrakenteen investointituki*).

Maakunnan liitto voi käyttää alueellista kehittämistukea myös itse toteuttamiinsa kehittämishankkeisiin.

Sisäasiainministeriö voi käyttää osan alueelliseen kehittämistukeen varatusta määrärahasta useampaa kuin yhtä aluetta koskeviin tai valtakunnallisesti tärkeisiin alueiden kehittämistä koskeviin hankkeisiin.

Tukea ei saa käyttää yleisenä toimintatukena. Tuki myönnetään avustuksena. Avustuksen käyttökohteista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

24 §

Tuen myöntämisen yleiset edellytykset

Tuen myöntämisen yleisenä edellytyksenä on, että se on perusteltua avustuksen käytölle asetettujen tavoitteiden kannalta. Myönnettäessä tukea alueelliseen rakennerahasto-ohjelmaan sisältyvään hankkeeseen, tuen myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että hanke on Euroopan yhteisön lainsäädännön ja ohjelman mukainen.

Interreg- ja Urban-yhteisöaloiteohjelmassa sekä Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevassa ohjelmassa tuen myöntämisen yleisenä edellytyksenä on sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, että ohjelman toimeenpanoa varten asetettu hallintokomitea on rakennerahastolain 21 b §:n mukaisesti puoltanut hankkeen rahoittamista.

25 §

Hyväksyttävät kustannukset

Tukea myönnetään hankkeeseen tuen myöntäjän hyväksymän kustannusarvion

mukaan tarpeellisten ja määrältään kohtuullisten menojen perusteella. Hankkeen menoista vähennetään hankkeeseen välittömästi kohdistuvat tai liittyvät tulot. Kustannusten hyväksyttävyyttä arvioitaessa otetaan huomioon sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, menojen tukikelpoisuutta koskeva Euroopan yhteisön lainsäädäntö.

Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä hyväksyttävien kustannusten lajista ja määrästä.

26 §

Tuen määrä

Tuki ei saa kattaa hankkeesta aiheutuvien kustannusten täyttä määrää. Tuen hakijan tulee itse osallistua hankkeesta aiheutuviin kustannuksiin, jollei siitä poikkeamiseen ole erityisiä syitä. Myönnettäessä tukea Euroopan yhteisön rakennerahastovaroista rahastojen osuuksien enimmäismääriin sovelletaan, mitä Euroopan yhteisön lainsäädännössä säädetään ja mitä hanketta koskevassa alueellisessa rakennerahasto-ohjelmassa määrätään.

Tukea voidaan myöntää vain tuen hakemisen jälkeen syntyneisiin kustannuksiin.

Tarkempia säännöksiä tuen määrästä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

27 §

Tuen hakeminen

Tukea haetaan kirjallisesti siltä maakunnan liitolta, jonka alueella hakijan tuettava toiminta pääasiallisesti sijaitsee. Interreg-ohjelman mukaista tukea haetaan kuitenkin hallinto- ja maksuviranomaisena toimivalta maakunnan liitolta ja Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevan ohjelman mukaista tukea ohjelma-asiakirjassa nimetyltä maakunnan liitolta.

Edellä 1 momentista poiketen tukea haetaan sisäasiainministeriöltä silloin, kun se toimii tuen myöntäjänä.

Hakemuksesta on käytävä ilmi hankkeen yhteys ohjelmaan, tuen myöntämisen kannalta oikeat ja riittävät tiedot tuen käyttötarkoituksesta sekä muista seikoista, joita tuen myöntäjä tarvitsee hakemuksen ratkaisemiseksi.

Tarkempia säännöksiä tuen hakemisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

28 §

Tuen myöntäminen

Maakunnan liitto päättää tässä laissa tarkoitettua tuen myöntämisestä alueellaan. Sen lisäksi maakunnan liitto voi päättää tuen myöntämisestä toisen maakunnan liiton alueella olevaan ylimaakunnalliseen hankkeeseen. Jos kansallinen julkinen rahoitusosuus hankkeeseen tulee kokonaan kunnilta, maakunnan liitto voi myöntää hankkeeseen perusrakenteen investointitukena Euroopan yhteisön rakennerahastojen rahoitusosuuden.

Sisäasiainministeriö päättää kuitenkin 23 §:n 3 momentissa tarkoitettua tuen myöntämisestä.

29 §

Interreg- tai Urban-yhteisöaloiteohjelman ja Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevan ohjelman mukaisen tuen myöntäminen

Jos Interreg-yhteisöaloiteohjelmassa tai Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevassa ohjelmassa rakennerahastovarojen rahoitusosuus myönnetään tukena hankkeeseen, johon kansallinen julkinen rahoitusosuus tulee pääasiallisesti muulta valtion viranomaiselta kuin sisäasiainministeriöltä, rakennerahastovaroista tulevan rahoitusosuuden myöntämistä koskee soveltuvin osin, mitä kansallisesta julkisesta rahoitusosuudesta tulevasta tuesta säädetään.

Interreg-yhteisöaloiteohjelmassa hallinto- ja maksuviranomaisena toimiva maakunnan liitto myöntää 28 §:stä poiketen rakennerahastovaroista maksettavan tuen Interreg-yhteisöaloiteohjelman mukaiselle alueelle. Jos ohjelma-alue ulottuu toisen Euroopan unionin jäsenvaltion alueelle, hallinto- ja maksuviranomaisena toimiva maakunnan liitto myöntää rakennerahastovaroista maksettavan tuen käytettäväksi Suomen ulkopuolella. Se voi lisäksi 28 §:stä poiketen myöntää ohjelma-asiakirjan mukaisella alueella sijaitsevaan hankkeeseen rakennerahastovaroja

vastaavan valtion rahoitusosuuden, jos ohjelma-alueen maakuntien liitot ovat siitä kirjallisesti sopineet. Niissä Interreg-yhteisöaloiteohjelmissa, joissa hallinto- ja maksuviranomainen toimii toisessa jäsenvaltiossa, ohjelma-alueen maakunnan liitto voi myöntää hankkeeseen rakennerahastovaroja vastaavan valtion rahoitusosuuden, jos ohjelma-alueen maakuntien liitot ovat siitä kirjallisesti sopineet.

Euroopan aluekehitysrahaston innovatiivisia toimia koskevassa ohjelma-asiakirjassa nimetty maakunnan liitto myöntää 28 §:stä poiketen rakennerahastovaroista maksettavan tuen ohjelman mukaiselle alueelle. Se voi lisäksi myöntää hankkeeseen rakennerahastovaroja vastaavan valtion rahoitusosuuden, jos siitä on sovittu ohjelma-asiakirjassa.

Urban-yhteisöaloiteohjelmassa rakennerahastovaroja vastaavan valtion rahoitusosuudesta tulevan tuen sisäasiainministeriön hallinnonalalla myöntää se maakunnan liitto, jonka alueella Urban-ohjelma-alue sijaitsee.

Tarkempia säännöksiä tukea myönnettäessä noudatettavista ehdoista ja menettelystä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

30 §

Tarkastusoikeus ja tarkastuksen suorittaminen

Sen lisäksi, mitä valtionavustuslaissa säädetään tarkastusoikeudesta ja tarkastuksen suorittamisesta tarkastettaessa hanketta, johon on myönnetty tukea Euroopan yhteisön rakennerahastovaroista, yksittäistä hanketta tarkastettaessa tarkastusoikeus koskee hanketta ja sen rahoitusta kokonaisuudessaan siinä laajuudessa kuin Euroopan yhteisön lainsäädännössä säädetään.

Euroopan yhteisön toimielinten tarkastusoikeutta koskee, mitä Euroopan yhteisön lainsäädännössä säädetään.

31 §

Sisäasiainministeriön tarkastusoikeus

Sisäasiainministeriöllä on oikeus tarkastaa tässä laissa tarkoitettujen tukien myöntämis-

tä, maksatusta, käyttöä ja valvontaa. Tarkastusoikeutta koskee soveltuvin osin, mitä 30 §:ssä säädetään.

Sisäasiainministeriön tarkastusoikeutta hallinto- ja maksuviranomaisena sekä Interreg- ja Urban-yhteisöaloiteohjelmissa koskee, mitä rakennerahastolaissa säädetään.

32 §

Tuen takaisinperintä

Maakunnan liiton on päätöksellään määrättävä avustuksen maksaminen lopetettavaksi sekä jo maksettu avustus takaisinperittäväksi, jos:

1) avustuksen myöntämistä, maksamista tai valvontaa varten on annettu virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja taikka rahoituksen myöntämistä, maksamista tai valvontaa varten annettavia tietoja on salattu ja virheellisten tai harhaanjohtavien tietojen antamisella tai tietojen salaamisella on ollut vaikutusta rahoituksen saamiseen;

2) avustuksen maksamista tai valvontaa varten on kieltäydytty antamasta tarvittavia tietoja, asiakirjoja tai muuta aineistoa taikka tarkastusta suoritettaessa kieltäydytty täyttämästä muita rahoituksen saajalle tarkastuksen suorittamiseksi laissa säädettyjä velvollisuuksia;

3) avustusta on käytetty muuhun tarkoitukseen kuin se on myönnetty;

4) avustuksen saaja on olennaisesti laiminlyönyt noudattaa avustuspäätöksessä määrättyjä ehtoja; taikka

5) avustus tai sen osa on myönnetty tai maksettu väärin perustein.

Maakunnan liitto voi päätöksellään määrätä avustuksen maksamisen lopetettavaksi taikka osittain tai kokonaan takaisinperittäväksi, jos:

1) avustuksen saaja ei ole noudattanut avustuspäätöksessä määrättyjä ehtoja;

2) sellaisen omaisuuden omistus- tai hallintaoikeus, jonka hankkimiseen avustus on myönnetty, on luovutettu ennen kuin viisi vuotta on kulunut avustuksen maksamispäivästä taikka avustuksen saaja on lopettanut avustuksen kohteena olleen toiminnan tai supistanut sitä olennaisesti; taikka

3) avustuksen saaja on joutunut ulosotto-toimenpiteen kohteeksi, selvitystilaan, konkurssiin taikka yrityksen saneerauksesta annetussa laissa (47/1993) tarkoitetun saneerausmenettelyn tai yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa (57/1993) tarkoitetun velkajärjestelyn kohteeksi ja, jollei tuen käyttötarkoituksesta muuta johdu.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään maakunnan liitosta, koskee soveltuvin osin sisäasiainministeriötä sen päättäessä tässä laissa tarkoitettujen varojen käyttöön liittyvästä takaisinperinnästä.

33 §

Sisäasiainministeriön velvollisuus takaisinperintään

Sisäasiainministeriön on päätöksellään määrättävä maakunnan liitolle rakennerahastovaroista ja niitä vastaavista valtion varoista maksetut varat tai yksinomaan kansallisista valtion varoista maksetut varat tai niiden osa takaisin perittäväksi, jos aluekehittämissiviranomainen on käyttänyt varat muuhun tarkoitukseen kuin ne on myönnetty tai on rikkonut varojen käyttämistä koskevia säännöksiä tai varojen osoittamispäätöksessä asetettuja ehtoja.

34 §

Euroopan yhteisön rakennerahastovarojen takaisinmaksu

Jos valtio on Euroopan yhteisön rakennerahastoja koskevaan lainsäädäntöön perustuvan jäsenvaltion vastuun perusteella velvollinen maksamaan Euroopan yhteisöjen komissiolle takaisin rakennerahastovaroja, sisäasiainministeriö voi päätöksellään määrätä maakunnan liiton maksamaan valtiolle valtion komissiolle maksaman määrän täysimääräisenä kuluineen. Suoritus määrätään, jos varojen takaisinmaksu on johtunut maakunnan liiton menettelystä tai jos maakunnan liitto on ohjelma-asiakirjan perusteella suoraan vastuussa komissiolle varojen käytöstä.

35 §

Takaisinperittävän määrän korotus

Jos tuen saaja on menetellyt 32 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla, takaisinperittävä määrä voidaan korottaa enintään 20 prosentilla tai, jos mainitussa momentissa tarkoitettu menettely on ollut erittäin törkeää, enintään 100 prosentilla.

36 §

Takaisinperinnän määräaika ja vanheneminen

Rakenerahastovarojen ja niitä vastaavan valtion rahoitusosuuden takaisinperinnän määräaikaan ja vanhenemiseen sovelletaan, mitä Euroopan yhteisön lainsäädännössä tai sen nojalla säädetään.

5 luku

Erinäiset säännökset

37 §

Lausunto- ja neuvottelumenettely

Tässä laissa tarkoitettuja ohjelmia ja suunnitelmia ensisijaisesti tarkistetaan tai muutetaan siten, että toteutettavat tavoitteet ja toimenpiteet sisältyvät ohjelmiin ja suunnitelmiin. Muutoin noudatetaan, mitä 2 - 4 momentissa säädetään.

Valtion viranomaisten on pyydettävä maakuntien liitoilta lausunto sellaisista alueen kehittämisen kannalta merkittävistä suunnitelmista ja toimenpiteistä, jotka eivät sisälly maakuntaohjelmaan, sekä arvioitava niiden vaikutuksia alueen kehitykseen. Lausunto ja maakunnan kehittämistä koskevat ohjelmat on otettava huomioon päätöksenteossa ja muussa toiminnassa. Jos valtion viranomaisen aikoo poiketa maakunnan liiton lausunosta, sen on perusteltava poikkeaminen neuvoteltuaan sitä ennen asiasta maakunnan liiton kanssa.

Ennen kuin valtion viranomainen tekee sellaisen valtion paikallis- tai aluehallinnon toimielimiä, niiden toimialueita tai toimi-

paikkoja taikka kustakin toimipaikasta saatavia palveluja koskevan päätöksen, joka saattaa heikentää asiakaspalvelujen saatavuutta, taikka tekee valtioneuvostolle aloitteen tällaisen päätöksen tekemiseksi, sen on pyydettävä lausunto kunnalta, jota asia koskee. Jos asia koskee kahta tai useampaa kuntaa, lausunto on pyydettävä myös maakunnan liitolta. Jos valtion viranomaisen aikoo poiketa lausunosta, sen on neuvoteltava asianomaisen kunnan ja maakunnan liiton kanssa. Lausunosta on muutoin voimassa, mitä 2 momentissa säädetään.

Kunkin ministeriön tulee neuvotella sisäasiainministeriön kanssa hallinnonalansa keskushallintoviranomaisten ja liikelaitosten valmistelusta alueelliseen kehitykseen merkittävästi vaikuttavista toimenpiteistä.

38 §

Aluejaot

Alueiden kehittämistä koskevien tukitoimenpiteiden kohdentamista ja porrastamista varten määrätään kehitysalue. Kehitysalueen määrittämisen perustana käytetään seutukuntajakoa, joka perustuu kuntajakoon. Seutukuntajakoa määrittäessä otetaan huomioon ainakin työssäkäynti, asiointi, kuntien välinen yhteistyö ja liikenneyhteydet. Seutukuntajaon vahvistaa sisäasiainministeriö sen jälkeen, kun se on kuullut niitä kuntia ja maakuntien liittoja, joita asia koskee.

Valtioneuvosto voi määrätä maan heikoimmin kehittyneet alueet niiden kehittyneisyyden ja kehittämistarpeiden perusteella kehitysalueeksi. Kehitysalue jaetaan seutukunnittain I, II ja III tukialueeseen. Määrämis- ja jakamisperusteista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Maaseudun kehittämistä koskevien tukitoimenpiteiden kohdentamista ja porrastamista varten voidaan määrätä myös muita kuin kehitysalueita. Näiden alueiden määrittämisen perustana käytetään kuntajakoa. Tarkempia säännöksiä näiden alueiden muodostamisen perusteista voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvosto voi saariston kehityksen edistämisestä annetun lain 14 §:ssä tarkoitettua saaristoasiain neuvottelukuntaa kuultuaan

määrätä mainitun lain 9 §:n nojalla saaristokunnaksi määrätyn kunnan ja sellaisen muun kunnan saaristo-osan, johon valtioneuvosto on päättänyt sovellettavaksi saaristokuntaa koskevia säännöksiä, sekä pysyvästi asutun, ilman kiinteää tieyhteyttä mantereeseen olevan saaren ja saariryhmän kuuluvaksi kehitysalueen I tai II tukialueeseen.

39 §

Investointitukien enimmäismäärät

Kehitysalueen yrityksille myönnettävien julkisten investointitukien enimmäismääristä säädetään yritystoiminnan tukemisesta annetussa laissa (1068/2000).

40 §

Muutoksenhaku

Tässä laissa tarkoitettun aluekehittämisviranomaisena toimivan maakunnan liiton päätökseen haetaan muutosta siten kuin kuntalaissa (365/1995) oikaisuvaatimuksen tekemisestä ja kunnallisvalituksesta säädetään.

Maakunnan yhteistyöryhmän tämän lain nojalla tekemään päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin muutoksenhausta kuntayhtymän päätökseen kuntalaissa säädetään.

Sisäasiainministeriön valtionapuviranomaisena tekemään päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Valtionapuviranomaisen päätökseen saa siihen tyytymätön asianosai-

nen hakea oikaisua 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimus tehdään sisäasiainministeriölle. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

6 luku

Voimaantulo

41 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain 14 §:n 2 momenttia sovelletaan vuoden 2006 loppuun saakka.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tällä lailla kumotaan alueiden kehittämisestä 10 päivänä joulukuuta 1993 annettu laki (1135/1993) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

42 §

Siirtymäsäännös

Ennen tämän lain voimaantuloa myönnettyyn avustukseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä 19 päivänä huhtikuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Alue- ja kuntaministeri *Martti Korhonen*